

Leto XVIII. Štev. 241

DIREKTOR »BORBE«
VELJKO VLAHOVIĆ
GLAVNI IN ODGOVORNI
UREDNIK
DUSAN BLAGOJEVIĆ
UREJA UREDNIŠKI ODBOR

List izhaja vsak dan razen
petka — Cene 10 dinarjev

Ljudska PRAVICA

BORBA

GLASILO ZVEZE
KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

»LJUDSKA PRAVICA«
USTANOVLJENA 1. OKTOBRA
1934 • MED NARODNOOSVO-
BODILNO BORBO JE IZHA-
JALA KOT 16-DNEVNIK IN
TEDNIK, OD OSVOBODITVE
DO 1. JUL 1951 KOT DNEV-
NIK, NATO PA KOT TEDNIK
• OD 1. JUNJA 1953 (IZHAJA
KOT »BORBA« ZA SLOVENIJO)

Manevri uspešno končani

Maršal Tito je zadovoljen z moralo čet – Protinapad »rdečih« se je dobro posrečil

Od posebnega dopisnika »Borbe«
Manevrski položaj, 25. sept.
Veliki manevri jugoslovanske
ljudske armade so bili včeraj
končani z odločilno bitko. Enote
»rdečih« so obkolile znatne dele
»modrih« sil. Od trenutka, ko je
pehota »rdečih« prečkala reko
Lonjo, je bilo povsem jasno, da
se bo pognala v močan protina-
pad, ki se je, kakor poudarja
vodstvo manevrov, popolnoma
posrečilo.

Po predvčerajšnjih uspehih so
»rdeči« včeraj ob osmih prodi-
narije nadaljevali. Tanki in ar-
tilerija so jih močno podpirali na

obeh krilih in si prizadevali z
obkoljevalnim manevrom zavzeti
kraj G., kar se jim je naposled
po srditem spopadu tudi posre-
čilo. »Modri« so se v kraju G.
srdito upirali, »rdeči« pa so z
nepričakovanim in bliskovitim
odporom na desnem krilu resno
ogrožali pot njihovega umika.
Tanki in pehota »rdečih« so se
kmalu znašli za hrbtom »so-
vražne« obrambe, kar je »modre«
prisililo k umiku.

Ko je zagospodarila nad no-
vim prostorom, je komanda »rde-
čih« zapovedala tankom, naj iz-
bojujejo nov prodor v globino,

z desantom iz zraka, daleč v »so-
vražnem« zaledju pa naj bi ob-
kolili »modre« na glavni smeri
njihove obrambe. To se je tudi
posrečilo.

Vreme za akcijo padalskih
enot je bilo zelo ugodno. Njihov
nalog je bila hitro zavzeti
kraj N., glavni prometni voz
»modrega« zaledja. Že okrog 11.
so letala bombardirala omenjeni
kraj in »modre« enote v okolici,
ob 11.50 pa so se na vzhodnem
obzorju pojavile eskadrole pre-
voznih letal v spremstvu lovcev.
Ko so priletela letala nad kraj
N., so začeli skakati padalci.

Nebo je iznenada postalo be-
lo. Desantna pehota se je počasi
spuščala na tla. Ni pa se še
razporedila za morebitni boj, ko
je že z vzhoda pridrvel odred
»modre« konjenice. Tedaj so le-
tala »rdečih« prekinila napad
na tanke in navalila na konje-
nico. Prizor je bil veličasten.
Padalci še niso bili na tleh, ko
so jim že pridržali nasproti ko-
njeniki.

Izenada se je pod železniško
progo pojavil nov odred konje-
nice. Izkoristil je lok ob progi
in v koloni po eden skušal ob-
koliti padalce. To pa se ni po-
srečilo, ker so bili padalci zelo
dobro oboroženi z avtomatičnim
orožjem. Takoj so se pripravili
na boj in toča njihovih krogel
se je usula na konjenico. Razvil
se je srdit spopad, ki ni trajal
dolgo. Konjenica je imela že ob
prvem spopadu velike izgube in
moral se je umakniti.

Desant se je popolnoma po-
srečil. Zmaga padalcev je prav-
zaprav govorila o zmagi »rdečih«.
Naposled se je bližal konec ve-
likega protinapada, ki je spravi-
l »modre« v brezupen položaj.
Preostajal jim je samo boj v
obkolitvi, ker se je obroč »rde-
čih« čedalje bolj stiskal okrog
»modrih« enot.

S tem so bili manevri jugoslo-
vanske ljudske armade končani.
J. Rajčević

Seja Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS

Ljubljana, 24. septembra.

Danes se je vršila pod predsed-
stvom tov. Mihe Marinka seja
Izvršnega sveta. Na dnevnem redu
so bila nekatera proračunska
vprašanja. Odbor za gospodarstvo
in Odbor za proračunska vpraša-
nja sta poročala o tekočih dohod-
kih in izdatkih republiškega pro-
računa. Izvršni svet je razpravljal
o nekaterih dodatnih izdatkih, ki
v pričetku leta niso bili upošte-
vani v predlogu proračuna za le-
to 1953. Ti izdatki bodo vključeni
v dodatni proračun, o katerem bo
razpravljala bodoča Ljudska
skupščina na svojem prvem za-
sedanju.

GOVOR VODJE DELEGACIJE FLRJ KOČE POPOVICA V OZN

Združeni narodi se morajo boriti proti vsaki agresivni politiki

Vodja jugoslovanske delegacije
na zasedanju Generalne skupšči-
ne OZN, državni tajnik za zuna-
nje zadeve Koča Popović, je imel
v splošni razpravi naslednji go-
vor:

»Konkretna vprašanja, za ka-
tera skupno iščemo rešitve, nam
je vsilila živa stvarnost medna-
rodnih odnosov in ekonomsko-
socialnih problemov. Kljub ne-
katerim neuspehom in razočara-
njem se je OZN izkazala kot
orodje in kot sila, ki je neogibno
potrebna za reševanje problemov
in tako rekoč vsega življenja so-
dobnega sveta.

Zadnje mesece je bilo mnogo
govora o popuščanju in celo
zmanjšanju mednarodne napeto-
sti. Mnogo se je razpravljalo o
vzrokih, o doseženi stopnji in
daljnjih možnostih tega popušča-
nja. Odgovori na razna taka
vprašanja so bili dokaj različni
in celo nasprotujoči. Nobenega
dvoma pa ni, da je bila nepo-
sreden vzrok popuščanja napeto-
sti sprememba političnih stališč
in ukrepov sovjetske vlade, kar le
potrjuje, da je bila sovjetska vla-
da glavni krivec mednarodne na-
petosti. Spričo tega so se skoraj
vsi spraševali, ali gre za neko
trajno ali zgolj prehodno spre-
membo in ali sodi ta sprememba
v področje strategije ali taktike,
ali je iskrena ali ne.

Jugoslovanska delegacija ni
mnenja, da je takšno postavljanje
tega vprašanja pravilno. Taktika
ni vedno isto kot nezadostna volja
in strategija ni vedno iskrena.

Važna pa je neka druga za-
deva: ali gre za »objektivne« tež-
nje po trajnem popuščanju napeto-
sti ali ne. Odgovor na to vpra-
šanje ni odvisen le od smeri in
stvarnosti sovjetske politike, mar-
več tudi od trajnosti vzrokov, ki

so povzročili to spremembo ter
od stvarnosti politike drugih vlad.
Očitno je, da je med vsemi temi
činitelji najvažnejše »razmerje sil«.
Ne smemo pa pozabiti, da vsebuje
ta činitelj, če ga pojmujejo v
najširšem pomenu, tudi skoraj
vse druge činitelje in da ga v no-
benem primeru ne moremo ome-
jiti le na razmerje materialnih sil.

Glede Jugoslavije in njenih od-
nosov z državami sovjetskega
bloka moram ugotoviti, da ni pri-
šlo do pomembnejših sprememb.
To dejstvo je tembolj obžalovanja-
vredno, ker so — izključno po
krivdi teh držav, zlasti sovjetske
vlade — odnosi med temi državami
in Jugoslavijo že dolga leta
zelo slabi. Znano je, da so se ne-
davno normalizirali diplomatski
stiki. Utegnilo pa bi se zgoditi,
da bi dobro znamenje za začetek
splošne normalizacije izgubilo ta
pomni, če bi bilo to že vse, kar se
predlaga. Jasno je, da je ta po-
teza sovjetske vlade predvsem po-
sledica strogo neodvisnega in svo-
bodnega stališča majhne države,
kakršna je Jugoslavija — države,
o kateri so sovjetski voditelji me-
nili, da sodi v sedanjem razdobju
tako rekoč »že po naravi« v nji-
hovo vplivno področje, če naj se
izrazim v sodobnem izrazoslovju.

S stališča interesov sodelova-
nja med narodi, velikimi in majh-
nimi, lahko z ogorčenjem ugotovi-
mo, da gre tu za radikalno in glo-
bokoko nepriznavanje, ki seveda
ni le naključno — nepriznavanje
kakršnihkoli omejitev za oblast
velesil, omejitev, ki so v sodobni
zgodovini, vključno tudi zgodovi-

ni OZN, med najpozitivnejšimi
uspehi.

Jugoslovanska delegacija pa
nikakor nima namena, ocenjevati
mednarodni položaj le na temelju
lastnih odnosov z drugimi drža-
vami, med njimi z državami sov-
jetskega bloka. Ne da bi se po-
dajal v globljo analizo vzrokov,
se zdi nesporno, da se je napetost
res zmanjšala. Že sklenitev pre-
mirja na Koreji lahko to potrdi.

Sodimo pa, da že upravičeno
nastaja vprašanje, ali ni najvišja
točka tega popuščanja že doseže-
na in presrečna ter ali morda spet
ne grozi nova napetost. Ta boja-
zen povečuje našo odgovornost.

Po mnenju jugoslovanske de-
legacije je zato treba storiti vse
in podpreti skupna prizadevanja
za nadaljnje popuščanje napeto-
sti, hkrati pa preprečiti, da bi
kdorkoli to uporabljal v svoje se-
bične namene. Nikakor nismo pre-
pričani, da se je hladna vojna že
končala in da so znamenja popu-
ščanja odstranila tudi napetost,
ki je še vedno zelo ostra. Od nas
pa je odvisno, ali bo obrodilo
sad vse, kar je že dosegla skupna
akcija mirolnih narodov, da bi
dosegli še več, to je, da nestalne
uspehe naših naporov izpremeni-
mo v učinkovito sredstvo za do-
sego novih in boljših rezultatov
v tej smeri.

Kakšno resnično nevarnost bi
taka politika vsebovala? Pravijo,
da bi lahko koristila takim, ki so
manj lahkoverni in takim, ki ima-
jo slabe namene. Mi tega ne ve-
mo. (Nadaljevanje na 4. strani)

Z manevrov JLA: sprejemanje povelja pred odhodom v borbo

Tuji opazovalci o manevrih JLA

Sefi vojaških delegacij Velike
Britanije, Grčije, ZDA, Turčije
in Francije, šef ameriške misije
za vojaško pomoč Jugoslaviji ter
vojna atašea Burme in Italije,
so se kot opazovalci udeležili
manevrov naše vojske in opisali
svoje vtise.

Načelnik angleške imperial-
nega štaba feldmaršal John Har-
ding je med drugim rekel, da so
bili manevri zelo zanimivi. Boj
vseh enot je napravil nanj naj-
boljši vtis. Videl je navdušenje
in železno disciplino naših vo-
jakov ter tesno sodelovanje vseh
rodov vojske. Prepričal se je, da
imamo zelo dobro vojsko.

Sef grške vojaške delegacije,
general Konstantin Dovas je re-
kel, da so manevri pokazali velik
uspeh, ki ga je dosegla v svojem
razvoju jugoslovanska vojska.
Bojna vrednost jugoslovanskega
vojaka je znana širom po svetu.
Grški general je videl mnogo vo-
jakov, toda na nobenem ni opazil
znakov utrujenosti, čeprav so
manevri zahtevali velike napore.
Manevri so pokazali temeljito
izvežbanost naše vojske.

Sef ameriške vojaške delega-
cije, general Palmer se je naj-
prej zahvalil predstavnikom na-
še vojske, da so ga povabili na
manevre. Videl je marsikaj in

se seznanil z načinom uporabe
artilrije, pehote, tankov in dru-
gih rodov vojske. Zal mu je sa-
mo, da ni videl še več. Zado-
voljen je zlasti z disciplino na-
ših čet in duhom, ki prešinja na-
šo vojsko. Ameriške oficirje je
zlasti presenetilo spretno maski-
ranje enot in orožja. Naše čete
so se zelo dobro vživale v vse
akcije, tako da so se manevri
močno približali dejanskemu vo-
jnemu položaju. Ni dvoma, da
bodo vaje z raznimi enotami v
okviru manevrov oficirskemu
kadru mnogo pripomogle, da bo
povelj iz njih koristne izkušnje
za svoje bodoče delo. Ameriški
oficirji so se zelo zanimali tudi
za partizanski odred, ki je operi-
ral v zaledju »modrih«, pa ga
zaradi pomanjkanja časa niso
mogli videti. Naši oficirji pa so
jim dali vsa potrebna pojasnila.

Sef turške vojaške delegacije,
general Selim Sun je rekel, da
so bili manevri zelo dobro orga-
nizirani in zanimivi, ker so so-
delovali na njih vsi rodovi vojske.
Na turške oficirje so napravi-
li zelo ugoden vtis. Vodstvo
manevrov je storilo vse, da so
lahko videli, kar jih je zanimalo.
Videl so vse, kar so želeli. Tur-
ški general je rekel, da bo obisk
turške delegacije nedvomno pri-
pomogel k nadaljnjemu zbliz-
žanju armad obeh držav. Na
turške oficirje je napravila glo-
bok vtis zlasti železna disciplina
in izvežbanost naših vojakov.

Sef francoske vojaške delega-
cije, general Carole je rekel, da
so bili manevri zelo zanimivi.
Komandanti obeh armad so de-
lali samostojno, brez večjega di-
rigiranja od zgoraj. Vrhovno
vodstvo je vplivalo na operacije
samo toliko, kolikor je bilo nu-
jno potrebno, da so se razvijale
v okviru načrta. Francoski ge-
neral je izrazil svoje zadovolj-
stvo, da je spet videl hrabre ju-
goslovanske vojsake, ki imajo iz
minulih vojn slavne tradicije in
ki se jih živo spominja še s so-
lunske fronte. Prepričal se je,
da so vojaki in oficirji v celoti
kos vsem zahtevam modernega
vojskovanja.

Sef ameriške misije za vo-
jaško pomoč Jugoslaviji, general
Harmony je rekel, da še ni imel
priložnosti videti bolj množične
uporabe tehnike. Lahko pa reče,
da ga je zelo prijetno presene-
tilo dejstvo, da ni nikjer videl,
da bi se bilo v uporabi tehnike
kaj zataknilo, čeprav je bilo po-
nekod mnogo blata. Povsod je
videl tudi dobre zveze. Vse ma-
nevrske področje je bilo prepre-
ženo s telefonskimi žicami.

Vojni atašea Burme, major
Maung Tin je rekel, da so vo-
jaki, podoficirji in oficirji naše
vojske v vsakem oziru zadovolj-
li. Oficirski kader je v vodstvu
operacij dokazal, da je zelo iz-
kušen. Manevri so pokazali, da
je naša vojska sposobna braniti
svojo domovino pred vsakim na-
padom od zunaj. Vsak vojak,
podoficir in oficir je izpričal tri
vrline: disciplino, hrabrost in
patriotizem. »Največja zasluga za
to,« je rekel burmanski major,
»gre vašemu vrhovnemu koman-
dantu maršalu Titu.«

Italijanski vojni atašea v Beo-
gradu, polkovnik Tomaso Calise
je rekel, da ga je zelo razveselil
pogled na hrabre ljudi, kakršni
so naši vojaki. Občudoval je vsa,
kar so med manevri storili.

Predsednik republike izrekel priznanje organizatorjem zagrebškega velesajma

Zagreb, 25. septembra. Po več-
rajšnjem obisku na zagrebškem
velesajmu in podrobnem ogledu
razstavnih prostorov je predsed-
nik republike Josip Broz Tito iz-
rekel priznanje upravi zagreb-
škega velesajma, da je svojo na-
logo uspešno izpolnila.

Na prošnjo ravnatelja zagreb-
škega velesajma Ivana Znidaršiča
je predsednik republike povedal
nekaj svojih ugotovitev o vele-
sajmu:

»Zelo sem zadovoljen z vsem,«
je dejal predsednik republike.
»Videl je očiten napredek iz leta
v leto, toda človek dobi vtis, da
je vse prenapolnjeno, povsod je
čutili pomanjkanje prostorov.
Velesajem bi morali brezpogojno
razširiti.«

Ko je izrekel priznanje vodi-
teljem velesajma glede organiza-
cije, je Predsednik izjavil:

»Samo tako dobra in sposobna
organizacija velesajmske upra-
ve je mogla, navzlic očitnemu
pomanjkanju prostorov, ta vele-
sajem tako odlično organizirati.«

Razgovor Bebler - Mallet

Beograd, 25. sept. (Tanjug).
Izredni in pooblaščen poslanik
Velike Britanije sir Iwo Mallet
je včeraj obiskal državnega po-
dajnika za zunanje zadeve dr.
Aleša Beblerja. Podtajnik Bebler
in veleposlanik Mallet sta se raz-
govarjala približno eno uro.

Zahvala španske republikanske vlade

Beograd, 25. sept. (Tanjug).
Ob vrnitvi skupine otrok špan-
skih beguncev, ki je na povabilo
predsednika republike maršala
Tita bila v Jugoslaviji, je poslal
predsednik španske republikan-
ske vlade v begunstvu g. Just
predsedniku Titu tole brzojavko:
»Njegovi ekscelenci predsed-
niku Titu. Ob vrnitvi španskih
otrok, ki so na Vaše vabilo bi-
vali v Jugoslaviji in ki jih je
navdušila gostoljubnost vlade ter
narodov Jugoslavije, imam čast
izraziti Vam zahvalo španske re-
publikanske vlade. Zelim Vam
najboljše za blaginjo Jugoslavije
in osebno srečo Vaše ekscelence.«

Pred parlamentarnimi volitvami

V kolektivih čedalje bolj raste zanimanje za volitve poslancev v Svet proizvajalcev

Razgovor urednika Tanjuga z generalnim tajnikom Centralnega sveta ZSJ Ivanom Božičevićem

Spiro novembrskih volitev poslancev za Svet proizvajalcev Zvezne in drugih ljudskih skupščin, je generalni tajnik Centralnega sveta Zvezne sindikatov Jugoslavije Ivan Božičević odgovoril na nekaj vprašanj, ki mu jih je zastavil urednik Tanjuga.

Na prvo vprašanje o predvolilni dejavnosti sindikalnih organizacij je tov. Božičević v odgovoru poudaril, da so v nekaterih krajih že imeli plenarne setanke sindikalnih svetov, na katerih so razpravljali o volitvah in da so v mnogih podjetjih že začeli s predvolilnimi pripravami. V kolektivih vedno bolj raste zanimanje za svete proizvajalcev; povprašujejo o njihovi vlogi in nalogah, kar se ni dogajalo — ali vsaj ne tako pogosto — pri lanskih volitvah za svete proizvajalcev ljudskih odborov.

Vprašanje: Kaj sodite o kandidiranju sindikalnih funkcionarjev?

Odgovor: Menim, da bo koristno, če bodo v svete proizvajalcev izvolili tudi določeno število sindikalnih funkcionarjev, ki ne delajo v proizvodnji. Ti bodo lahko s svojimi izkušnjami, ki so si jih pridobili z dolgotrajnim delom v sindikalnih organizacijah, nekateri pa tudi v parlamentarnem delu, prispevali, da se bodo te nove parlamentarne ustanove — sveti proizvajalcev — čimprej in čim bolj znašle v vlogi, ki je zelo pomembna.

Vprašanje: Kakšna naj bo po vašem mnenju vloga bodočih poslancev Sveta proizvajalcev?

Odgovor: Ljudski poslanci Sveta proizvajalcev imajo razen dela v skupščinah in ljudskih odborih tudi posebne pravice in dolžnosti, da spremljajo v svojem volilnem okraju, kako se uveljavlja samoupravljanje proizvajalcev in kako uveljavljajo svoje socialne in gospodarske pravice, dalje, kako gospodarske organizacije izpolnjujejo svoje obveznosti do družbene skupnosti

in kako poslujejo samoupravne ustanove na področju gospodarstva in socialnega zavarovanja.

Da bi mogli uveljaviti te pravice in dolžnosti, imajo ljudski poslanci Sveta proizvajalcev zakonito pravico prisostvovati sejanjem delavskih svetov in sestankom delovnih kolektivov, na teh sestankih in sejah lahko posežejo v razpravo, nimajo pa pravice odločati. Pooblaščen so tudi, da lahko od vseh državnih organov v okraju ali mestu, ki se ukvarjajo z gospodarstvom, kakor tudi od gospodarskih organizacij, ustanov socialnega zavarovanja itd., zahtevajo podatke o njihovem poslovanju, pregledajo njihove knjige in druge dokumente, kolikor glede sporočanja določenih podatkov in čuvanja nekaterih dokumentov niso zakoniti predpisi drugačni.

Izpolnjevanje teh pravic po ljudskih poslancih pa ne smemo razumeti kot nekakšno nadzorstvo, marveč bolj kot pomoč tem organizacijam in ustanovam. Po drugi strani pa so ti podatki potrebni ljudskemu poslancu, da bi lahko uspešneje deloval tako v Svetu proizvajalcev ljudskega odbora, kakor tudi v republičnem oziroma zveznem Svetu proizvajalcev. To seznanjanje s stanjem in problemi okraja pa je nujno tudi zaradi upoštevjanja čim čvrstejših vezi republičkih in Zvezne ljudske skupščine s komuno.

Vprašanje: Kaj sodite o volitvah odborov v svete proizvajalcev ljudskih odborov, ki jih je treba končati pred volitvami poslancev, da bi ti sveti lahko posredno izvolili poslance?

Odgovor: Sveti proizvajalcev ljudskih odborov imajo pomembne funkcije in vlogo pri razvoju in poslovanju vsega gospodarstva na področju okraja. V bodoče bodo imeli še veliko obsežnejšo vlogo pri reševanju raznih socialnih in podobnih vprašanj, najbrž pa bodo preizkusili tudi zelo važne naloge na področju regu-

liranja plač delavcev in uslužbencev v gospodarstvu in državi.

V vašem vprašanju ste že povedali, zakaj imamo te volitve sedaj. Toda volitve so lahko zelo koristne tudi za bodoče delo teh svetov samih. Zdaj lahko zlasti odstranimo pomanjkljivo zanimanje, ki so ga kazale sindikalne in zadržne organizacije ter v organizaciji Socialistične zveze pri lanskih volitvah in kasneje, kar se je zrcalilo v sestavi in delu teh svetov. Zdaj lahko te slabosti odstranimo tako, da bomo izvolili v svete najboljše zastopnike proizvajalcev.

Ne smemo dovoliti, da bi pravice za volitve poslancev v zvezne in republičke skupščine potisnile zanimanje za volitve odborov v okrajne in mestne svete proizvajalcev v stran. Nasprotno, to je treba ravno izkoristiti, da bi v najširših plasteh delavskega razreda, kmetov in drugih delovnih ljudi vzbudili čim večje zanimanje za svete proizvajalcev in ljudskih odborov.

To je važno glede samih volitev, prav tako pa tudi glede vsakdanje prakse. Kajti če zahtevamo od vsakega ljudskega poslance, naj bo v bodoče čvrsto povezan s svojimi volivci, velja to zlasti za odbornike okrajnih in mestnih odborov, se pravi, tudi za odbornike njihovih svetov proizvajalcev. Ti odborniki bi morali delovati tako, da bi se stalno posvetovali z delovnimi kolektivi in zadržniki.

Sindikalne organizacije lahko mnogo store glede uspešnega dela svetov proizvajalcev ljudskih odborov, pa tudi glede volitev odborov v te svete. Za to se zanimajo tako s splošnega stališča graditve socialistične družbe v naši državi, kakor tudi s stališča svojih posebnih, ožjih nalog. Vendar mora biti tudi pri vprašanjih volitev in dela Sveta proizvajalcev Socialistična zveza kot politična organizacija delovnega ljudstva osnovni politični faktor, ki bi zanje enako skrbel kot za mestne oziroma okrajne svete.

Kako bodo potekale slovesnosti na čast 10. obletnice Zbora odposlancev v Kočevju

Slavnostni del kočevske proslave se bo začel v soboto, 3. oktobra, na Pugledu pod Rogom, kjer se bodo v spomin na tridnevni posvet v aprilu 1943 zbrali vsi preživeli terenci in aktivisti

Kočevje, 25. sept.

Jutri bodo v Kočevju slovesno odprli razstavo okrajnega gospodarstva kot uvod v slovesno praznovanje 10. obletnice Zbora odposlancev slovenskega naroda. V okviru kočevskega praznovanja se bo jutri zvečer začel tudi kulturni teden, in sicer z literarnim večerom partizanskih književnikov. Sodeloval bo tudi rudniška »Svoboda« z Borovimi »Raztarganci«. K. prireditelja kulturnega tedna v Kočevju lahko pri-

štejemo še nedeljski koncert DPD »Svoboda« iz Kočevja, na katerem bodo nastopali člani tega društva s programom narodnih, umetnih in partizanskih pesmi. Tudi ljubitelji šaha bodo prišli na svoj račun: v nedeljo, 27. t. m., se bo v mestu začel turnir. V ponedeljek, 28. septembra, se bo kočevski kulturni teden nadaljeval s ponovitvijo koncerta DPD »Svoboda«, naslednji dan pa bo dramska sekcija istega društva uprizorila Kreftevo »Celjske grofe«. Poleg teh prireditev bo v Šeškovem domu v sredo koncert okrajnega učiteljskega in gimnazijskega pevskega zbora, v četrtek uprizoritev Gotovčeve opere »Ero z onega sveta« (gostuje ljubljanska Opera) in v petek gostovanje ljubljanske Drame s Cankarjevimi »Hlapci«. Večina prireditev kočevskega kulturnega tedna bo v znamenitem Šeškovem domu.

Slavnostni del kočevske proslave se bo začel v soboto 3. oktobra na Pugledu pod Rogom, kjer se bodo v spomin na tridnevni posvet v aprilu 1943 zbrali vsi preživeli terenci in aktivisti. Poleg slavnostnega dela napoveduje pripravljalni odbor za to proslavo

še partizanski miting, na katerem so obljubili svoje sodelovanje med drugim Invalidski pevski zbor in pihalni godbi rudniške »Svobode« ter Ljudske milice iz Ljubljane.

Z odkritjem spominske plošče na čast I. zbora odposlancev slovenskega naroda v avli Šeškovega doma in s slovesno sejo Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS v dvorani tega doma pa bodo kočevske slovesnosti doživele svoj vrhunec. Na omenjeni slavnostni seji bodo poleg znanih slovenskih državnikov navzoči še mnogi gostje iz bratskih republik, med njimi menda tudi Moša Pijade in Vladimir Dedijer.

Po končani seji izvršnega sveta bo na Glavnem trgu v Kočevju slovesno odkritje spomenika NOB s slavnostnim zborovanjem.

N. Z.

OBVESTILO

Udeležence I. zbora odposlancev slovenskega naroda obveščamo, da smo jim te dni prek okrajnih odborov SZDL poslali vabila za udeležbo na slovesnostih, ki bodo 4. oktobra 1953 v Kočevju. Pripravljalni odbor

DNEVNA KRONIKA

Dnevni red kongresa AFZ

Od 26. do 28. septembra bo v Beogradu IV. kongres AFZ Jugoslavije.

Predsednica Centralnega odbora AFZ Vida Tomšič bo imela na kongresu referat o položaju žene na vasi. Razpravljale bodo tudi o prosveti žena in njihovi zaposlitvi v gospodarstvu ter o nekaj organizacijskih problemih.

Na kongresu bodo predlagali preimenovanje organizacije v Zvezo žena Jugoslavije. Centralna Zveza bi bila v Beogradu, poleg tega pa bi bile tudi republičke zveze ter okrajni in mestni odbori.

Kongresa se bo udeležilo 500

delegatov iz vse države in predstavnic ženskih organizacij iz tujine. Kongres bo začel delo danes ob 16. uri dvorani Kolarčeve univerze.

Sporočilo Zvezne volilne komisije

Beograd, 24. sept. Danes je imela Zvezna volilna komisija svojo drugo sejo, na kateri je izdala sklep o datumu volitev ljudskih poslancev Sveta proizvajalcev Zvezne ljudske skupščine. Kot dan volitev, ko se bodo sestala volilna telesa, in sicer v proizvodni skupini industrije, trgovine in obrti ter v proizvajalnih skupini kmetijstva, je določen 24. november 1953. leta.

sploh ne bilo treba odločiti.

Mnogi primeri so pokazali, da zahteva po praksi za opis na fakulteto čisto sploh ni bila umestna, ker je precej absolventov srednje ekonomske šole dobilo zaposlitev na neustreznih mestih, samo da bi dosegli zahtevani staž. Zaposleni so bili v najrazličnejših poklicih od prodajalcev do pisarniških uslužbencev. Absolventi srednjih ekonomskih šol izpod 18 let niso mogli dobiti zaposlitve, starejši pa se brez prakse niso mogli vpisati na ekonomsko fakulteto. Absolventi trgostske akademije so primorani študirati na ekonomski fakulteti, ker se na druge ne morejo vpisati.

Če bi opustili to prakso in določili položaj ekonomistov v gospodarstvu, bi se število slušateljev ekonomske fakultete znatno povečalo. To bi osekakor uplovalo tudi na srednješolce, ki končajo IV. razred gimnazije, da bi se brez obotavljanja vpisovali v trgostsko akademijo oziroma srednje ekonomske šole, kar bi jim bilo tako omogočeno študiranje na ekonomski fakulteti. Velimir Dimitrić.

Izjava pobeglega italijanskega vojaka

Beograd, 25. sept. Italijanski vojak Remo Michelizza, ki je 16. septembra pobegnil v našo državo pri vasi Bregi v tolminskem okraju, je izjavil našim organom, da v enotah 78. pehotnega polka, kateremu je tudi sam pripadal, častniki že dolgo sistematično razvijajo vojno psihozo in kampanjo proti Jugoslaviji.

»Moj polk je imel od 31. avgusta pa do 7. septembra stalne nočne alarme,« je izjavil Remo Michelizza. »Ob slehernem alarmu se je ves polk postrojil na dvorišču vojašnice v polni bojni opremi. Alarmi so bili navadno od 23. pa do 2. ali 3. ure zjutraj. Uvod k tem alarmom je bila morda s pridigo, ki jo je imel na dvorišču vojašnice za ves polk vojaški kaplan. Ta je govoril vojakom, naj se ne boje vojne, ker bodo umirali za Italijo. Govoril je, da mora Italija vnovič dobiti Slovensko Primorje, Istro in Dalmacijo.«

Preden je polk odšel na vaje, je Remo Michelizza iz Firenz pobegnil v Jugoslavijo.

Tovarna kisika v Kreki začela obratovati

Tuzla, 25. sept. V Kreki je začela poskusno obratovati tovarna kisika, ena izmed najmodernejših tovarn v naši državi. Njena zmogljivost je 100 m³ kisika na uro. Nova tovarna bo krila potrebe rudnikov Kreka in Banoviča, kokosarne in tovarne sode v Lukovcu ter nekaterih drugih podjetij v Bosni in Hercegovini.

TISKOVNA KONFERENCA Z VODJO MANEVROV

(Nadaljevanje s 1. strani)

starešine, vidna na vsakem koraku.

Naslednje vprašanje je zadevalo uporabo izkušenj iz naše NOV v teh manevrih, o čemer je generalni polkovnik Nagy med drugim dejal tole: »Največje število oficirskega kadra v JLA je prišlo iz vrst udeležencev v NOV. Vsi ti oficirji so šli skozi različne vojaške šole, obogatili s vojnimi izkušnjami, ki jih ne more nadomestiti nobena šola. Te izkušnje iz NOV so se razkile prav na teh manevrih, to pa sta pobuda in smelost pri sprejemanju odločitev.

Generalni polkovnik Nagy je je zatečen ocenil velike premike, ki so jih čute izvedle včeraj, zlasti pa predvčerajšnjim, ko se je začel protinapad »rdečih«. O teh premikih je povedal tole: »Na teh manevrih nismo ničesar uprizorili. Videli ste našo armado takšno, kakršna je.«

Posebno naporni so bili veliki pohodi tudi več 100 km daleč. Zlasti težavno je bilo predvčerajšnjim, ko je bilo veliko deževje, zaradi česar so bile razmere podobne vojni. Bilo je precej strahu, da se bo zaradi velikega deževja in blata naša tehnika ustavila. Jaz pa nisem bil tega mnenja. Bil sem vselej optimist. Nam ki smo poveljevali manevrom, je bilo čisto drago, da je padel dež, saj smo si pridobili velike izkušnje. Tudi ob najtežjih vremenskih pogojih ob dokaj slabih komunikacijah, kakršne so na tem področju, so vendarle manevri potekali po načrtu. Ta veliki mehanizem je, kot ste videli, funkcioniral povsem normalno. Četudi bi v vsakem velikem manevru nesrečni primeri, smo imeli srečo, da tudi v tako težkih okoliščinah ni umrl noben vojak. Imeli smo nekaj odstotkov lažje ranjenih.

Med nadaljnjim razgovorom se je general Kosta Nagy zadržal ob dejavnosti partizanskega odreda, ki je deloval v zaledju »modrih«, in dejal:

»Njegovo delovanje se je pokazalo zelo dobro. Odred je deloval predvsem na prometnih vznožjih za preskrbo »modrih«. Vršil je diverzije, rušil mostove in oviral preskrbo. Kakor je včeraj maršal Tito navedel v razgovoru s člani tujih vojaških delegacij, imamo dve armadi: redno in partizansko. To je naša velika sila. Zakaj sleherni napadalec, ki bi napadel našo državo,

bi naletel na splošno ljudsko vojno.«

Odgovor na vprašanje, kako se je poveljevali kader izkazal v poveljevanju združenim silam različnih rodov vojske, je Nagy poudaril, da se je po doslej zbranih podatkih sodnikov in različnih vojaških opazovalcev poveljujoči kader dobro znašel.

Ko je zatem razjasnil razliko med manevri JLA leta 1950 in temi, je Nagy spomnil na besede maršala Tita, da je naša armada v tem razdobju zelo napredovala.

V nadaljevanju konference so bili navedeni nekateri podatki o delih, ki jih je armada izvedla na manevrskem področju. Med drugim je bilo navedeno, da je armada dala 80 milijonov dinarjev za zgraditev mostov, da je zgradila kakih 80 km cest in mnogo vodnjakov. »Vse to bo lahko uporabljal ljudstvo« je dejal Kosta Nagy. Kar zadeva škodo, prizadeto kmetom, bo ta povrnjena po ocenitvi mešane komisije, v kateri so častniki in predstavniki ljudske oblasti, ki so sodelovali v vseh povelstvih. General je poudaril, da so organi oblasti in vse politične organizacije šle v vsakem oziru armadi na roko med pripravami in med izvajanjem manevrov in da v tem oziru ni nobenih pripomb.

Nek tuj novinar je zatem vprašal, ali niso ti manevri odgovor na zbiranje italijanskih čet na naši meji. »Odgovor na to vprašanje«, je izjavil Kosta Nagy, »je samo manevrsko področje. Vrh tega so bili tudi manevri prh planirani in pripravljeni. Nikakor nam ni treba osredotočiti naših čet na italijanski meji.

Nagy je na neko vprašanje tujega novinarja odgovoril tole: »Za nas vojake ni nikdar dovolj tehnike. No kakor ste sami videli je dobila divizija »modrih« popolnoma novo orožje, večidel iz pomoči ZDA, ki se je dobro uveljavilo, v teh manevrih.«

General Kosta Nagy je zatem poudaril, da so on in njegovi sodelavci zlasti zadovoljni s pripravljenostjo vojakov in častnikov, ki je bilo na izredno visoki stopnji.

Na vprašanje nekega tujega novinarja, ali so med manevri uporabljal kakšno novo orožje, je Nagy odgovoril: »Znamo vam je, da imamo vojno industrijo in da izdelujemo predvsem lahko orožje. S tem orožjem so bile oborožene naše divizije, zlasti pa »rdeči«. Ugotovili

pa smo, da je to orožje, zlasti protitankovsko, dobro.«

Nek tuj novinar je vprašal, ali so bile na manevrih tudi kakšne pomanjkljivosti. Dobil je odgovor, da so bile, toda ne velike in da so takšne pomanjkljivosti v vseh armadah. Prav tako so mu zastavili vprašanje, koliko so stali manevri. Odgovoril je, da za sedaj še ni elementov, na temelju katerih bi to ocenili.

Nagy je zatem na vprašanje nekega tujega novinarja obrazložil operacijo letalskega desanta v zaledju »modrih« v kraju Sv. Ivan Zabno.

Ko se je dotaknil prejšnje izjave Koste Nagya, da vojska ni nikdar zadovoljna s količino opreme, je neki tuj dopisnik zaprosil Nagya, ali bi hotel opredeliti tipe opreme, ki bi jih rada dobila JLA. »Potrebujemo težko oborožitev, težke tanke in moderno letalstvo« — je odgovoril Nagy.

Zadnje vprašanje je bilo, kdaj se bodo rezervni vojniki in častniki vrnili domov. Nagy je odgovoril, da se bo to zgodilo takoj, brž ko bodo oddali opremo. Tako da bodo njihove vojaške vaje trajale dva meseca.

Ko so bila vprašanja izčrpana, je eden izmed tujih novinarjev dejal v imenu svojih kolegov, da sta jih globoko dojmila navdušenje in disciplina vojske, sposobnost v poveljevanju in potek manevrov na manevrskem področju.

Montgomery o JLA

Carigrad, 25. sept. Feldmaršal Montgomery, ki je včeraj prisel iz Aten v Carigrad, je na vprašanje novinarjev, kaj misli o Jugoslovanski ljudski armadi, odgovoril: »Jugoslovanska armada je izvrstna armada.«

V Ankari pripisujejo velik pomen tej Montgomeryjevi izjavi, saj je prisostvoval jugoslovanskim manevrom in je lahko ocenil vrednost jugoslovanske ljudske armade ter morebitne potrebe njene oborožitve.

Z. P.

Danes bo parada vojaških enot, ki so sodelovale na manevrih

Zagreb, 26. sept. Danes bodo pred vrhovnim komandantom maršalom Titom defilirale nekatere enote, ki so sodelovale na manevrih. Defileju bodo prisostvovali prebivalci Zagreba in okolice.

Pripravljalni odbor za proslavo 10. obletnice kočevskega zbora pri Mestnem odboru SZDL Ljubljana

poziva vse terenske organizacije, sindikalne podružnice, telesno-vzgojna, gasilska in kulturno-prosvetna društva, Svobode itd., da najpozneje do 1. oktobra zberejo in sporočijo mestnemu pripravljalnemu odboru

prijave udeležencev kočevske proslave

Udeleženci naj za obisk izkoristijo vse vrste prevoznih sredstev. Zagotovljen je tudi prevoz s posebnimi osebnimi vlaki, ki bodo odhajali iz Ljubljane v nedeljo, dne 4. oktobra zjutraj in se vračali zvečer istega dne. Podrobni vožnji red bomo objavili pozneje. — Spominske značke lahko dobite pri Mestnem pripravljalnemu odboru. — Vse ostale podrobne informacije daje Mestni pripravljalni odbor, Resljeva 9/II, soba 26, tel. 20-223, vsak dan od 8. do 14. in od 18. do 19. ure. Pripravljalni odbor pri Mestnem odboru SZDL

Repatriacija otrok

Ljubljana, 25. sept. — Jugoslovanski Rdeči križ je danes na Bledu izročil mednarodni komisiji za repatriacijo kakih 200 otrok iz raznih dežel. Otroke so prevzeli predstavniki Rdečega križa Švice, Avstrije in Nemčije. Med drugo svetovno vojno so ti otroci izgubili s starši sleherni zvezo. Največ jih je iz Nemčije in Avstrije, nekaj pa tudi iz Velike Britanije, ZDA in Venezuele. Doslej so se mudili v dečjih domovih in pri družinah v raznih krajih naše države.

V vseh gostilnah kavarnah in restavracijah zahtevajte ljudsko pravico Borbo.

TRŽAŠKO GOSPODARSTVO ZAHTEVA INTERNACIONALIZACIJO TRSTA (IV)

Tržaška industrija se lahko razvija le z oporo zaledja

Tržaška industrija je nastala in se do leta 1913 razvijala v zvezi z zaledjem ter za njegove potrebe predelovala prekomorske surovine, ki so prihajale z ladja. Tako je bilo n. pr. s tržaško metalurgijo, ki je nastala kot del kombinata kranjske industrijske družbe, ki je imela topilnice v Trstu, valjarne na Jesenicah in tovarno žice v Podrožci. Prekomorske surovine so prav tako za potrebe zaledja, predelovale tudi rafinerije jedilnih in mineralnih olj ter tovarna jute. Najvažnejša in najkrepkejša veja tržaške industrije pa so ladjedelnice s strojnimi tovarnami, v katerih so gradili in popravljali tržaško in avstrijsko mornarico. Nobena izmed tržaških industrij ni do leta 1913 delala za italijanski trg in tudi italijanski kapital je ni finančiral. Vso tržaško industrijo je ustvarilo delo in finančna sredstva Trsta samega, jugoslovanskih mest in Dunaja.

Med dvema vojnama je Italija izpremenila v tržaški industriji dve stvari. V italijanske roke je izročila (najprej italijanskim kapitalistom, v letih krize pa italijanski državi) vso težko tržaško industrijo — velike ladjedelnice, strojne tovarne Sv. Andreja in rafinerijo mineralnih olj. Zgradila pa je rafinerijo mineralnih olj »Aquila« v Zavrčju.

Italijanski tisk danes navaja, da je italijanska država med dvema vojnama investirala znatna sredstva v tržaško industrijo. Jugoslovanska država je pod italijansko dominacijo dejansko plačevala večje davke in večja javna poso-

jila, kot je sicer povprečje v Italiji. Obratno pa je iz italijanskega proračuna dobivala manj kot večina italijanskih pokrajin. Razen rafinerije »Aquila« niso pod Italijo tržaške industrije povečali, temveč le modernizirali, in sicer predvsem s lastnimi sredstvi. Proizvodnja v ladjedelnici je bila med dvema vojnama povprečno 52.000 ton ladjev v primeri s 65 tisoč tonami leta 1913.

Po drugi svetovni vojni je tržaška industrija dosegla predvoj-

no proizvodnjo šele v drugi polovici 1952 (kasneje kot ostale predvojne Marshallove pomoči). Tega leta je dosegla za eno tretjino večji obseg proizvodnje kot pred

Pogled na tržaško pristanišče

no proizvodnjo šele v drugi polovici 1952 (kasneje kot ostale predvojne Marshallove pomoči). Tega leta je dosegla za eno tretjino večji obseg proizvodnje kot pred

Proizvodni program, ki ga določa Marshallov načrt, je zdaj zaključen. Tržaške ladjedelnice so spet v težkem položaju. Poročilo anglo-ameriške vojske uprave za prvo četrtletje tega leta pravi, da se je s padcem zaposlenosti v ladjedelnici poslabšalo tudi neprimerno stanje srednje in male industrije. Velik del te industrije je bil namreč povezan s programom ladjedelnic.

Težavni položaj tržaških ladjedelnic in z njimi povezanih industrij je rezultat vključitve vsega tržaškega gospodarstva v italijansko gospodarstvo, zlasti pa vključitve tržaškega ladjedelništva in trgovske mornarice v italijanske konverne, katerih lastnik je italijanska vlada. Ker je Trst vključen v italijansko gospodarstvo, imajo tržaške ladjedelnice znatno večje proizvodne stroške kot ladjedelnice v drugih evropskih državah. Njihovi proizvodni stroški so za eno tretjino večji od stroškov v angleških in nemških ladjedelnicih.

Vsega tega ne bi bilo, če bi Trst internacionalizirali. V tem primeru bi mogle tržaške ladje-

Čistka v Dagestanu

Moskva, 25. sept. (Reuter). Po Poročilu radia Moskve se je začel v avtonomni sovjetski oblasti Dagestana val večjega čiščenja. Zamenjali so dva podpredsednika vlade Adžijeva in Jusupova, za novega prvega podpredsednika pa so imenovali Samkijeva. Obenem so Beriji vzeli članstvo v vrhovnem sovjetu Dagestana. Ze prej so poročali, da so zamenjali predsednika vlade sovedne gruzinske republike V. M. Bakradzija in sekretarja njenega centralnega komiteja A. T. Mirčkulova.

Z VSEH STRANI SVETA

OZN

Pristop SZH konvenciji OZN

New York, 25. sept. Kakor poroča uradna sovjetska agencija Tass, je stalni sovjetski delegat pri OZN Višinski obvestil generalnega tajnika Hammarkja o sklopu sovjetske vlade, da se pridruži konvenciji o ugodnosti in nedotakljivosti Združenih narodov, ki so jo sprejeli že februarja 1946.

Sovjetska zveza je pristopila k tej konvenciji s pridržkom, da zanj ne bo veljalo tisto poglavje konvencije, ki govori o obvezni sodni pristojnosti mednarodnega sodišča. Kar zadeva pristojnost mednarodnega sodišča v sporih o razlagi in uporabi same konvencije, se bo Sovjetska zveza s naprej ravnala po svojem dosedanjem stališču, da je za predložitve sporov mednarodnemu sodišču potrebno soglasje vseh spornih strank.

ZDA

Poljski konzul zbežal

Washington, 25. sept. (Reuter). Ameriško ministrstvo zunanjih zadev je danes potrdilo vesti, da je poljski generalni konzul v New Yorku Jan Galewicz v začetku tega leta prekinil stike s poljsko vlado in zbežal v Montevideo. Predstavniki ministrstva je pristavili, da je Galewicz zapustil ZDA že 20. junija t. l.

Niso pa le potrdile vesti, da sta dva dopisnika poljske časopisne agencije v New Yorku, Mieczysław Vionček in Henrik Gai prekinila stike s poljsko vlado. Oba novinarja sta pred več meseci zapustila ZDA in odpotovala v Mexico City.

KOREJA

Za dezertirje jih bodo proglasili

Washington, 25. sept. (UP). Ameriško obrambno ministrstvo je večeraj sporočilo, da bodo ameriške vojske ujetnike v Koreji, ki so odklonili repatriacijo, verjetno razglasili za dezertirje. Razen tega so sporočili, da bodo morila izdali nekaj ukrepov proti ujetnikom, ki so se vrnili, a

ki so jih obtožili, da so sodelovali s sovražnikom.

Ameriški obrambni minister Charles Wilson je v ponedeljek poročil, da je v poseben poročilo izjavil, da domovina ne more oprostiti ravnanja takih ameriških ujetnikov, ki so dajali neresnična priznanja, ali ki so ovajali svoje tovariše, ujetnike v severnokorejskih taboriških.

Ministrstvo ameriških kopnih sil je že prej objavilo, da demobilizira vrnjene ujetnike. Neki predstavnik pa je izjavil, da proti ovaduhom, še niso izdali obtožb, da pa njihovo zadevo preiskujejo.

EGIPT

Trgovina z Vzhodno Nemčijo

Kairo, 25. sept. (AFP). Včeraj je prispela v Kairo vzhodnonemška trgovinska delegacija, ki jo vodi svetovalec za gospodarska vprašanja vzhodnonemške vlade Koch. Delegacija bo imela več sestankov z egiptovskimi funkcionarji, kjer bodo obravnavali razširitev trgovinske pogodbe med obema državama. Razgovorjati se bodo tudi o sodelovanju vzhodnonemške industrije pri izvažanju velikih gospodarskih načrtov egiptovske vlade.

INDOKINA

Francoske operacije proti Ho Ši Minhu

Hanoi, 25. sept. (United Press). Pri občasnih operacijah so čete Francoske unije danes obkolile v delu Rdeče reke kakih petisoč Ho Ši Minhovih vojakov. Pred dvema dnevnoma so začele te čete operacije proti elitnim Ho Ši Minhovim enotam, ki se zadržujejo v utrjenih vaseh sredi rečnih polj. Po francoskih poročilih je pri teh bojih padlo 75 Ho Ši Minhovih vojakov, nadaljnjih 100 pa je bilo ranjenih.

V bližini Ampiera in severno od Congeta so našle francoske čete močnejše sile na zagrozen odpor Ho Ši Minhovih čet. Francosko poveljstvo poroča, da so Ho Ši Minhove čete

delnice nabavljati surovine (jeklo, les itd.) po nižjih svetovnih ne pa po visokih italijanskih cenah. S tem bi se usposobila za uspešno konkurenco na svetovnem trgu.

Z internacionalizacijo bi bil odstranjen tudi drugi vzrok, ki zdaj povzroča zmanjšanje zaposlenosti tržaških ladjedelnic oziroma odvisnost tržaškega ladjedelništva in trgovske mornarice od politike italijanske vlade. Rim res daje subvencije za izgraditev italijanske mornarice, vendar pa ne more italijanske ladjedelnice popolnoma zaposliti. Z internacionalizacijo bi tržaška mornarica in tržaške ladjedelnice prenehale biti last italijanske države in bi bila s tem odstranjena ovira za njihov napredek. Ponovno bi lahko prevzele funkcijo, zaradi katere so tudi nastale — razvoj prometa in izgraditev ladij za potrebe zaledja.

V zadnjih letih grade v Trstu tako imenovano industrijsko cono v Zavrčju. Tamkajšnjim novostajajočim industrijam nudijo naslednje ugodnosti: kredite, carinske in davčne olajšave, možnost, da zgrade tovarne na morskem prekopu in podobno. Doselej so ustanovili kakih 10 manjših podjetij, ki zaposlujejo okrog 2000 delavcev. To je za tržaško gospodarstvo vsekakor pozitivno, ni pa preveč pomembno. Kajti napredek tržaške industrije v celoti je še nadalje vezan na napredek ladjedelništva in strojne industrije. Njihovi izgledi bi se bistveno izboljšali le z internacionalizacijo Trsta.

J. Klemenc

DANES PO SVEIU

Realistična poteza

Avstrijska vlada je napravila realističen korak, ko se je v svoji zadnji notji Sovjetski zvezi odpovedala skrajšani pogodbi in nasprotovanju prvotnemu načrtu splošne pogodbe, o kateri se je v glavnem že sporazumele, razen nekaterih podrobnosti, ki niso odločilnega pomena.

Ze dlje je bilo jasno, da je ključ za osvoboditev Avstrije v korak Sovjetske zveze, od katere ravnanja je odvisno, če bo in kdaj bo izpolnjena obljuba, da bo Avstrija postala svobodna, kot je to rečeno v moskovski deklaraciji starih sil iz oktobra 1943. V zadnjih osmih letih je Moskva iskala različne izgovore, da bi preprečila končno rešitev avstrijskega vprašanja. Danes, v dobi popuščanja in »mirovne ofenzive«, ko je Sovjetska zveza napravila nekatere manj ali bolj pomembne korake, da bi se pokazala kot pristavica avstrijskega ljudstva, je prišel čas, ko ji mogoče s odstranitvijo »vzrokov« nasprotovanja Moskve, da prispeva k sklenitvi avstrijske pogodbe, uspešno preizkusi iskrenost razglašljenih namenov Sovjetske zveze do Avstrije. Avstrijska vlada je s svojo noto storila prav to.

Zakaj pravzaprav gre? Zadnji čas je Sovjetska zveza v notah zahodnim silam in Avstriji dejansko povedala tole: Vrnimo se k staremu, skoraj že izdelanemu načrtu pogodbe in lahko se bomo sporazumeli.

Poziv je v resnici tak da ga je težavno zavrniti. Bistveno popuščanje, ki ga je ZSSR zahtevala glede ne razglašljenih točk pogodbe izgublja, čeprav bi bilo še tako znatno, svoj pomen sprito škode ki jo ima Avstrija zaradi nadaljevanja okupacije. Sovjetska zveza je že zdavnaj izvelika veliko več kot to materialno popuščanje znaša. Kaj je potem logično, kot popuščanje v relativno pomembnih vprašanjih, da bi Avstrija končno dobila svobodo. Če je Avstrija v položaju, da mora pristati na neupravičene zahteve Sovjetske zveze, da bi dobila svobodo, je le-to dokaz več za žalosten položaj, v katerem je danes svet zaradi nemirovne in izkoriščevalske politike ZSSR. Avstrijska vlada ima prav, ko je s tem, da je popustila zahtevam So-

vjetske zveze, apelirala nanjo, naj upošteva »povečana bremena in težave, ki izvirajo iz zavlačevanja podpisa državne pogodbe in evakuacije okupacijskih sil in v duhu velikodušnega razumevanja ublaži svoje zahteve, da bi lahko Avstrija s lastnimi sredstvi brez zunanje pomoči, ki bi jo utegnila vezati, izpolnila z državno pogodbo prevzete obljube.

ZSSR je večkrat postavila kot pogoj za podpis pogodbe, da Avstrija ne pristopi k nobenemu bloku. S tem, da bi ugodila prošnji dunajske vlade, bi hkrati pomagala izpolniti ta pogoj. S tem bi hkrati olajšala tudi sporazum o drugih točkah prvotnega načrta pogodbe, o katerih se še niso sporazumeli.

Avstrijska nota je storila še nekaj. S tem, da je popustila sovjetskemu pritisku, je dunajska vlada pravila Moskvi, da Avstrija v kateri rem mora ali omogočiti podpis pogodbe ali pa prevzeti pred vsem svetom odgovornost za nadaljevanje okupacije in odrkanje svobode mirolnemu ljudstvu, ki je do nje popolnoma upravičeno.

Ni zanesljivo, če bo ta avstrijski korak prinesel hitre rezultate. Tudi dodaj, da je večkrat kazalo, da je avstrijska pogodba tik pred sklenitvijo, potem pa je Moskva vendarle našla izgovor in vso stvar vnovi razveljavila. Sodeč po zadnjih sovjetskih notah zahodnim silam, bi lahko celo rekli, in to s precejšnjo zanesljivostjo, da nas dogodka ne bodo demantirali, da se bo Sovjetska zveza tudi tokrat izognila sklenitvi pogodbe in to opravičevala s dejstvom, da se niso sporazumeli o nemškem vprašanju, podobno kot je svoječasno opravičevala svoje zavlačevanje s sklenitvijo na to, da ni izpolnjena mirovna pogodba z Italijo glede — Trsta (1).

Toda celo v primeru, če bi se zgodovinska ponovna, bo veljal avstrijski korak še naprej za pametnega. Dunajski vladni ne bi mogli nihče očistiti, da ni s svoje strani prispevala največ kar more za sklenitev sporazuma. Po drugi strani pa se bo morala ZSSR nedvomno izjaviti o tem, če zares želi rešitev avstrijskega vprašanja ali pa če gre spet le za spletke, kar pa tudi ni brez pomena.

Miloš Marinič

Ob »otročkem izgred« v Dravogradu

Avstrijski šovinisti so pod vplivom Vatikana spremenili otroško igro v »oborožen izgred«

Ljubljana, 25. sept. — Te dni so nekateri šovinistični časopisi v Celovcu priobčili senzacionalne vesti o atentatu na avstrijski motorni vlak, ki je vozil po jugoslovanskem koridoru čez Dravograd v Labodsko dolino. Katoliški list »Volkszeitung« z dne 19. septembra prinaša to vest z naslovom »Strell« na tranzitni vlak v koridoru. V vesti pa poroča, da je bil to strel iz »puške« ali pa »samokresa« in da je malo manjkalo, da ni zadel neke gospe, ki je dobila živčni pretres. Časnik poudarja, da gre »za osveto« v zvezi z razstrelitvijo partizanskega spomenika v Velikovu.

Darekacija za javno varnost v Celovcu je zadevo izročila policijski preiskavi in je celo v svojih laboratorijih delala poskuse, kakšno je steklo enake kakovosti in debeline, če skozenj streljalo ali če ga prebijajo s kamenjem. Socialistični tisk v Celovcu je namreč ta dogodek pričel tako, kakor se je v resnici pripetilo: otroci so se v bližini postaje igrali in deček je po nesrečnem naključju vrgel kamen iz svojega otroškega »orožja« — frace skozi okno tistega vagona. Uradne preiskave, ki so jih takoj uvedle jugoslovanske oblasti, so ugotovile natančen potek

dogodkov: dne 17. septembra ob 13. uri, ko je prispel na železniško postajo v Dravogradu avstrijski motorni vlak, so se ob progi igrali 10-letni Ferdo Golob, 11-letni Rudolf Pečnik, 10-letni Fric Epeš in 14-letni Emeril Nimetu iz Dravograda. Te otroke sta takoj zaslišala organ ljudske milice iz Dravograda ter preiskovalec železniških nesreč tov. Pšenčnik iz Maribora. Ta dva organa sta ugotovila, da je 14-letni Emeril Nimetu vrgel kamen s fraco ter po nesrečnem naključju zadel okno tega vagona. Avstrijskih potnikov ta dogodek ni razburil in mu tudi niso pripisali kakšnega pomena. Očitno so šele po prihodu na avstrijsko ozemlje napihili nesrečni dogodek šovinistični krogi, ki so celo trdili, da so potniki dobili »živčne pretrese«.

Dogodek ni bil omembe vreden. Podoben dogodek se je te dni pripetil v St. Vidu pri Celovcu, kjer je neki avstrijski deček prav tako zadel brzi vlak s kamnom. O tem pa je »Volkszeitung« prinesla samo skromno vest v rubriki nesreč. Dogodek, ki se je pripetil v Dravogradu, pa so objavili z bombastičnimi naslovi tudi drugi avstrijski časopisi, predvsem pa glasilo katoliške akcije, celovška »Kleine

Zeitung«, ki je v neposrednih stikih z neonacističnimi krogi in Vatikanom.

Zadnji čas namreč opažajo, da celotna šovinistična gonja na Korškem izvira prav iz nekdanjih nacističnih krogov pod vodstvom znanega fašista Steinacherja, Mayerja-Keibitscha in drugih ter iz prokajoliških šovinističnih elementov, ki so v teshnih stikih z Vatikanom. Zadevo z razstrelitvijo spomenika padlim partizanom v St. Rupertu pripisujejo tem krogom. Znano je tudi dejstvo, da so rimsko-vatikanski krogi poslali celo večje vase denarja, da bi podprli med vojnoukajskimi spletkami Pelle šovinistično dejavnost na Korškem. V tem grmu tiči zajec.

Znano je, komu je sedaj potrebno izpodkopavati prijateljske odnose med Jugoslavijo in sedesno Avstrijo. Znano je, kdo je hotel te dni zasesti s svojimi četami Trst in povedati svetu: Trst je italijanski. Toda te spletke Pellovih in vatikanskih eksponentov na Korškem so preveč prozorne. Avstrijska javnost se mnogo bolj zanima za vprašanje: zakaj g. Pella ne dovoli plebiscita na Južnem Tirolskem.

Slovenski politični krogi so zato prepričani, da ta »otroški izgred« ne bo utegnil služiti šovinističnim, provatikanskim krogom na Korškem, da bi kakorkoli že vplivali na avstrijsko javnost. Tako cenene in prozorne spletke šovinistov in nacistov bodo le preprečile avstrijsko javnost, da je treba še bolj poglobljati prijateljske odnose med obema državama, da »vatikanskim in Pellovim ribičem« ne bi v prihodnje uspevalo izpodkopavati tega prijateljstva.

F. Vreg

Sto tisoč vojakov in častnikov — začetek nemške armade

(Od stalnega dopisnika »Borbe«)

Bonn, 25. sept. Neposredno po 6. oktobru bodo v novem Bundestagu sprožili zakonski predlog o novačenju prvih 100.000 vojakov in častnikov-prostovoljcev za bodoči nemški kontingent v evropski armadi, ki šteje več kot pol milijona mož.

Včeraj je bilo uradno sporočeno, da bodo ustanovili tudi odbor za personalno vprašanje nemške armade. Sodijo, da bo zakon o novačenju začel veljati, ko bo pogodba o evropski obrambni skupnosti postala polnodeljavna.

Odbor za personalna vprašanja nemške armade bo ustanovljen oktobra ali novembra, kakor poroča Urad za vojaška vprašanja. Poročajo tudi, da bo vodja tega odbora predvidoma general Kuntzen, ki je bil med vojno poveljnik divizije na vzhodnem bojišču. Urad za vojaška vprašanja sporoča, da je že vpoklicanih 105.000 prostovoljcev. Po Adenauerjevi zmagi na volitvah število prostovoljcev narašča. Med doslej pripravljenimi prostovoljci je 90% nekdanjih vojakov in častnikov.

R. Vujović

FRANCIJA

Vihar na obalah Atlantskega oceana

Pariz, 25. sept. (Tanjug). Ze nekaj dni divja na obalah Atlantskega oceana vihar, ki je napravil velikansko škodo, ter ovira letni promet v francoskih pristaniščih.

Vihar je do sedaj razdeljal dve manjši vasi na področju Nantesa. V okrožjih Pas de Calais, Nore in Vandee ter v Normandiji je voda na več mestih porušila nasipe, zaradi česar so nastale velike poplave.

ITALIJA

Tihotapljenje strateškega materiala

Rim, 25. sept. (Tanjug). Italijanski finančni organi so poneli onemogočiti poskus tihotapljenja strateškega materiala iz Italije v Švico. Zapolnili so veliko količino niklja in kobalta v vrednosti kakih 80 milijonov lir. Ta material bi moral prebiti v švicarske avtomobile v Švico, odod pa v Češkoslovaško.

Po nedavnem odkritju velikega tihotapskega omrežja, po katerem so pošiljali v informbirojske države dragocene strateške surovine, ki jih je Italija sprejemala kot pomoč iz tujine, kaže ta novi poskus tihotapljenja, da še niso uničili vseh agentov, ki delajo v Italiji za informbirojske države in ki imajo, kot je ugotovila preiskava, zveze celo z ministrstvom za zunanje trgovine.

AVSTRIJA

Nesreča jugoslovanske ladje

Dunaj, 25. sept. (Tanjug). Zaradi najnižjega vodostaja v zadnjih letih je v donavski ožini pri Solochov nad Linzem nasledel eden izmed treh najhujših nesreč v letih Jugoslovanske ladje »Triglav« Havarijo so hitro lokalizirali s požrtvovalnim delom celotne posadke. Vlačilec so dvignili na površje, tako da je bil prehod hitro spet prost. Gmotna škoda ni velika, tovor pa so ohranili.

Velike zdravstvene akcije v Brkinih

Predsednik Kotliar je bil v delo in se ni smel od njega praviljaj o pomenu volitev zbor in zbor proizvajalcev Zvez ljudske skupštine in o volitvah Republiške skupštine. Na sestanku prišli tudi najbolj oddaljeni kmeti izpod Uršlje gore in se.

V nedeljo je Prstec odločno ind strilsko gasilsko društvo lesnega i delovnijskega obrata iz domač Godec v Bohinjski isti družini, ki so mu ga je poklonila skupština. I Bled za uspešno delo. Slovesnosti je udeležilo veliko število gasilcev i raznih gasilskih društev Slovenije

Kako se uresničujeta zakon o zemljiškem skladu in viničarski zakon

Oba zakona sta zajela v Sloveniji okrog 9.000 ha obdelovalne zemlje

Pred meseci je Zvezna ljudska skupščina sprejela zakon o kmetijskem zemljiškem skladu, ki omejuje privatno zemljiško posest na 10 ha obdelovalne zemlje. Ker pa ta zakon ni mogel podrobno zajeti vseh zaostalih polfevdalnih izkoriševalskih odnosov, zlasti viničarskih, ki obstoje tudi na posestvih z manj kakor 10 ha, je Ljudska skupščina LRS kot dopolnilo sprejela še zakon o odpravi viničarskih in podobnih razmerij.

Izvedba obeh zakonov bo v Sloveniji kmalu zaključena. V celoti gre za blizu 9000 hektarov, od tega okrog 1700 ha po viničarskem zakonu. To je nekaj manj, kakor so kazale prvotne cenitve. Številka je sicer skromna, toda namen obeh zakonov ni bil odpraviti zemljo, marveč odpraviti ostanke preživljeljske izkoriševalske oblike v kmetijstvu, kar bo bistvu tudi doseženo, meja privatne zemljiške posesti pa naj tudi v bodoče prepreči izkoriščanje tuje delovne sile.

Oba zakona sta zajela okrog 5500 primerov, in sicer okrog 3300 po zveznem zakonu in 2200 po viničarskem. Skoraj v polovici okrajev Slovenije so le pravni primeri, kjer pride v poštev odvzem zemlje. Viničarski zakon pa je z malimi izjemami zajel le 5 okrajev, namreč Ljutomer, Maribor-okolica in Ptuj, v manjšem obsegu pa Gorico in na Slovenj Gradec, kjer sicer ni viničarjev, pač pa so viničarskim odnosom podobni odnosi. Pri trije navedeni okrajaji imajo hkrati največ primerov odvzema zemlje po zveznem zakonu, nekaj več pa tudi okrajaji Celje-okolica, Ljubljana-okolica in Murska Sobota. Zdej, ko so komisije preverile že večino primerov, se je izkazalo, da imajo nekateri okrajaji, kakor Slovenj Gradec, Soštanj in Celje-okolica precej manj primerov odvzema zemlje kakor so sprva ocenili, medtem ko so bile v drugih okrajajih cenitve še precej realne.

Delo okrajajnih komisij, ki so ugotovljale ali pride v posameznih primerih v poštev izvajanje zakonskih predpisov in v kakšnem obsegu, je bilo odgovorno in težavno, saj se komisije v mnogih primerih niso mogle opirati na katastrske podatke in stvari reševati administrativno. V mariborskem, ptujskem in ljutomerskem okraju so morale okrajne komisije ustanoviti 12 do 15 podkomisij, ki so delale na terenu, se razgovarjale s prizadetimi o rešitvi konkretnih primerov, pri čemer so skušale že ob samem postopku odvzema zemlje urediti po možnosti tudi vprašanje arondacije parcel, da se zagotovi njih obdelava na čim racionalnejši način. Bili so tudi primeri, ko ni bilo lahko ugotoviti, kakšen je obseg obdelovalne zemlje. V gozdatih predelih ni vedno vneprejasno, kaj je travnik, kaj koščenica ali pašnik, ne glede na to, kako je tako zemljišče označeno v katastru. Vse pa kaže, da v Sloveniji ne bo potrebe povečevati maksimuma obdelovalne zemlje glede na slabšo kakovost, ker so bili pašniki itak izločeni, v ostalem pa v gorskih predelih, kjer je zemlja slabše kakovosti, tudi ni posestev z več kakor 10 hektarov obdelovalne zemlje.

Več težav je bilo pri postopku na podlagi viničarskega zakona, zlasti ob ugotavljanju, ali gre v posameznih primerih za viničarski odnos ali ne. Mnogi posestniki vinogradov so v zadnjih letih pod vplivom naše razvojne poti v socializem začeli na videz o formalno ukinjati viničarske odnose, vendar se viničarsko razmerje vsebinsko ni spremenilo oziroma je ostal način izkoriščanja isti ali še hujši. Pri ugotavljanju viničarskih odnosov je tudi močnejše prišel do izraza razredni boj, zlasti tam, kjer so skušali stari lastniki zakon izigravati. Ta zaostritev pa je razumljiva, saj gre tu še za ostanek polfevdalnih izkoriševalskih odnosov.

Do 10. septembra so okrajne komisije preverile nad 4200 primerov, od tega 2000 po viničarskem zakonu in pripravile gradivo za izdajo odločb o odvzemu zemlje. Čeprav ni izključeno, da so bile tu in tam storjene napake, vendar je glede na skrbno preverjanje v poštev prihajajoči primerov računati, da bo na splošno zelo malo utemeljenih pritožb, nekaj več pa jih bo gotovo po viničarskem zakonu.

Trenutno je važna naloga dodeliti odvzeto zemljo socialističnim kmetijskim obratom, da bo pravočasno obdelana. Pri tem verjetno ne bo večjih težav. Za dodelitev prihajajo v poštev predvsem državna kmetijska posestva. Za obdelavo odvzete zemlje verjetno ne bo treba ustanavljati v večjem obsegu novih kmetijskih posestev, ker se bo zemlja lahko dodelila obstoječim in bodo le nastale nove obratne enote tam, kjer je odvzeta zemlja že v bližini obstoječega državnega posestva.

Za dodelitev zemlje pa prihajajo seveda v poštev tudi

Prišli so megleni jesenski dnevi

PRVI USPEH BITKE ZA HIDROSISTEM DONAVA-TISA-DONAVA

Ko bo vse pripravljeno, bodo začeli graditi prvi odsek velikega prekopa

Novi Sad, 25. septembra
Nad sto strokovnjakov za vodno gospodarstvo ter mnogo predstavnikov zainteresiranih ustanov Srbije in Vojvodine se je zbralo te dni v Novem Sadu, kjer so se tri dni posvetovali o graditvi prekopa Donava-Tisa-Donava. Ta prekop bo pomenil revolucionarno preobrazbo vsega življenja Vojvodine. Štiri leta so merili ustrezno področje. Geotehniko so posneli kakih 820.000 ha vzdolž trase bodočega prekopa. V globino so vrtali kakih 30.000

metrov, da so zemljo geomehnično proučili. Nenehoma proučujejo tudi talne vode. Za to uporabljajo kakih 1000 vodnjakov, da opazujejo gibanje talne vode, ki so jo tudi kemično analizirali.

Strokovnjaki bodo tudi natančno ugotovili, kje je treba na umetno namakanih njivah sejati to ali ono vrsto žita. Preizkusili so tudi že vse stroje, ki jih bodo uporabljali pri graditvi prekopa.

Iz idejne zasnove ing. Nikole Mirkova je nastal glavni načrt prekopa, potem pa so sestavili še generalni načrt. Leta 1948 so začeli sestavljati idejni načrt, dodatno študijo o hidrosistemu Donava-Tisa-Donava po načelih njegove etapne graditve. Geotrasa velikega prekopa se ujema s sedanjim in opuščenim prekopom Beždan-Bečej. Zdej gre za to, da bi ta prekop čimprej usposobil za namakanje. Pravzaprav gre za začetna dela za graditev velikega prekopa. Pri Beždanu že obratuje velika črpalka, ki potisne iz Donave v prekop 6 kubikov vode v sekundi. Njena zmogljivost zadostuje za umetno namakanje 2000 ha zemlje letos in 8000 ha prihodnje leto. Do konca prihodnjega leta pa bodo

zgradili pri Beždanu še eno črpalko za 12 kubikov vode v sekundi. Obe črpalke bosta namakali 30.000 ha zemlje, in sicer najpozneje do leta 1956.

Za namakanje pripravljajo v Vojvodini širna polja. Samo polje hidroprojektivnega zavoda v Vrbasu meri 450 ha in na njem bodo preizkusili vse vrste umetnega namakanja, da se bodo lahko odločili za najprimernejšo.

Posvetovanje v Novem Sadu je pokazalo enotno željo vseh strokovnjakov, da bi čimprej začeli graditi prekop Donava-Tisa-Donava. Razprava je bila zelo živahna in plodna. Najvažnejše bo umetno namakanje, rečni promet in električna energija pa sta na drugem mestu. Namakali bodo čimveč zemlje. Primanjkuje pa strokovnjakov in strojev. Do konca letošnjega leta bodo posamezni inštituti, društva ekonomistov in druge strokovne organizacije povedale svoje mnenje o posameznih vprašanjih v zvezi z graditvijo prekopa. Končni načrt hidrosistema Donava-Tisa-Donava pride pred izvršni svet Vojvodine; brž ko bo odobren, bodo začeli prekop graditi. Do leta 1955 mora biti vse pripravljeno.

Oktober se začne predavanja DELAVSKE UNIVERZE

Ko je prevzel delavski razred v sistem delavskega samoupravljanja, tovarne v svoje roke, se je pokazalo, da je našim delovnim ljudem nujno potrebno širše kulturno obzorje. Prav zato, ko se uveljavljajo v gospodarstvu nove, naprednejše metode, ki dajejo vsemu gospodarstvu še posebno izrazite socialistične oblike, oblikujejo pri svojem odgovornem delu pač mnogi člani delavskih svetov in upravnih odborov, da bodo le z dobrim poznavanjem gospodarstva kos nalogam, ki so jim zaupane.

Vse te potrebe in težnje je Imel pred očmi mestni sindikalni svet v Ljubljani, ko se je z vodstvom Centralne ljudske univerze v Ljubljani delavske univerze. Nova institucija naj bi postala središče sistematizirane preučevanja vsega, kar more neposredno pomagati pri dvigu izobrazbe naših delovnih ljudi.

Na osnovi dosedanjih tradicij in izkušenj Centralne ljudske univerze, dalje v dogovoru z našimi najboljšimi

šolimi kadri raznih strokovnih društev, Ekonomske fakultete in posameznih podjetij je delavska univerza sestavila učni načrt za letošnje leto. Glede na vsebino je porazdelila predavanja v več ciklusov, da bi tako ustrezala slušateljem in jim omogočila obisk tistih predavanj, ki jih najbolj zanimajo. Če jim ne bi bilo na tem, da bi se udeleževali vseh. Zlasti za člane delavskih svetov in upravnih odborov in seveda tudi za ostale delavce, bo še posebno zanimiv ciklus o družbeni politiki in gospodarskih problemih.

Vsekakor je zamisel delavske univerze nadvse pomembna in hvalevredna ter je z ozirom na njene cilje vredno in potrebno, da se znanje zainteresirani kar najširši krog delovnih ljudi. Predavanja bodo začela 5. oktobra, vpisovanje pa traja še do 27. oktobra. Vpisna zbiranja, v Šiški v osnovni šoli in v Mostah v Domu Svobode. Vpisna zbiranja za redne slušatelje mesečno 40 din, za posamezna predavanja pa 10 din.

PREGLED TRŽIŠČA

Cene industrijskih proizvodov v avgustu

Splošni nivo cen na drobno je v avgustu nazadovol za 3,6% v primeri s prejšnjim mesecem. Predvsem so bile nižje cene kmetijskih pridelkov deloma pa so popustile tudi cene industrijskih proizvodov. Tako se je kupna moč potrošnikov v avgustu povečala, v primeri s prejšnjim mesecem. Cene na drobno so v skupini potrošnih predmetov in storitev nazadovol za 3,5%, cene živilom rastlinskega izvora za 8,2% in cene živilom industrijskega izvora za 3,5%. Po posameznih skupinah predmetov pa so razlike še večje. Tako so v avgustu padle cene vrtnin za 32,7%, cene sadja za 25,2% in cene živalske hrane za 26,3%, vse v primeri s prejšnjim mesecem.

Kar se tiče industrijskih izdelkov je bil padec cen v avgustu neznaten, in to v skupini obleke in obutve za 0,4%, v skupini goriva in razsvetljave za 0,1% in v skupini potrebščin za gospodinjstvo za 0,9%, medtem ko so se potrebščine za kmetijsko gospodarstvo (kmetijsko orodje, gradbeni material, potrošni material in kmetijski proizvodnji) podražile nasproti prejšnjemu mesecu za 0,9%.

Po izvršenem znižanju stopen akumulacije in sklepov v tekstilni industriji je danes najvažnejše vprašanje, kdaj bodo cene tekstilnem blagu padle v prodaji na drobno. Do te pocalitve v avgustu še ni prišlo, kar je spričo pričakovane znižanja cen povzročilo tudi zmanjšanje prometa.

Problem je v tem, kako kriti razliko v cenah pri blagu, ki je bilo nabavljeno po cenah pred znižanjem stopnje akumulacije. To je težaven

problem za trgovska podjetja, ki imajo velike zaloge tekstilnega blaga in le malo lastnih sredstev, ki jih lahko uporabijo za kritje te razlike (rezervni sklad in sredstva s katerim lahko samostojno razpolagajo).

Praktično pa so trgovska podjetja s tekstilnim blagom v prehodnem razdobju, dokler ne prodajo starih zalog, lahko naslonijo ne samo na izkoriščanje navedenih sredstev, marveč tudi na to, da pri določanju novih nižjih cen upoštevajo povprečje pri prodaji nove in stare zaloge.

Nekatera trgovska podjetja pa so že precej uspešno rešila to vprašanje, zlasti če so v polnih mesecih, ko je bilo znižanje cen tekstilnemu blagu že napovedano, sklepala pogodbe o nakupu blaga s tovarnimi pod pogojem, da se jim v primeru znižanja tovarniških cen naknadno prizna razlika.

Mnoge tekstilne tovarne so pristale na to s pozornostjo, da pride do tega znižanja v 30 do 60 dneh. Nekatera tovarne pa so pristale na to, da priznajo razliko celo na zaloge iz lanskim dobav. To ravnanje industrije je razumljivo, če upoštevamo, da je tekstilna industrija organsko zainteresirana, da se njeni proizvodi prodajo, kajti od tega bo odvisen obseg nadaljnjih naročil in razvoj odnosov, ki iz tega izvirajo. Če upoštevamo, da je v mnogih panogah industrije in trgovine običajen sistem skonta in rabata, ki se giblje tudi do treh odstotkov, in da mnoga trgovska podjetja razen tega vračunajo v svojo prodajno ceno tudi maržo do 10%, tedaj lahko pričakujemo, da bo trgovska mreža lahko v kratkem znižala

cene tekstilnem blagu. V mnogih primerih je to znižanje že izvedeno za 10 do 15%.

Glede cen kuriva in razsvetljave je treba omeniti, da so cene drvom v povprečju za vsa država ostale nespremenjene; medtem ko so cene lignita popustile v primeru s prejšnjim mesecem za 4,7% in cene električnemu toku za razsvetljavo za 14,7%. Prodaja premoga je zaradi nakupa kuriva za zimo večja, kakor je bila v prejšnjem mesecu. S tem v zvezi so se povečali tudi krediti za kurivo. Naročila premoga za gospodinske potrebe so v nekaterih mestih tako velika, da trgovska podjetja za promet s kurivom ne morejo takoj izvršiti vseh teh naročil, ker nimajo zadostnih zalog. Manj je zanimanja za drva zaradi razmeroma visoke cene.

Cene storitvam so v glavnem stabilne, razen cen obrtnim storitvam (krojarska dela), ki so se dvignile za 1%. Cene gostinskih storitvam so padle za 1,3% v primeri s prejšnjim mesecem, vendar bi bil ta padec lahko večji glede na nižje cene vrtninam, sadju in kruhu. B. K.

Sindikati v kranjskem okraju prirejajo seminarje o novih uredbah

Te dni so sindikalni sveti v Kranju, Skofji Loki in Trzinu priredili seminarje, v katerih razpravljajo o osnutkih novih uredb iz II. zbirke. V Kranju je na seminar prihajalo povprečno do 50 ljudi iz podjetij, v Skofji Loki okrog 60. V Trzinu pa okrog 80 delavcev. V prihodnjih dneh bodo sindikati v teh krajih priredili podobne seminarje tudi za razpravo o osnutkih uredb II. zbirke.

delki, ki jih prej sploh nismo izvažali, pa tudi zato, ker je uvoz surovin zmanjšal, kar je uporabljala zaloge, ki so se zaradi tega skrčile.

Pa tako tudi znatno povečanje izvoza industrijskih izdelkov je le neznatno vplivalo na ublažitev primanjkljaja plačilne bilance zato, ker so cene blaga, ki ga izvažamo, padle mnogo bolj, kakor cene uvoženega blaga. Upanje na koncu volje na Koreji in delno zmanjšanje oborožitve sta povzročila na svetovnem trgu padec cen, zlasti cen pisanih kovin. Ker odpade na pisane kovine (baker, svince, cink, cinkov koncentrat, živo srebro itd.) znaten del našega izvoza, je bila posledica občutnega padca cen na svetovnem trgu, da smo vzile povečano mu izvoz dobili manj deviz. Cene industrijskih izdelkov so v prvih šestih mesecih letošnjega leta v primerjavi z ustreznim obdobjem lanskega leta padle povprečno za 21,2%, kmetijskih pridelkov pa za 15,3%. Cene vsega izvoženega blaga so padle povprečno za 20%. Nasprotno pa se je blago, ki smo ga uvažali, pocenilo samo za 16%.

Zaradi pomanjkanja deviz smo morali občutno skrajšati uvoz surovin in pomožnih potrebščin kakor tudi izdelkov za osebno potrošnjo. V primerjavi s prvimi šestimi meseci lanskega leta smo uvozili v prvem polletju letošnjega leta za 12,3% manj surovin in pomožnih potrebščin, izdelkov za osebno potrošnjo pa za 10,3%. Med važnejšimi surovinami se je zmanjšal uvoz koksa za 16,3%, antracita za 43,1%, valjanih in vlečenih izdelkov za 9,2%, bombaža za 12,8%, gumija za 76%, celuloznih vlaken za 26,1%, velikih surovin kož za 43%, kavčuka za 30,8%, tehničnih masloč za 8,5%. Industrijska proizvodnja, ki v glavnem ali večidel predeluje uvožene su-

rovine, je lansko leto dosegla ustrezen raven čeprav se je uvoz surovin zmanjšal, kar je uporabljala zaloge, ki so se zaradi tega skrčile.

SPREMEMBE V SMERI IZVOZA

Ker letos nismo izvažali več važnih kmetijskih pridelkov, se je smer našega izvoza nekoliko spremenila: zmanjšal se je naš izvoz zlasti v dežele, kamor izvažamo večje količine živil. Zato smo bili zlasti deficitni v izmenjavi blaga s temi deželami, predvsem z Zahodno Nemčijo. Sprememba v smeri gibanja našega izvoza, sodelovanje posameznih dežel v njem, nam pokaže pričujoča razpredelnica (vrednost je navedena v tekočih cenah).

In polletje	1952	1953
% deleža	% deleža	% deleža
v celotnem	v celotnem	v celotnem
izvozu	izvozu	izvozu
Avstrija	11,63	4,87
Vel. Britanija	19,55	13,88
Grčija	9,32	4,27
Italija	9,58	15,20
Zah. Nemčija	25,38	14,73
Turčija	0,48	8,87
Francija	4,67	5,29
ZDA	10,28	16,92
Skupaj	109,0	100,0

Občutno je nazadovol zlasti naš izvoz v Avstrijo, Vel. Britanijo in Zah. Nemčijo. Vtem ko se je naš izvoz v Zahodno Evropo zmanjšal, pa je znatno narasel izvoz v Grčijo in Turčijo. Ker se je povečala možnost trgovske izmenjave in gospodarstvskega sodelovanja z Grčijo in Tur-

čijo, lahko pričakujemo, da se bo obseg izmenjave s tema dvema deželama kmalu povečal.

Zaradi zmanjšanja našega izvoza v Vel. Britanijo in Zah. Nemčijo, se je letos zmanjšal tudi naš uvoz iz teh dežel, in sicer znatno. Naša urotna pa se je povečala uvoz iz ZDA od 12 milijard din, kolikor je bil leta 1952, na 18 milijard din v prvem polletju 1953. Iz ZDA se je povečal v glavnem uvoz živil, posebno pšenice, ki smo jo s sredstvi gospodarske pomoči kupovali v znatnih količinah.

Predvideno povečanje proizvodnje predelovalne industrije, tako za domači trg kakor tudi za izvoz, bo zahtevalo v prihodnjem letu večji uvoz surovin. Izvoz najvažnejših surovin se bo moral povečati tudi zato, da zberemo standardne zaloge, ki smo jih lani delno izčrpali.

Moral se bomo potruditi, da se bo izvoz naših industrijskih izdelkov še povečal, za kar je imamo trgovinske in politične pogoje v deželah Srednjega in Daljnega vzhoda. Da bi razširili medsebojno izmenjavo, se bo povečal tudi uvoz potrošnega blaga (živil, olje, žužno sadje itd.) iz teh dežel.

Letošnja dobra letina nam bo omogočila večji izvoz kmetijskih pridelkov in znatno zmanjšanje uvoza živil. Posledice lanske suše bodo delno ušili še v naši plačilni bilanci v gospodarskem letu 1953-54. Ker smo morali lani dobiti večje kredite za nakup živil in surovin in ker bomo morali del teh kreditov odplačati v prihodnjem letu, znanja naše celotne obveznosti v gospodarskem letu 1953-54 nekaj nad 30 milijard din, kar je neizmerno veliko breme za našo plačilno bilanco. Leon Rip

POROČILO ODBORA ZA GOSPODARSTVO V JAVNI RAZPRAVI

Naše mednarodne plačilne bilance

Zaradi občutnega padca cen na svetovnem trgu je povečan izvoz le neznatno vplival na ublažitev plačilne bilance

Na našo plačilno bilanco je v prvem polletju letošnjega leta posebno neugodno vplivala lanska suša, zaradi katere je v primerjavi s prvimi šestimi meseci lanskega leta izvoz znatno nazadovol, uvoz pa narasel. V tem obdobju se je izvoz skrčil na 43,1%, uvoz pa povečal za 21,9%. Primanjkljaj trgovske bilance je znašal 31,6 milijard din. Kako je lanska suša vplivala na povečanje primanjkljaja, vidimo iz naslednjih podatkov: Izvoz kmetijskih pridelkov se je v prvih šestih mesecih letošnjega leta v primerjavi s prvimi šestimi meseci lanskega leta zmanjšal za 18.470.000.000 (na mesec 21.279.000.000 je znašal 5.505.000.000) vtem ko se je uvoz živil povečal za 12.643.000.000. To pomeni, da se je v tem razdobju pri kmetijskih pridelkih primanjkljaj povečal za 31.100.000.000 din. To povečanje primanjkljaja je povzročila v glavnem suša. Vtem ko letos nismo izvažali koruze, pšenice in sladkorja, smo lani v prvih šestih mesecih dobili od izvoza teh pridelkov 17.890.000.000 din. Zaradi majhnega donosa v kmetijstvu smo morali znatni primanjkljaj predvsem v živilih (zlasti žitu in masloč) kriti z uvozom velikih količin živil, znatno večjih kakor lani. Za uvoz živil smo plačali v prvem polletju lanskega leta 9.857.000.000 din, letos pa 22.500.000.000 din.

Od celotne tristranske pomoči, ki smo jo dobili v gospodarskem letu 1952/53 v znesku 145 milijonov dolarjev, smo v prvem polletju letošnjega leta porabili za uvoz blaga 89 milijonov dolarjev (27,6 milijard din). Naš izvoz ni mogel kriti izgub, ki smo jih utrpeli zaradi suše v plačilni bilanci v prvem polletju letošnjega leta. Vtem ko je primanjkljaj trgovinske bilance v prvih šestih mesecih lanskega leta znašal samo 9 milijard din, je znašal letos v prvih šestih mesecih 41.590.000.000 din. Primanjkljaj plačilne bilance pa je bil še večji, ker smo morali izpolniti redne obveznosti (nacionalizirane tuje imetje, investicijski posojili in ostali krediti) in ker smo bili glede neblagovnega odnosa s tujino (prevoz, zavarovanje, storitve itd.) deficitni. Primanjkljaja plačilne bilance v gospodarskem letu 1952/53 nismo mogli kriti s sredstvi gospodarske pomoči, marveč smo morali za to najeti tudi kratkoročne kredite za nakup živil in surovin. Znatno del teh kreditov, zlasti kreditov, ki smo jih dobili iz drugih polovitev lanskega leta, smo morali porabiti za plačila v prvem polletju letošnjega leta. Zato so se naše redne obveznosti povečale, s tem pa je narasel tudi celotni primanjkljaj plačilne bilance.

SPREMEMBE V STRUKTURI IZVOZA

Da bi premagali težave, ki jih je povzročila suša, in zagotovili uvoz živil, smo storili več ukrepov, s katerimi smo omejili redni uvoz in si prizadevali povečati izvoz. Začasno je bilo treba prepovedati izvoz žita ter uvoz več drugih proizvodov. Odločili smo se tudi za razne ukrepe, da bi omejili uvoz večjega števila proizvodov. Bolj smo pospeševali tudi izvoz industrijskih izdelkov ter tistih kmetijskih pridelkov, ki nam jih ni primanjlovalo. Tem ukrepom je treba pripisati, da je izvoz industrijskih izdelkov v prvih šestih mesecih letošnjega leta v primerjavi s istim obdobjem lanskega leta narasel, kar nam pokažejo pričujoči podatki: v prvem polletju 1952 je znašal delež izvoza v našem izvozu 46,4%, kmetijstva pa 53,6%, vtem ko se je v istem obdobju letošnjega leta to razmerje spremenilo: na industrijo odpade 78% izvoza, na kmetijstvo pa samo 21,3%. To pomeni, da je bil obseg izvoza industrijskih izdelkov v prvem polletju letošnjega leta za 20% večji.

Naš izvoz industrijskih izdelkov se je povečal delno zato, ker smo narasli na tujem trgu s takšnimi iz-

Z zasedanj okrajnih ljudskih odborov

Zaostanki davkov pri velikih kmetih

Novo mesto, 25. septembra. Včeraj je bila v Novem mestu redna seja obeh zborov OLO Novo mesto, na kateri so razpravljali o novembrskih volitvah. Po referatu predsednika Sveta za kulturo in prosveto Vladimirja Berceta o pomenu bližnjih volitev se je razvila živahna razprava. Odborniki so sklenili, da bi povečali število članov okrajnega zbora proizvajalcev od sedanjih 27 na 43, izmed katerih bo volila industrijska skupina 21, kmetijska skupina volivcev pa 22 odbornikov. Volitve v industriji, trgovini in obrti bodo v okraju od 3. do 5. novembra, člani kmetijskih združenj pa bodo volili svoje predstavnike v nedeljo 8. novembra. Te dni bodo na vseh sedežih občinskih odborov SZDL razpisane seje predstavnikov množičnih organizacij in občinskih

ljudskih odborov, na katerih se bodo temeljito pogovorili o volitvah. Na sejah bodo sodelovali odborniki OLO in poročali o okrajnem gospodarstvu. Zbora sta sprejela več sklepov in odločkov.

Obljubljeno je finančno kritje za nadaljevanje javnih del v okraju

Odborniki OLO so z zadovoljstvom vzeli na znanje obvestilo predsednika OLO Viktorja Zupančiča, da je po obvestilih s strani Izvršnega sveta LRS zagotovljeno nadaljevanje že začelih del elektrifikacije, komunalnih gradenj itd. v okraju. Z dotacijo Izvršnega sveta bo pasivni Dolenski zagotovljena pomoč v višini izpada, ki je nastal v proračunu, zaradi znižanega prometnega davka in razlik v obračunavanju akumulacije.

Okrajne komisije so nedavno

ugotovile, da je v nekaterih krajih spomladanska katastrofalna slana zavzela hujši obseg, kot je prvotno kazalo. V Podgorju, na Trški gori in drugih vinorodnih predelih, kjer je vino glavni pridelek kmetov, ponekod trta sploh ne bo obrodila, v skoraj vseh vinorodnih krajih pa ga bo znatno manj kot so mislili. Iz vinogradništva in sadjarstva bo imel okraj letos 309 milijonov din manj dohodkov, kar je občutna vrzel za gospodarstvo.

Kakor je s tem v zvezi postalo plačevanje davkov v prizadetih krajih zares težavno, pa se na drugi strani gospodarsko močni kraji, kot n. pr. Velika Loka, Trebnje, kraji v Mirenski dolini itd., otepaajo plačevati davke. Zadruga so doslej prav malo skrbele za nakup krompirja, kmetje pa ga marsikje nečesto prodajo, kar čaka, da se bo podražilo. Zdej seveda tudi ne plačujejo davkov in se skrivajo za izgovori s »popeh« itd. Okrajni organi in občine bodo morale zato izterjati posvetilo odločnejši skrb kakor doslej, saj imajo posamezne občine po več milijonov din zaostankov! V Trebnjem so kmetje dolžni še za lani nad 700.000 din na davkih; letos imajo 3 milijone din zaostanka — na dan pa dobi občina po nekaj tisočakov »na račune« zaostalih davkov. Medtem, ko so kmetje trebanjske okolice prodali pred vojno in v prejšnjih letih od 200 do 400 pagonov krompirja, letos ne morejo spraviti do zadruga ali na železnico niti nekaj desetnih vagonov.

Neupravičeno »jokanje« o pomanjkanju tam, kjer je kmetijskih pridelkov dovolj, pa jih spekulacija zasebnikov skriva v kletih in čaka »boljših razmer« na trgu, mora prignati odločno izterjevanje davkov.

Odborniki so v zares živahnem razpravljanju predlagali več pametnega o nadaljevanju elektrifikacije v okraju, o dodelitvi

pomoči najpotrebnejšim krajem iz presežka fonda plač, ki bo razdeljen po ključu 70:30 % v korist občin in LO MO Novo mesto.

Pri slučajnostih so poročali predstavniki Okrajne lovške zveze, da so v torko priredili z 72 lovci pogon na divje prašiče v Suhi krajini — pri tem pa so se lova udeležili komaj — 4 gonjaki, kar kaže, da se prebivalstvo ne zanima za uničenje te divjadi. Na področju, kjer so lovci priredili pogon, niso nikjer opazili sledov prašičev, nasprotno pa so odborniki iz Suhe krajine trdili, da prihajajo prašiči v krdelih iz rezervatnega državnega lovišča. Škode je precej, bila bi pa še večja, če ne bi ljudje po cele noči prebili na poljih, kjer z ropotom in z ognji odganjajo požrešne prašiče od kوزه itd. Da se Suhokranjci niso množično udeležili pogona pa jim seveda nikakor ni v čast! Organizacija takih pogonov je združena z velikimi izdatki — če pa pri tem stoji vaščani za vrati in posmehljivo gledajo lovce, bodo do prašiči še in še prihajali iz gozdov. Tg

Nekaj ugotovitev in sklepov skupne seje OLO Kranj

Dne 22. in 23. t. m. sta se oba zbora OLO Kranj zbrala na skupno zasedanje.

Razprava se je največ snapovedanega znižanja cen. Za kala okrog družbenega plana za prvo polletje ter izvajanja proračuna in investicijskega programa. Polletni družbeni plan je okraj izpolnil s 52,6%. Skoraj v vseh industrijskih strokah se je proizvodnja povečala, razen v industriji usnja in obutve, ki jo ovirajo neugodne tržne razmere in pomanjkanje surovin, v tekstilni industriji pa se je poslabšala realizacija proizvodnje, ker kupci odlašajo z naročili zaradi na povedanega znižanja cen. Za predilnice in tkalnice so bile zato akumulacijske stopnje znižane za 23,6% z veljavnostjo od 1. avgusta. Zaradi tega se bo njihova akumulacija zmanjšala predvidoma za 1 milijardo 2 milijona din. Razprava na seji je pokazala, da okraj tega izpada ne bo mogel sam nadomestiti, saj predstavlja proizvodnja tekstilne stroke nad 80% vse industrijske proizvodnje v okraju. Banke zato zavlačujejo izplačilo 40% dopolnilnih sredstev, ki pripadajo okraju, ker je izpolnil polletni družbeni plan. Odborniki so na seji naročili okrajnemu vodstvu, naj problem uredi z republikimi forumi.

Razprava je tudi ugotovila, da je bil okrajni družbeni plan skoraj za vsa podjetja prenizek (izjema je le industrija usnja in obutve). Med najbolj značilnimi primeri, ki to potrjujejo, so podjetja »Sava«, tovarna mila in »Projekte« Kranj, ki se jim celo ljudski odbor kranjske mestne občine ni upal povišati akumulacijskih stopenj, češ da jih ne bodo zmogli. Odborniki so nadalje tudi ugotovili, da se je okraj zaposlil predvsem z zelo intenzivnim iskanjem investicijskih sredstev, premalo pa se je poglobljal v druge probleme, kakor so družbeno upravljanje podjetij, nekatere škodljive tendence, socialistična morala v gospodarstvu itd. Zbor proizvajalcev je glede tega sklenil, da bo začel sistematično proučevati sistematično delovnih mest in plačnega sistema v podjetjih, s pomočjo posebnih komisij. Tako je Zbor proizvajalcev našel in se lotil zelo konkretne naloge.

OLO je tudi sklenil, naj se število okrajnega Zbora proizvajalcev izenači s številom članov OLO, kar ustreza zelo močnemu industrijskemu potencialu v

okraju, medtem ko je imel dosedanj Zbor proizvajalcev le tri četrtine števila članov OLO.

Zbor proizvajalcev je na seji popravil zaključni račun podjetja »Intek« kjer so zaradi neupravičenih bonifikacij oškodovali skupnost za milijonske vsote.

Med drugim so na zasedanju sklenili reorganizirati inšpektorstvo službo v prosveti tako, da so inšpektorji neposredno na šolah, kjer delajo hkrati tudi kot uravnilniki šol oziroma učitelji, kar bo pripomoglo do sistematičnega stika inšpektorjev s šolami.

Na zasedanju je bil sprejet sklep, da bodo volitve v okrajni Zbor proizvajalcev v skupini industrije, trgovine in obrti 3. novembra v kmetijski skupini pa 8. novembra t. l.

Bela krajina se brez inženirjev in tehnikov ne bo mogla razvijati

Na šesti redni seji OLO Črnomelj in zbora proizvajalcev dne 23. septembra so se pogovorili o nekaterih nerešenih vprašanjih, ki tarejo belokranjsko gospodarstvo in zahtevajo odločne ukrepe na vseh področjih družbenega življenja.

Predsednik OLO Črnomelj tovaršar Janez Zunič je ugotovil, da je zbor proizvajalcev veliko prispeval k nadaljnjemu razvoju demokracije, premalo pa je skrbel za organizacijo dela v podjetju, za izboljšave v proizvodnji, za kakovost izdelkov in prodajo.

Belokranjska podjetja bi morala dati letos 31.629.000 din davka na promet proizvodov, do 30. avgusta pa so ga ustvarila le 28 odstotkov.

Delo OLO Črnomelj je razdeljeno na pet svetov. Uspehe dosega le Gospodarski svet. Na seji

so odborniki kritizirali Svet za kmetijstvo. V Črnomeljskem okraju dela 16 strokovnjakov za kmetijstvo, med njimi tudi trije agronomi. Toda njihovega dela skorajda ni čutiti.

Letošnja pozeba je vzela Beli krajini okrog 120 milijonov din dohodkov. Nekateri bodo letos trgli kot druga leta, ponekod pa ne bodo natrgali niti brente grozdja. Po vseh občinah bodo osnovali posebne komisije, ki bodo obiskovale vinorodne kraje in ocenjevale škodo. Tako bo olajšano predpisovanje davkov. S 76 milijonov din, s katerimi razpolaga okraj, bodo skušali pomagati belokranjskemu gospodarstvu in sezidati nekaj prepotrebnih stanovanjskih hiš.

Šesta redna seja zbora proizvajalcev črnomeljskega okraja je dala več smernic za delo okrajnega ljudskega odbora. V. B.

Kaj je potrebno za doseg socialistične poslovne morale v trgovini

Obstoječi predpisi omogočajo trgovskim podjetjem, da ustvarjajo visoke razlike med prodajnimi in nabavnimi cenami

1. Pomanjkanje določenega blaga, zaradi česar je zlasti pri blagu, pri katerem je intenzivnost potrebe velika, povpraševanje večje, kot pa je ponudba.

2. Naše gospodarstvo se ni stabiliziralo, obrok denarja se povečava, cenje so v stalnem nihanju, pojavljajo se inflacijske tendence itd., kar vse povzroča nagnjenost marsikaterih trgovinskih podjetij k spekulacijam.

3. Posebej navajamo enega glavnih vzrokov za nestabilizirano našega gospodarstva: nerealna vrednost denarja v našem zunanjem trgovinskem gospodarstvu in administrativni značaj našega deviznega režima, ki omogoča rušenje monopolizma naše trgovine z intervencijo uvoženega blaga.

4. Monopolizem v naši državi.

Poleg tega moramo prikazati še dva važna vzroka neupravičenega dvigovanja cen, in sicer:

a) veržina trgovina, t. j. preprodaja blaga enega podjetja drugemu podjetju, kar neupravičeno dviguje stroške v trgovini in s tem cene;

b) sistem odkupovanja s pomočjo nakupovalcev, ki hodijo k pridelovalcu po blago in v mesebnih konkurencah dvigajo cene, namesto, da bi pridelovalci ponujali blago in si v medsebojni konkurenci zniževali cene.

Stanje v naši trgovini (nakazali smo le glavne vzroke za doseganje razlike v cenah in naša izvajanja, da določeno izlopa) je torej tako, da

omogoča in napeljuje trgovinska podjetja k ustvarjanju visokih razlik v cenah. Pravni predpisi ne omejujejo formiranja prodajne cene, davka na presežne plače, akumulacije, prometnega davka in drugega, pač pa omejujejo trgovinskim podjetjem njihovo zasluzek, razlika v ceni pa se zato ne zmanjša, temveč se je en del te razlike kanalizira v družbene sklade. V taki situaciji je težko opredeliti, kaj je v skladu s socialistično poslovno moralo, kaj pa to moralno krši. Vsi potrošniki prav lahko ugotovimo, kje so razlike v ceni ne normalno visoke, le redko kdaj pa penjanje razlik spekulacija podjetij (in to prav gotovo velikokrat je, kar zlasti velja za preteklo ekonomsko leto, ki ga je suša omajala), v koliko pa je morda ekonomsko utemeljeno in morda celo vsaj začasno potrebno zaradi vsiljivosti denarno-blagovnih odnosov.

Med tem so že izšli mnogi predpisi za omejevanje tendence v našem gospodarstvu (n. pr. zavzetitev lestvice davka na presežne plače, normalizacija trgovskih skladov), predvideva načrti uredb o trgovinski dejavnosti razbijejo monopolistične tendence v trgovini z decentralizacijo maloprodajne trgovinske mreže, načrti uredb tudi prepovedujejo veržino trgovino in nakupovalce (med tem so že izšli poseben predpis o prepovedu nakupovalcev), nadalje prepoveduje dogovore med podjetji glede zviševanja ali zadrževanja višjih prodajnih cen od

starih, ki ustrezajo tržnim pogojem. In končno prepoveduje prekupčevanje. Vse to so važni predpisi, ki bodo omogočili razlikovanje med socialistično poslovno moralo ter med spekulacijo in gospodarskim kriminalom. Jasno pa je, da s tem še ni rešeno vprašanje stabilizacije naše trgovine. To vprašanje se da pozitivno rešiti le v sklopu stabilizacije celotnega gospodarstva, kar deloma rešujejo načrti ostalih že objavljenih uredb (n. pr. z odpravo stopenj akumulacije, s sorazmerno enako obremenitvijo vseh podjetij, s prehodom na svobodno formiranje obrestne mere po tržnih pogojih itd.), deloma pa ga tudi ne rešujejo (n. pr. predpisi o kreditih za obratna sredstva te kreditne tako omejujejo, da ni mogoče govoriti o prostem kreditnem trgu, do česar pa bi nam moralo priti, če bi hoteli vsiljivosti naš gospodarski mehanizem, kajti nelogično je uzakontiti prosto blagovno izmenjavo, pri tem pa ukleniti njeno finančno obliko) ali pa načrti predpisov sploh še niso izšli (n. pr. za devizno poslovanje in zunanjo trgovino, od česar bo v veliki meri odvisna naša presoja celokupnega novega gospodarskega sistema.

Dokazali bi se še vprašanja administrativnih ukrepov, ki jih predvideva načrt uredb o trgovinski dejavnosti. Številni diskusanti so mislili, da bi administrativni ukrepi (n. pr. administrativno določanje cen ali načina oblikovanja cen, posebna

ločno besedo. Zaradi netovariških, celo surovih odnosov do delavcev, zaradi pijančevanja in drugih napak so izključili iz svoje srede mojstra Drnovška, odsvolili predsednika sindikalne podružnice Sitarja, mu na množičnem sindikalnem sestanku odvzeli tudi predsedniško funkcijo zaradi njegovih samovoljnih postopkov, zaradi netovariških odnosov, neodkritosti in nepravilnega vodstva sindikalne organizacije. Odpoklicali so predsednika delavskega sveta Bauerja. Sklenili so tudi, da ga zaradi vseh njegovih napak izključijo iz podjetja. Izključili pa so tudi nekaj članov iz organizacije Zveze komunistov, nekaj jih pa kaznovali zaradi malodušnosti in nediscipline.

Za začetek so kar dobro zarezali v brazdo. Vendar pa s tem ne bodo smeli prenehati, dokler ne bodo njihove vrste popolnoma čiste, saj bodo lahko samo s tem zagotovili pravilno in uspešno delo v svojem podjetju.

Frane Kleč

Zakaj zavlačujejo obnovo semiškega živalskega sejma?

V Semiču so prebivalci na zborih volivcev že večkrat zahtevali, da bi obnovili živalske sejme, ki so pred vojno sloveli daleč naokrog. Zaradi tega je OLO že lani poslal predlog Okrajnemu ljudskemu odboru, da bi semiške v Semiču obnovili in semiškemu občinskemu ljudskemu odboru dodelili primeren prostor, ker semiške ne more več biti v središču Semiča.

Z obnovo sejmov bi zboljšali tudi promet v trgovinah. In nerazumljivih vzrokov pa Okrajni ljudski odbor Črnomelj zavlačuje obnovo semiškega živalskega sejma, občina pa izgublja lepe dohodke, ki bi jih semji prinašali. F. M.

V Semiču letos ne odmeva pesem iz vinogradov

V Semiču, kjer se kmetovalci v glavnem pečajo z vinogradništvom, so že začeli pa tudi končali s trgatvijo. Letos se iz vinogradov ni razlegalo petje in vriskanje kot druga leta, ker je majska slana učila pri bližnjem osrednjem procentov vinogradov. Vinogradniki, ki so ob dobrih letnih vno prodajali, letos mešajo vinski mošt z vodo, da bodo imeli vsaj nekaj plačje za najtežja dela.

Z začudenjem so pa pred približno štirinajstimi dnevi brali v »Kmečkem glaslu« vest iz Semiča, da so letos kmetovalci iz Semiča z vinsko letino še dokaj zadovoljni!! F. M.

V Kočevju nidiš na osakem koraku, kako se pripravljajo na slavnostni dan oktobra. V mestu in bližnji okolici pripravljajo stojnice in prostore za gospodarsko razstavo. V prihodnjih dneh bodo začeli postavljati slavočke. Kočevska bo v dneh glava vsa v zelenju, cvetja in

dovoljenja za nakup določenih kmetijskih pridelkov, določanje marže) tako globoko posegajo v poslovanje trgovine, da praktično ne moremo več govoriti o svobodni trgovini po tržnih pogojih. S tem smo ugotovili, da zaenkrat še ne moremo govoriti o stabiliziranem gospodarstvu pri nas niti ne o stabilizirani in normalizirani trgovini, temveč da to stabilizacijo šele pripravljajo predpisi uredb, o katerih diskutiramo, če smo ugotovili, da je zaenkrat pri nas še vedno pomanjkanje določenih artiklov, če smo končno ugotovili, da socialistična poslovna morala ni stvar, ki pozeže čez noč, temveč jo je treba v današnjih pogojih trgovini vsiliti oziroma trgovino priučiti nanjo, potem je naravnost nujno, da v prehodnem razdobju po potrebi uporabljamo tudi administrativne ukrepe. Načelo svobode trgovanja s tem še vedno ostane v veljavi, vsiljo pa ti administrativni ukrepi kot Damoklov meč nad vsemi, ki bi naše še ne stabilizirane prilike hoteli izkoristiti. Če k temu pristajemo, se ojačajo koncepti, tako finančne kot trgovinske inspekcije, ki se odštet lahko oprita na pozitivne zakonske predpise, potem lahko rečemo, da bo sistem trgovine, predviden v načrtu uredb, res mogoč — v sklopu celotnega novega gospodarskega sistema — usvariti in tudi zadržati socialistično poslovno moralo. Tudi mi smo odločno pred nepotrebnimi administrativnimi ukrepi, vendarle pa so ti zlasti v gospodarstvu, ki se šele konsolidira, včasih nujno potrebni.

Z ustavitvijo res sproščenega, stabiliziranega gospodarskega življenja v okviru osnovnih proporcev družbenega plana in s primerno močno kontrolo pa bodo lahko večinoma odpadli vsi zaenkrat še predvideni administrativni ukrepi, s tem pa bo na koncu v razdobju, ko bo socialistična poslovna morala v trgovini pravilo, spekulacija pa le neznanja izjema. Lev Geržinič

NAŠIM MLADIM BRALCEM

Guido Tartalja:
Vesela zoologija

KOBILICA

V skakanju ji para ni, saj vse dneve bi skakala. Mojsrsko z višin leti in ne rabi nič — padala.

MRAVLJA

Mravljja je neutrudna, to nam vsem je znano, vsakdo ve, da neprestano le gará in kima. Letnega dopusta mar nikoli nima?

STORKLJA

Dolg njen vrat in dolge noge, kljun še daljši — ej, da bil bi čisto malo, malo daljši, pa dosegla na polici bi brez truda med in jabolka in pekmez in ostala čuda.

KOZA

Parklje in rogove ima in veliko mleka, pa še brado vrh tega starega človeka. In prav nič v tej bradi ni v škodo lepote, pa četudi žive dni je ne češe in ne brije.

Frazen vsi in prazna miza, prazni vsi predali — če ne boste jih polnili, boste prazne liste brali.

PRIJATELJSTVO

Okna na hišah so bila nizka, med uličnim tlakom pa je rasla trava. Ulica se je imenovala Ciganski okraj, čeprav v njej niso stanovali le Cigani, ampak tudi drugi prebivalci. Kljub temu se je imenovala Ciganski okraj.

Vsako pomlad smo se nikali. Najspretnejši med nami je bil Zika, ki je navadno pasel kozo ob prog. Imel je rumeno frnikolo. Zatrjeval je, da je iz jantara hodil z mlinskega dvorišča po vodo.

Zika ni več pasel kozo ob prog. Tudi njega in njegove starše so Nemci odgnali na nogometno igrišče.

Nekdo nam je rekel, da je Zika izgubil svoj »jantar«. Vélja, lvo in jaz smo preiskali vse ulice, po katerih so gnali Cigane na igrišče. Frnikolo smo iskali več dni, pa je nismo našli. Nekega večera sem stal pred mlinom. Videl sem Jakoba, ko je šel z vrčem k vodnjaku.

— Ali hočeš frikoli?, me je vprašal.

Molčal sem.

Skozi Zikin »jantar« je najraje gledal kuštravi Jakob, čigar oče je popravljal kolesa in dežnike in nam je dajal žico, da smo iz nje izdelovali puščice. Jakob je zatínil eno oko, pred drugim pa »jantar« tako dolgo vrtel, da ga je moral Zika večkrat opomniti.

Nekega dne, ko je bila ulica polna vrabcev in otrok, je Jakob rekel Ziki:

— Daj mi »jantar«, da pogledam skozenj.

— Ti mi pa daj frnikolo, je rekel Zika.

— Saj jo imam v žepu, dam ti jo, ko se nagledam.

Zika je izročil stekleno frnikolo Jakobu. Jakob se je obrnil proti soncu in začel gledati skozi steklo. Ves čas je molčal, le z drobnimi prsti je nenehno obračal kroglico.

— Dovolj si gledal. Daj mi frnikolo v plačilo, mu je rekel Zika.

Jakob mu je dal zeleno frnikolo.

— Ta frnikola ni dobra, je vzkliknil Zika.

Vsi smo se zbrali okrog njiju.

— Ogoľjufal si me. Mar ne vidiš, da je frnikola odrgnjena.

Jakob je molčal. Zika je vrgel frnikolo ob tla in jo zdrobil.

Nato je zamahnil in primazal Jakoba klofuto. Nastal je pretep, v katerem je malec Jakobu slabša predla. Od tega dne ni nihče več gledal skozi »jantar«.

Nekaj dni je deževalo. Potlej so prišli Nemci. Jakobu, njegovim bratom in staršem so pripeli rumen trak okrog roke. Z ostalimi Zidi so jih zaprli v neko skladišče blizu mlina, kjer smo navadno zbirali pšenico za liščke. Jakoba smo videli le zvečer, ko

— Ena naj bo tvoja, drugo odnesi pa Ziki. Tole modro mu daj.

Naslednjega dne sem zgodaj vstal in čakal pred hišo, da bi Ziki izročil modro frnikolo. Čakal sem zaman. Tega dne Ciganov niso gnali na igrišče. Nato sem se napolil h gimnaziji, kjer so v kleti spali Cigani. Ob ograji Veljinega doma sem videl rumeno nogavico, v katero je Zika spravil frnikole. V nogavici sem našel tudi »jantar«. Pogledal sem skozenj v sonce, potem pa sem frnikolo hitro spravil v žep.

Sel sem k skladišču, kjer so bili zaprti Zidje in premišljeval, ali naj podarim »jantar« Jakobu, ali naj ga vrnem Ziki, ali pa naj ga obdržim.

Sklenil sem ga dati Jakobu.

Dolgo sem stal pred skladiščem. Vrata so bila odprta, nikogar ni bilo v njem. Jakoba ni bilo. Nato sem začel iskati Ziko in spraševal sem ljudi, kje so Cigani in Zidje.

Vrnil sem se domov in spravil »jantar« v leseno puščico, v katero sem navadno spravil svinčnike, radirke in peresa.

Nikoli več pa nisem skozenj gledal v sonce. Nikoli več nisem videl Zike in Jakoba.

Dragoslav Grbić

ABECEDNA VOJSKA

Zmeda, zmeda, strašna zmeda! Kaj, za vraga, kaj je, kaj? Kaj? Se vprašaj! Abecedna! Sploh precejšen direndaj! Kakšen? Eh, nikar besedi! Vse po vrsti, da bo red. Torej črke so se sprle prav to noč opolnoči, zraven so tako se drle, da te spanec koj mini. Pa zakaj se je vnel ta direndaj? Radovednež! Le počasi! Z na koncu je doma, pa ker tam se dolgočas, se odpravi k črki A, pa sta potlej klepetali, druge črke opravljali,

Janko-Janezon kaznuje. E: »Kar pismo mu pišimo!« O predlaga telefon,

A: »Petitijo pošljimo!« Vseh predlogov — milijon! No, in kaj iz tega je nastalo krega? Ej, ta stvar ni enostavna. Vname boj se, teče kri. S tem končala je neslavna seja črk opolnoči. Zjutraj trideset jih šepa, enim manjka roke, četrtna jih je slepa, vse pa kislo se drže. To ostalo je od tega nepredvidenega krega! Toda Janez trdoglavi zjutraj si ponosno pravi: »Moje črke, te pa te, danes dobro mi stojte!«

zraven Janka — Janezona svojega patrona. Pa se vmeša črka E: »To vam rečem, to ne gré, tale Janez trdoglavi čudne čarke iz nas napravil! Sestre ljube, take nismo! Pišimo protestno pismo temu Janku — Janezonu, trdoglavemu patronu!« In povzame črka A: »Kdo kak predlog še ima?« No, in tu začne se zmeda, pravi pravcati nered: vsa učena abeceda prička se za dnevni red, kaj, kako se naj najhuje

LISICA IN ORLIČI

Komaj so se orličji operili, so zleteli iz gnezda in se začeli igrati na široki ploščati skali, ki jo je sonce prijetno grelo.

Ze iz daljave jih je opazila lačna lisica, ki je obšla ves gozd in si ni mogla utešiti gladi. Potihoma in skrivaj se jim je vse bolj približevala. Ves čas jo je drezala misel: Končno si bom utešila to neznošno lakoto.

Orličji so jo opazili in se pravočasno umaknili v gnezdo. Lisica je prišla na plano, so ozrla okrog sebe, če ni kje stari orel, in se napolnila h gnezdu. Vse je stavila na svojo zvijačnost.

— Dober dan otroci, je rekla z milim glasom.

— Bila sem na sestanku vseh gozdnih prebivalcev. Sklenili smo vsesplošen mir. Zdaj bomo vsi živeli v ljubezni in slogi, nikomur ne bo treba trepetati za življenje. Zajec in volk, orel in miška, lisica in kokoši bodo lahko živeli pod eno streho, ne da bi bilo njih življenje v nevarnosti. Zato vas vabim, orličji, pridite, zaplesimo, veselimo se in prepevajmo.

Orličji v gnezdu so vzkliknili.

— Kaj vam je, otroci? je lisica oprezno vprašala.

— Očka prihaja, je odgovoril najmlajši.

Ko je to zaslišala, se je lisica spustila v najhujši dir.

— Kam pa greš, tetka lisica? Počakaj očka, vsi skupaj se bomo veselili!

— Vaš očka ni bil na gozdnem sestanku, a ima oster kljun, je odgovorila zvitrepka ter lačna in jezna zbežala v gozd.

Prt, osel in palica

TRETJI BRAT GRE NA POT

Cez nekaj dni je tretji sin rekel materi: »Mati, pripravite mi popotnico, da pojdem v svet in si poiščem srečo!« Mati je spekla hleb kruha in najmlajši se je odpravil po svetu. Na brezu reke se je nenadoma znašel pred staro.

»Kaj me ne bi hotel prepeľati s čolnom na drugo stran?«

»Kako-ne, prav rad,« je sprel deček in jo prepeljal.

Za plačilo mu je starka dala palico, ki jo je sama odrezala na neki nizki veji, in mu rekla: »Vzemj jo! Če se te loti sovražnik, samo reci palici: Tolci, Makila, tolci!« in videl boš..., boš že videl, kaj.»

»Ze prav,« se je zahvalil najmlajši, ne preveč navdušen nad darilom, ki se mu ni zdelo kdove kaj pomembno. »Vseeno hvala lepa, pa zbogom!«

Ni bil manj bister od svojih bratov in je slutil, kdo je starka. Ker ni bil poseben vnet za tepež, je bil malo žalosten, da je dobil orožje, najsi je bilo še tako čudovito. Vendar se je vračal po isti poti in premišljeval o tatovih, ki pustošijo kurnik njegove matere in kradejo njegove ovce. Preden bo znova šel po svetu, bo na njih preizkusil svojo palico.

Zvečer se je ustavil v prav tisti gostilni. Preden je šel gor v sobo, je rekel gostilničarju in pokazal na palico, ki jo je bil prislouil v kot:

»Prosim vas, da mi jo čuvata do jutri zjutraj. V postelji nimam kaj početi z njo. Samo, če si hočeta dobro pazita, da ji ne rečeta: Tolci, palica, tolci!« Zapum vama jo,«

Takoj ko je odšel, sta gostilničar in njegova žena zgrabila za palico.

»Stavim, da bo spet kak čudež,« je rekla žena. »Ta mali je prav gotovo brat tistih dveh, ki

Kako so stehali slona

(Kitajska narodna)

Pred mnogimi, mnogimi leti je živel mogočen mandarin Tao-Can. Velikanska armada ga je ubogala na en sam mig njegove roke.

Nekoč podarijo Tao-Canu velikega slona. Ta žival je bila tiste čase še prava redkost. Vsak, ki jo je videl, se je čudil. Sam Tao-Can je bil začuden nad velikostjo slona. Prišlo mu je na misel, koliko neki tehtata tak slon. Zbral je vse svoje modrijane in svetnike in jim dejal:

»V zagati sem. Za svet bi vas rad vprašal: kako naj steham slona.«

Modrijani so se spogledali in začeli premišljevati. Mislili so ves dan do večera, utrudili so se in zaprosili Tao-Cana za odlog.

Odšli so domov in mislili vso noč. Zjutraj so prišli na dvor.

»No, ste se domislili?« je vprašal Tao-Can.

»Domislili!« so v zboru odgovorili modrijani.

Nato je glavni, najdebelejši med njimi stopil naprej, odprl veliko knjigo in začel čitati. Tao-Can je zaprl oči in poslušal.

»V vsej deželi ni tako velike tehtnice, ki bi lahko stehala slona,« je pomembno čital modrijan in Tao-Can je prikimal. »Zato,« je nadaljeval modrijan »je svet najmodrejših med modrimi sklenil: da bi lahko stehali slona, ga je treba razrezati na sto kosov, stehatati vsakega posebej in dobljena števila sešteti.«

Tao-Can je odprl oči, planil s prestola in zakričal: »Ali si najmodrejši med modrimi niso mogli izmisliti nič bolj neumnega? Ali res ni človeka, ki bi lahko stehal slona?«

»Jaz vem, kako je treba stehati slona!« se odnekod razleže tenak glas. To je bil Din-Li, vrtnarjev sin, ki je prinesel sadje na dvor.

»Kako boš to napravil?« ga vpraša Tao-Can.

»Čisto preprosto,« je odgovoril deček. »Postavite slona v veliko ladjo in zaznamujte, koliko se je pogreznila v vodo. Nato odpeljite slona na obalo in namečite v ladjo kamenja. Ko se bo ladja pogreznila do znamenja, nchajte. Nato stehajte vsak kamen posebej in seštejte. Tako boste stehali slona.«

»Čudovito! Krasno! je vzkliknil Tao-Can.

Debeli in domisljavi modrijani in svetniki so osramočeni odšli. Tako je Din-Li, vrtnarjev sin, osramotil dvorske modrijane.

ČEČBANOV KOČEKA

»BABICA ME IMA RADA«

Nikola je hotel od doma, pa ga niso pustili.

»Včeraj si se predolgo zamudil in se prehladil, danes pa je mraz še huši. Danes ne boš šel nikamor!« sta mu rekla mama in očka.

Babica je imela delo. Moledovanja malega ji je bilo kmalu dovolj, pa mu je ježno rekla: »Mir! Da se mi nikamor ne ganeš!«

Nikola je zajokal: »Nihče me ne mara, nihče me ne mara!«

Babici se je Nikola zasmilil. Pustila je delo, stopila k njemu in ga hotela pobožati, toda Nikola jo je odrinil:

»Tudi ti me ne maraš.«

Babico je to zaholelo, pustila ga je in se vrnila k delu. To Nikola ni bilo prav, pa se je vrtel in smukal po kuhinji in ni vedel, kako bi se spet prikupil babici. Toda ona tega sploh ni hotela opaziti.

Potem je šel Nikola v sosedno sobo, vzel list papirja in napisal: »Babica me ima rada.«

Potem se je spet vrnil v kuhinjo in neopazno položil list na mizo ter stekel iz kuhinje.

GODOVANJA

Adrijana je krstila svojo punčko za Nini, zraven ji je določila: God bo vsakih sedem dni.

Zdaj vsak sedmi dan napeče iz blata sladkih ji dobrot, zdaj vsak sedmi dan ji reče: »Vse najboljše za tvoj god!«

A Nini prav nič ne mara štruc iz blatnega testa, naj jo »mama« tepe, kara, ona nič na god ne da.

Posvetovanje kirurgov

Nad 130 kirurgov in zobnih zdravnikov, med katerimi so bili tudi predstavniki skandinavskih dežel, Holandske, Belgije, Švice, Amerike in Južne Afrike, se je nedavno udeležilo tri dni trajajočega posvetovanja angleškega Društva kirurgov za plastične operacije v Salisburyju. Posebno važno je bilo na posvetovanju poročilo o vlogi radioaktivnih snovi v moderni plastični kirurgiji. Te snovi izdelujejo v Inštitutu za atomsko energijo v Harwellu. Kirurgom so na filmskem platnu pokazali tudi najnovejši razvoj proučevanja röntgenskih žarkov.

Največjo pozornost so posvetili kirurški plastični operaciji tako imenovane zajčje ustnice. O tej operaciji so govorili trije najuglednejši kirurgi. O najnovejših uspehih na področju zobozdravniške kirurgije je govoril sir William Kelsey Fry.

Živalski vrt v Leipzigu

Po velesejnih sloveče nemško mesto Leipzig ima tudi velik živalski vrt, ustanovljen pred 75 leti. Njegov najstarejši in najlepši v Nemčiji, je pa eden najzanimivejših v Evropi. Po vsem svetu je znan, ker pošilja mnogim drugim živalskim vrtovom divje zveri, zlasti leve, znan pa je tudi po svojih uspehih na področju zdravljenja in dresiranja živali. Že leta 1877 je dobil ta živalski vrt prvega leva, štiri leta pozneje pa je Levinja v njem povrgla pr-

Najstrašnejša eksplozija na svetu je nastala 27. avgusta 1883. Počilo je tako silno, da so slišali detonacijo ljudje po vsej Evropi. Kakih 800 milijonov ljudi je zadržalo. Eksplozijo so slišali enako dobro v Avstraliji kakor v Indiji in na Filipinih. Kaj se je zgo-

vega mladitca. Od l. 1881 do 1891 je povrglo šest levinih 99 mladitcev, od teh je ostalo živih 77. V začetku našega stoletja je imel živalski vrt v Leipzigu že nad 200 levov.

Pozneje so vzrejo divjih zveri v tem živalskem vrtu še bolj pospeševali. Že leta 1936 je Levinja povrgla v njem tisočega mladitca. Ta živalski vrt že dolga leta pošilja po vsem svetu tudi krotilec divjih zveri. Celo v mnogih afriških živalskih vrtovih imajo leve in tigre, ki so jih povrgle samice v Leipzigu. Med drugimi modernimi napravami ima ta živalski vrt tudi poseben zaliv za pingvine in mrože. Celo za filmanje dresirajo v njem orle. V Leipzigu lahko vidiš ključačem podobne krokodile in pristnega azijskega divjega konja. Med divjimi živalmi je tudi nekaj takih, ki imajo protete, ne gre samo za umetne noge, marveč v enem primeru celo za umetni kljun. Krokodilu, ki ga je nasprotnik v spopadu hudo obdelal, na napravi iz aluminija celo umetno čeljust. Živalski vrt v Leipzigu ima celo Inštitut za živalsko psihologijo, ki tesno sodeluje z univerzo.

Med vojno so preživljali tudi medvedi, sloni, opice, žirafe, velblodi, levi, leopardi in ptice tega živalskega vrta hude čase. Hrane je primanjkovalo, živali so gladovale, razen tega pa so preživele več bombardiranj. Po vojni pa je primanjkovalo delovne sile in denarnih sredstev, da bi živalski vrt obnovili. Se predlaskim in lani so ga obnovili tako, da je lahko letos praznoval 75-letnico ustanovitve približno na isti višini, kakor je bil pred vojno.

ZA DOBRO VOLJO

»Ali plešete, tovarišica?«
»Ne, sedim na stolu.«

Križanka

Vodovavno: 1. trotoar, hodnik ob cesti (množ.), 8. resnica, 14. predelek, predpis, 15. eden izmed sedmih rimskih gricov (najstarejša rimska selbina), 16. en vrtilja, obrat, 17. kratica za »Komunistično partijo Italije«, 19. grška boginja modrosti, 20. kratice za »iden«, 21. pristanišče ob južni norveški obali, sedež srednjeveške Hanse, 23. bajka, 24. predlog, 26. praviljen kralj v Mikenah, vrhovni grški vojskovodja v Trojanski vojni, 29. srbski izraz za vola, 30. drog, 32. razmerje dveh celih števil, 33. kratice za »bidem«, 35. okrasek, 37. ne (lat.), 38. stari možje (p. n. s.), 44. oblika glagola »iztiriti«, 45. trdnost.

Navpično: 1. uradni zapiski 2. čebula, 3. Avari, 4. večja skupina živali, 5. šivalna potrebščina 6. inicial-

ke velikega nemškega filozofa-idealista (1724-1804), 7. silka na svili ali papirju, pritrjena je med dve lesenici, da jo lahko zvijemo, 8. različna samoglasnika, oslov glas, 9. začudenje, 10. kratičev, 11. ravno falco, tudi (lat.), 12. drugo (kratič) ime za Ninive (prestonica stare Asirije), 13. veda o ustroju telesa, 15. barvilo, zlasti v kožnih celicah (množina), 18. beseda, ki jo uporabljamo v sestavi, v smislu »ravno«, »neizkrivljeno«, 21. plesna zabava, 22. okrajšava za »enkavstika« (slikanje z barvami, ki jih nato vžgo), 25. sredstvo dokazovanja, 27. morsk ropar, 28. nič vreden, 31. del roke, 34. pristanišče v Italiji, 36. novozelandski les za izdelovanje ladij, 38. ti in jaz, 39. vrsta orodja, 41. osebni zaimek, 43. simbol za »iridit«.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14												
15												
16												
17												
18												
19												
20												
21												
22												
23												
24												
25												
26												
27												
28												
29												
30												
31												
32												
33												
34												
35												
36												
37												
38												
39												
40												
41												
42												
43												
44												
45												

MALI LEKSIKON

Vprašanja:

Zakaj je Njegoš zgradil Biljardo?

Kako se glasi sloveča teza francoskega filozofa Viktorja Cousina?

Kje in kdaj so izdelali prvo letalo na reaktivni pogon?

Koliko slik lahko posnamemo s kamero v sekundi?

Kaj so »plemeniti plini« in zakaj jih tako imenujemo?

Odgovori:

Ko se je Vuk Karadžić leta 1834 in 1837 mudil v Črni gori in Boki Kotorski, je zbral gradivo za knjigo »Crna gora in Ornogoreci«, ki jo je izdal v nemškem prevodu in skrajšani izdaji leta 1887 na Dunaju. Njegoš in Ornogoreci ta knjiga ni bila po volji in povzročila je pomneje zelo hladne odnose med Njegošem in Vukom. Vuk je med drugim v njej opisal tudi senatorsko hišo na Cetinju in trdil, da vetopajo senatorji skozi ena vrata, akozi druga pa osli. Rista Dragičević trdi, da je ta opis Njegoša zadel v živo, ker je takoj potem začel graditi Biljardo.

Francoski filozof Viktor Cousine (1792-1857), čigar apiritalistična eklektika je bila uradno veljavna doktrina julijanske monarhije (1830-1848), je s svojo eklektično metodo (preprostim povezovanjem različnih in nasprotujočih si naukov) dokazoval, da v družbi in filozofiji ne smemo odklanjati nasprotujočih si načel, marveč jih harmonično (to se pravi eklektično) povezovati. »Kakor je v človeški duši v njenem naravnem razvoju,« piše Cousine, »vred elementov, katerih harmonični izraz je resnična filozofija, tako ima tudi vsa civilizirana družba vedno popolnoma različenih elementov, ki jih mora vlada spoštovati in uporabiti.« Kot ideolog finančne buržoazije, ki je bila za julijanske monarhije na krmilu, se je Cousine odkrito reakcionarno zavzemal za kompromis med monarhijo kot obliko vladanja, aristokracijo, katere čvrste oblasti ni hotel zavrniti in demokracijo, katere idej po francoski revoluciji tudi ni hotel zavrniti.

Letala na reaktivni pogon so začeli konstruirati in izdelovati istodobno Angleži, Američani in Nemci. Nemci pa so v zgodnji pomlad leta 1914 v obrambi Hannoverja reaktivno letalo prvi uporabili za boj. Prvi znani letovec na reaktivni pogon s hitrostjo 840 km na uro je bil »Heinkel 102«, ki pa se zaradi nevarnosti ob pristajanju ni obnesel. Hitrejši od njega je bil »Me-163« s hitrostjo kakih 1000 km na uro, le da je lahko ostal v zraku komaj dobrih 10 minut.

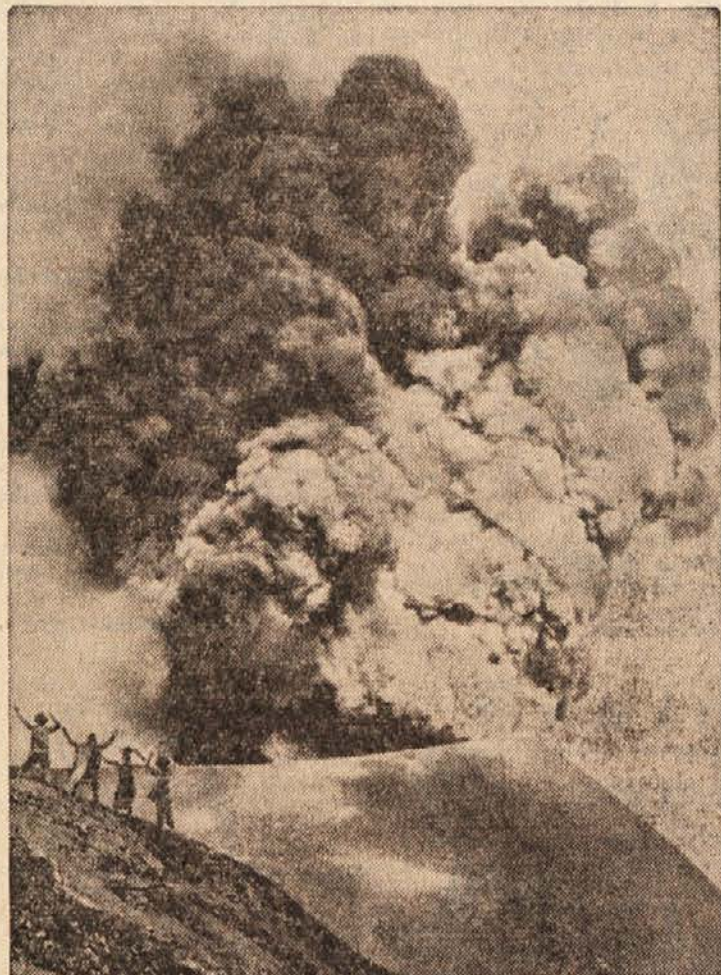
Kinematografija je zelo mlada stroka, ki pa se razvija neverjetno hitro. To najbolje dokazuje sama hitrost snemanja. Leta 1872 največja hitrost snemanja ni presegla 2000 posnetkov v sekundi, tako da so lahko ob tej hitrosti posneli samo letanje žuželk. Hitrost snemanja je zelo hitro narasla, od 2000 na 5000, potem pa na 20.000, 30.000, dokler ni dosegla 100.000. Zdaj pa napravijo kamere v sekundi že milijon posnetkov. Leta 1880 so uspešno posneli iz puške izstreljeno kroglo in njen polet, leta 1938 pa že udarec strele v strelcov.

Z imenom »plemeniti« plini označujemo šest plinskih kemičnih elementov: helij, neon, argon, kripton, senon in radon. Ki sestavljajo osmo skupino skupno v periodičnem sistemu elementov. Ti elementi so v kemijem oziru izredno »počasi« pri reagiranju in zato v normalnih pogojih ne napravijo kemijske spojine.

Najstrašnejša eksplozija vseh časov

Nastala je leta 1883, ko se je razpočila 830 m visoka gora Krakatau

dilo? V Sundski morski ožini, med otokoma Sumatro in Javo, se je razpočila gora. Ne hrib, marveč 830 m visoki Krakatau s 60

Ognjenik Krakatau

milijardami kubikov skalovja. V to ognjeniško žrelo je bila prodrla voda iz Indijskega oceana, ki se je segrela in začela izhlapevati. Vodna para potrebuje 770-krat več prostora kakor voda. Zato je učinkovala v gori kot dinamit, raznesla je Krakatau kakor kotel.

Že več mesecev prej se je dvigal iz gore 10.000 m visoko oblak vodne pare. V gori je nastal nekakšen ventil. Avgusta 1883 je bilo videti, kot da se je vrh gore pogreznil in vodna para se iz nje ni več dvigala. Tako je nastala najstrašnejša eksplozija, kar jih pomni zgodovina. Na otoku je takrat živelo le nekaj belcev in nekaj tisoč domačinov, ki pa niso mogli o strašni eksploziji ničesar povedati, ker so odleteli v zrak. Trideset metrov debela plast pepela in lave je pokrila vso okolico.

Najstrašnejša katastrofa pa je nastala, ko je začela morská voda vreti in valoviti, ko je strahovita podzemeljska eksplozija razburkala morje. Do 40 m visoki valovi so zalili daleč naokoli vse, kar so dosegli. Butanje morskih valov so čutili še na 15.000 km oddaljenih obalah. Razburkanost morja je zalila kakih 100 ladij in jih zdrobilo kot igrače. Utonilo je 40.000 ljudi. Zareča lava je spremenila

v paro 4 milijarde kubikov vode, torej celo jezero. Gora Krakatau pa je izginila, eksplozija jo je dvignila v zrak. Kakih 60.000 mi-

kraja eksplozije videli na večernem nebu prejšnjo goro v obliki svetlikačih se oblakov prahu, ki so privali več kilometrov visoko.

Sredi dneva je nastala temna noč. Celo v 200 km oddaljeni Bataviji so morali prižgati luči. Dihali skoraj sploh ni bilo mogoče, ker so se ljudje dušili v vulkanskem prahu in dimu. Izbruh ognjenika je zadel področje, veliko približno kakor Švica. Na tem področju so ljudje mislili, da se bliža konec sveta. Eksplozija je bila tako strašna, da so mnogi ljudje 100 do 200 km daleč naokrog od groze zblazneli. Morje je odplavilo cela naselja. Štirikrat v dveh dneh so čutili v Petrogradu, na Dunaju, v Berlinu in Zürichu strahovit pritisk zračnih valov, ki so štiri dni nenehoma krožili okrog zemlje. In še več mesecev po eksploziji so videli ljudje na nočnem nebu kakih 150 tisoč metrov visoko žareče ostanke nekdanjega ognjenika.

NOV USPEH FRANCOSKE ALPINISTKE KOGANOVE

Osmo najvišjo goro sveta, 7750 metrov visoki himalajski vrh Nun Kun v Kašmiru, je premagala 34 let stara francoska alpinistka Claude Kogan. Udeležila se je odprave, ki jo je vodil Bernard Pierre in ki je štela sedem članov. Razen nje sta pripeljala na vrh te gore francoski alpinist Vittorio in Šerpas Pambaba Nuri. Koganova je v Nizzi zaposlena kot modna risarka in je ena najboljših francoskih alpinistk. Kot članica francosko-belgijske alpinistične odprave je v Peruju pripeljala na vrh 6750 metrov visoke gore Quitararu in drugega gorskega velkana, približno enako visoke vrha Scalcantay. Njen mož se je lani v gorah smrtno ponesrečil.

Pierre, ki je to francosko odpravo organiziral, je po poklicu

Deseti planet?

Harvardska zvezdarna v Cambridgeu v ameriški državi Massachusetts je nedavno sporočila, da so zvezdoslovci odkrili novo nebesno telo, o katerem ne vedo, ali je komet, asteroid ali nov planet. Zvezdoslovci Frank Orrall pravi, da bo trajalo še precej dolgo, preden bodo ugotovili, kako veliko je to nebesno telo in kako daleč je od Zemlje. Opazili so ga z daljnogledom v ozvezdju Rib. Orrall je izjavil, da gre za neznano zvezdo 12. velikosti, ki jo je prvi opazil zvezdoslovec Arend in o tem takoj obvestil zvezdarno v Kopenhagenu. V odgovoru iz Kopenhagena je izražena domneva, da gre morda za deseti planet.

Dragocena zbirka

Kulturne ustanove v italijanskem mestu Forliju so uredile zbirko lastnoročnih podpisov, ki jo je zapustil pred 20 leti umrl znanstvenik Carlo Plancastelli. Zbral je nad 40.000 podpisov. Najstarejši med njimi je iz leta 1166. Plancastelli je dobil lastnoročne podpise med drugim od 16 kraljev, 27 kraljic, več sto vojskovodij, državnikov in diplomatov, več tisoč umetnikov, pesnikov in pisateljev. Tudi Napoleonovih podpisov je v njegovi zbirki precej. Razen lastnoročnih podpisov pa je zbral tudi nad 70.000 knjig in mnogo dragocenih starih rimskih kovancev. Njegovo zbirko cenijo na več milijonov dolarjev.

ROSSINI IN WAGNER

Rossiniju je bila Wagnerjeva glasba zoprna. Nekoč je sedel za klavir, da bi zaigral neko Wagnerjevo skladbo, pa mu nikakor ni šla izpod rok. Tedaj je ostopil eden izmed njegovih učencev in presenečeno opozoril skladatelja: »Mojster, note ste obrnili narobe.«

Rossini je ježno odgovoril: »Saj sem jih obrnil tudi na pravo stran, pa ni bilo nič boljše.«

Svet se zopet zanima za ladjo

ki je baje vozila več milijonov vreden zaklad

Praznoverje je globoko zakoreninjeno tudi med mornarji. Zadnje čase govore mornarji po svetu o kapitanu Carlsenu, čigar ime je prišlo v javnost, ko je zadel nesreča ladja »Flying Enterprise«. Mornarji pravijo, da kapitan Carlsen ne bi bil smel dopustiti, da je dobila njegova nova ladja ime potopljenega, češ da pomeni to nesrečo. In res je tudi novo ladjo zadel nesreča. Zdaj jo popravljajo v pristanišču v Bombayju. Zadnje tedne pa govore v vseh pristaniščih o prvi ladji kapitana Carlsona kot pozorišču skrivnostne afere.

Ladja »Flying Enterprise« se je potopila januarja 1952 kakih 50 morskih milj od angleškega pristanišča Falmouth. Njen kapitan je ostal sam na krovu in se več tednov boril z morskimi valovi. Ogradje ladje leži v bližini otokov Scilly tako globoko, da lahko celo najboljši potapljači delajo v njem le nekaj ur.

Potopljena ladja je vozila avtomobile, pisalne stroje, velike količine litega železa in plemenitih kovin. Vrednost njenega tovara so cenili na 500.000 dolarjev. Čeprav gre za veliko vrednost, se nobeno podjetje v zadnjih 20 mesecih ni odločilo dvigniti potopljene ladje, ker leži 70 metrov globoko. Se ne vedno se je pojavila na morju, kjer se je ladja »Flying Enterprise« potopila, posebna ladja »Rostrom« svetovnoznane podjetja »Sorima« iz Genove. Njeni potapljači so dvignili iz potopljene ladje mnogo dolarskih bankovcev in vrednostnih papirjev. Italijanski potapljači najbrž iščejo v potopljeni ladji milijonske vrednosti, ker bi se podjetje sicer ne bilo odločilo za tako naporno in z velikimi stroški združeno delo.

Potapljači Sorime so dvignili z morskega dna tudi vse vrednosti leta 1922 v Rokavskem prelivu potopljene danske ladje »Egypt«. Vrednost njenega tovara je znala 17 milijonov zlatih mark. Osem let so potopljeno ladjo zaman iskali. Ko so jo našli, je »Sorima« v treh letih dvignila iz nje ves zaklad. Neka potapljaška ladja je poprej zletela v zrak, dve pa sta se v silnem viharju potopili. Končno se je italijanski potapljač s posebnimi potapljaškimi pripravami posrečilo dvigniti iz potopljene ladje 1089 palice zlata, 37 zabojev cekinov, 1929 palice srebra in večjo količino raznih

»FLYING ENTERPRISE«

ki je baje vozila več milijonov vreden zaklad

drugih vrednot, med njimi mnogo indijskih bankovcev. To je bil velik uspeh podjetja. Potapljači so dobili polovico zaklada in kar čez noč so postali milijonarji.

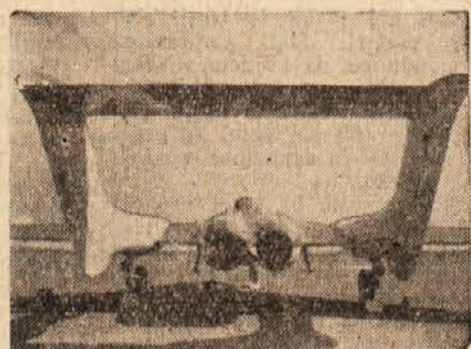
Kako so prišli potapljači »Sorime« do tega, da 30 let pozneje domnevajo, da je zaklad tudi v potopljeni ladji »Flying Enterprise«? Lastniki te potopljene ladje odločno zanikajo, da bi bil v njej zaklad. Ostane druga možnost, da je namreč ladja vozila zaklad, ki ni bil prijavljen, pač pa zavarovan. Londonski Lloyd je baje naročil italijanskemu podjetju »Sorima«, naj dvigne iz potopljene ladje zaklad. Kaj pa pravi k temu kapitan Carlsen? Zakaj je odklonil masne honorarje, ki so mu jih ponujali za knjigo ali film, ki bi prikazoval njegov boj z razburkanim morjem? Zakaj televizijska kamera lani poleti ni našla na dnu morja ogrodja

»Flying Enterprise«, marveč se je zadovoljila z nekim drugim? In zakaj Carlsenu o četu letos spomladi niso dali vizuma, da bi obiskal svojo družino v Ameriki? Ali je za odklonitev vizuma razen njegove stare članske izkaznice Komunistične partije še kaka druga ovira? Zakaj suše dolarske bankovce, ki so jih potapljači prinesli s potopljene ladje, v Narodni banki v Bruslju, ne pa v mnogo bližji angleški Narodni banki?

Vsa ta vprašanja so odprta. Lahko je seveda golo naključje, da se je zgodba kapitana Carlsona odigrala kot nalašč na ladji, ki naj bi bila skrivaj prevažala zaklad. Ime kapitana Carlsona je spet v središču pozornosti. Carlsen pa slej ko prej o tovoru svoje ladje molči. Molče tudi Lloyd in potapljači italijanskega podjetja »Sorima«.

Novi hidroplan na reaktivni pogon

Angleška mornarica je dobila nov hidroplan na reaktivni pogon »DH 110«, ki so ga te dni preizkusili v Farnboroughu. Krila so narejena tako, da je letalo zelo stabilno, tudi če leta nad morjem. Na sliki vidimo novo letalo po prvem poletu.

Na Marsu je življenje izključeno

Septembra se je planet Mars znova prikazal na nebesu in po več mesecih ga spet lahko opazujemo. V začetku je bil še majhen in moten, vendar pa ga ni bilo težko opaziti v sozvezdju Leva. Vidimo ga v bližini Regula, glavne zvezde tega sozvezdja. Dolgo so se zvezdoslovci prerekali, ali je na Marsu možno življenje ali ne. Zdaj pravijo, da je izključeno, da bi na tem planetu živel živ bitja. Celo za življenje rastlin na njem ni pogojev. Jezer ali celo morij s premerom nad 300 metrov po ugotovitvah zvezdoslovcev na Marsu ni. V ozračju okrog tega planeta je namreč premalo vodnih

hlapov, saj jih je stokrat manj kakor v našem ozračju. Zato na Marsu nobena rastlina ne more rasti.

V atmosferi okrog Marsa pa je tudi premalo kisika, da bi lahko na njem živele živali in rastline, še manj pa ljudje. Zato je vpliv kozmičnih žarkov na njem mnogo večji kakor na Zemlji. Zvezdoslovci menijo, da je na Marsu sleherná višja oblika življenja izključena. Razen tega pa je Mars komaj nekoliko večji od Lune. Zato se vse na njem dogaja in razvija mnogo hitreje kakor na Zemlji.

Uprava

»LJUDSKE PRAVICE - BORBE«

Ljubljana

Kopitarjeva ulica 2

Poštni predal 42

DNEVNE NOVICE

Zapora Roške ulice. Zaradi rekonstrukcije bo Roška ulica zaprta za vsak vozovni promet od 23. IX. 1953 do preklica.

Trgovsko podjetje s kmetijskimi pridelki, Jesenice (prej Trgovina s kmetijskimi pridelki »Kmetica«, Jesenice), je z odločbo LOMO Jesenice št. II/1-2450/1-83 z dne 5. 9. 1953 stopilo v likvidacijo. Likvidacija se izvrši z dnem 31. 8. 1953. Pozivajo se vsi upniki in dolžniki, da prijavijo svoje dolgovne terjatve v roku 30 dni po objavi tega oglasa podpisani likvidacijski komisiji. Po preteku tega roka in kolikor se ne bi sporazumno uredilo medsebojno stanje tekočih računov, se bo smatralo knjižno stanje podjetja kot pravilno. — Likvidacijska komisija Trgovskega podjetja s kmetijskimi pridelki, Jesenice, v likvidaciji.

V Celju so se rodili, poročili in umrli: V minulih štirinajstih dneh se je v Celju rodilo 45 dečkov in 35 deklec. Poročili so se: avtopromotnik Karel Knafole in kraj. Doroteja Pih, oboje iz Celja; študent David Zupančič in študentka agronomije Marija Korosec; namestnica Jernej Kolšek iz Voljnika in namest. Terezijsa Lorgor iz Celja; delavec Martin Slameršek in namestnica Angela Klajna, oboje iz Celja; trgovski pomočnik Stanislav Himmerreich in trgovska pomočnica Marica Beline, oboje iz Celja; ključavničar Adolf Toftent in zlatarska pomočnica Ana Fazarinc, oboje iz Celja; avtomobilist Ivan Božič in namestnica Florentina Suro, oboje iz Celja; — Umrli: kmetica Roza Koreš iz Trilonega, stara 20 let; dojenček Marjan Udrli iz Sempetra v Savinjski dolini; dojenček Boštjan Lovšin iz Celja; gradbeni delovodja Ignac Kveder iz Preloga, star 51 let; mizarjski mojster Karol Jan iz Celja, star 65 let; dojenček Janko Stipič iz Celja; otrok Janez Kolšek iz Celja;

ZAHVALA

Ob težki in nenadomestljivi izgubi naše

TATJANE - MARJANCE

smo prejeli toliko izrazov sožalja, da se vsakemu posebej ne moremo zahvaliti. Zato se tem potom iskreno zahvaljujemo vsem darovalcem vencev in šopkov, govornikom ob prenehanju grobu, invalidskemu pevskemu zboru, zastopnikom delovnih kolektivov, družbenih ustanov, masovnih, družbenopolitičnih organizacij ter vsem ostalim udeležencem pogreba. Posebno zahvalo izrekamo še tov. Bokal Janezu iz Ljubljane in tov. Senici Joško-tu iz Domžal, katere sta v teh dneh nesebično prenašala del našega težkega bremena.

Zaljubljeni družini

Kraševec in Perger, Domžale

sodar Ivan Mihevc iz Zgornje Hudi-nje — Celje, star 63 let; upokojenec Jakob Vučić iz Sida, star 51 let; župnik Dr. Valentin Mörl iz Vranskega, star 69 let; namestnica Ivanka Hraštnik iz Celja, stara 23 let; polje-delec Anton Obreza iz Sentjurgerta, star 22 let; otrok Silvester Golčar iz Dobrne; poljedelec Peter Lapnik iz Škofije vasl, star 55 let; upokojenec

Anton Mežnar iz Mozirja, star 73 let; poljedelec Anton Kostajnski iz Celja, star 82 let; vojak Stevo Korica, star 21 let; Stare Pazove; upok. Nikolaj Antipin iz Celja, 78 let; kmet Jože Golob iz Silvnce pri Celju, star 61 let; namestnica v pok. Josip Vajdetič doma iz Celja, star 51 let; gospodinja Neža Jazbec iz Drenskega Rebra, sta- ra 60 let.

OBJAVA

1. Proga LJUBLJANA—GORNJI GRAD—LJUBNO začne obratovati po novem voznem redu od 1. oktobra 1953 dalje z odhodom iz Ljubljane ob 15.00 uri in s prihodom v Ljubno ob 17.40 uri. Ostali prihodi in odhodi ostanejo neizpremenjeni.

2. Proga LJUBLJANA—VELIKE LASČE—LOŠKI POTOK obratuje od 1. oktobra 1953 dalje samo ob delavnikih po dosedanjem voznem redu.

3. Proga LJUBLJANA—IG obratuje od 1. oktobra 1953 dalje samo do Iga. Vožnje ob sobotah in nedeljah se do Iškega Vintgarja ukinejo.

SAP - LJUBLJANA

DANES IN JUTRI

GLEDALIŠČA

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

Gledališka pasaža

Sobota, 26. sept. ob 20: V. Ocvirk: »Ko bi padli oživelci«. Izven.

Nedelja, 27. sept. ob 20: M. G. Savajon: »Trinajst jih bo«. Izven.

SENTJAKOBSKO GLEDALIŠČE

v Ljubljani, Mestni dom

Sobota, 26. sept. ob 20: Nestroy-Likar: »Ah ta ljubezen šmentana«, veselo- igra z godbo, petjem in plesom. — Izven.

Nedelja, 27. sept. ob 20: Nestroy-Likar: »Ah ta ljubezen šmentana«, veselo- igra z godbo, petjem in plesom. — Izven.

Prodaja vstopnic pri blagajni v Mestnem domu od 16. do 12. in od 15. do 17. ure. Vstopnice rezervirate lahko telefonično 20-923.

KINO

KINO UNION: Amer. film »Tramvaj — Poželenje«. Brez tednika. Predstave ob 16, 18.15 in 20.30.

KINO KOMUNA: Amer. barvni film »Ostrček«. Tednik. Predstave ob 16, 18 in 20.

KINO SLOGA: Amer. film »Podvodna četa«. Tednik. Predstave ob 16, 18 in 20.

KINO SOČA: Angl. film »Trenutek

obupa«. Tednik. Predstave ob 16, 18 in 20. — Predprodaja vstopnic v vseh štirih kinematografih od 10. do 11. in od 15. ure dalje.

LEJNI KINO TIVOLI: Ameriški film »Odločitev pred zoro«. Tednik. — Predstava ob 20.

LEJNI KINO BEŽIGRAD: Angl. film »Leseni konje«. Tednik. Predstava ob 20. — Prodaja vstopnic v obeh letnih kinematografih eno uro pred pričetkom predstave.

KINO SIŠKA: Francoski film »Pravna identiteta«. Tednik. Predstave ob 16, 18 in 20. Prodaja vstopnic od 15. dalje.

KINO TRIGLAV: Amer. film »Konec sveta«. Tednik. Predstavi ob 18 in 20. Prodaja vstopnic od 17. dalje.

CELJE UNION: Amer. film »Dejgo je pomnila«.

CELJE LEJNI IN DOM: Švedski film »Gospodinja Julija«.

BLEJ: Franc. film »Frizer za dame«.

KAMNITI: Avstrijski film »Kogar bogovi ljubijo«.

ZADOBROVA: Ameriški barvni film »Trije mušketirji«.

VEVČE: Angleški film »Intermezzo«.

DOMŽALE: Italijanski film »Sreca«.

JESENICE RADIO: Italij. film »Sanjala sem o raj«. — PLAVŽ: Ameriški film »Rebecca«.

KOROSKA BELA: Amer. film »Boje-viti O'Flynn«.

KRANJ STORŽIČ: Angl. film »Hof-manove pripovedke«. — SVOBO-DA: Amer. barvni film »Rudniki kralja Salomona«.

RADIO

Dnevni spored za soboto, 26. sept.:

5.30—7.30 Dobro jutro, dragi poslušalci — vmes ob 5.45—5.55 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled tiska — 6.00—8.10 Jutranja te- lovadba — 6.30—6.45 Napoved časa, poročila, vremenska napoved, objava dnevnega sporeda in radijski koledar 7.00—7.05 Odgovori gospodinjam — 12.00 Opoldanski koncert — 12.30 Na- poved časa, poročila in pregled dnevnega sporeda — 12.45 Zabavna glasba, vmes objave — 13.00 Novi film — 13.10 Hrvatska narodna glasba (prenos iz Zagreba) — 13.45 Jezikovni pogovori — ponovitev — 14.00 Od melodije do melodije — vmes ob 14.30—14.40 Radijske reklame — 15.00 Napoved časa, poročila in vremenska napoved — 15.10 Zabavna glasba, vmes objave — 15.30 Za pionirje — Eva Tičak-Vajter: Sivček (radijska igra) — 16.00 To in ono z vseh strani (vmes pester glasbeni spored) — 17.00 Napoved časa in poročila — 17.10 Igra godba na pihala Ljubljanske garnizije p. v. kap. Jo- žeta Bruna — 17.30 Vajsa Ocvirk: Po Kočevskem (ponov.) — 18.10 Napevi iz popularnih baletov — 19.00 Radijski dnevnik — 19.30 Zabavna glasba, vmes objave in reklame — 20.00 So- botni večer v glasbi, vmes od 20.30 do 21.00 reportaža velike parade ob zaključku manevrov JLA — 22.00 Na- poved časa, poročila in pregled spo- reda za naslednji dan — 22.10 Kaj bo prihodnji teden na sporedu? — 22.20 Glasbena medigra — 22.30—23.00 Od- daja za naše izseljence na valu 327,1 m — 23.00—24.00 Oddaja Radia Jugoslavija za tujino na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba).

RADIO KOPER

Poročila vsak dan ob 7.00, 13.30, 19.00 in 23.30. Ob nedeljah ob 8.00, 13.30, 19.00 in 23.30. Lahka glasba in objave vsak dan ob 13.45.

Sobota, 26. sept.: 14.30 Zena in dom 17.30 Spored lažje orkestralne glasbe 18.15 Iz plesnega programa v film in vi- jo — 21.00 Nočni koncert simfonije in komorne glasbe — 22.00 Vesela so- bota v zabavi in plesu.

DROBNI OGLASI

VISOKO KVALIFICIRANEGA MEHA- NIKAR za tiskarske stroje, ki bi bil obenem vodja mehanične delavnice, sprejme Tiskarski zavod »Og- njen Prica«, Zagreb, Savska c. 31. Podatke o dosedanjih zaposlitvah in o strokovni usposobljenosti pošljite sekretariatu najpozneje do 10. ok- tobra 1953. Plača po tarifnem pra- vilniku. 2076

MESTO DENTISTA, ki bi istočasno opravljal samostojno tudi tehnično delo v zobni ambulanti Cerkno, je razpisano. Nastop službe takoj. — Plača po uradni, stanovanje in hrana preskrbljena. — Občinski ljud- ski odbor Cerkno 928

ZIVO APNO, prvovrstno, žgano v poljskih apnenicah, nudimo v pro- dajo. Dostavljamo po želji tudi na dom kupca. — Naročila sprejema Mednarodni odbor Dobropolje, po- šta Videm-Dobrepolje, tel. št. 6. 911

KMETIJSKO POSESTVO »ČOKA«, v Coki nujno sprejme: komercialista, verzičarja v poslovanju s suho- mesnimi izdelki, klobasničarstvom in konservami, za svoj ločeni obrat tovarno salame, mojstra specialista za zimsko salamo in ostale trajne klobase Plača po sporazumu. Na- stop takoj. Ponudbe pošljite na na- slov: Poljoprivredno dobro »Čoka« v Coki ali na tel. 4 in 16 3947 1-5

V vseh gostilnah, kavarnah in restavracijah zahtevajte »Ljudsko pravico-Borbo«.

Vremenska napoved

hidrometeorološke službe LRS

Stanje dne 25. septembra ob 7. uri: Področje visokega zračnega pritiska z jedrom nad Azovskim morjem se po- novno krepi in širi proti zahodu. Preko Italije pa dotekajo v območje Alp tople in vlažne zračne mase. Ob 10. uri dopoldne je bilo v se- vernem in zahodnem delu države pretežno oblačno vreme z rahlimi padavinami v Istri in Kvarnerju ter na področju Planice. V ostalem delu je lepo, jasno vreme. Temperatura ob Jadranu: Koper 24, Reka 21, Zadar 24, Šibenik 28, Dubrovnik in Učinj 29°C, v Sloveniji pa od 18°C v Ljubljani in Sloveni Gradcu do 21°C v Ajdovški- ni in Murski Soboti. — Temperatura morja v Kopru je bila 17,5°C. V Ljubljani je ob 12. uri znašal zračni pritisk 736,4 mm, temperatura zraka 22,3°C, relativna vlaga 72%, ne- bo oblačno, vidnost 12 km. Napoved za soboto, dne 26. sept.: Po jutranji megli v kotlinah lepo vreme z menajočo oblačnostjo. Tem- peratura ponoči od 10 do 18°C, po- dnevi od 18 do 25°C.

MARIBORSKE VESTI

Dežurna lekarna v soboto, 26. sep- tembra: »Planinka«, Glavni trg 20.

RADIO MARIBOR

12.00—16.00 Prenos sporeda Radia Ljubljana — 16.00—18.30 Zavrtimo se! 18.30—19.40 Poslušajte domačo poroči- lno — 19.40—17.00 Zabavna glasba, vmes objave in oglasi — 17.00—23.00 Prenos sporeda Radia Ljubljana — 22.30—23.00 Pol ure zabavne glasbe — 23.00 Pren- nos sporeda Radia Jugoslavija.

KINO

PARTIZAN: Italij. film »Vrag vzemi slavo«. UDARNIK: Francoski film »Vsi smo morilci«. POBREŽJE: Angl. film »Noro srce«. STUDENCI: Ameriški film »Vrnitev«. MESTNI KINO MURSKA SOBOTA: Angleški pravilnični film »Knjiga o džungli«, barvni.

NESREČE

Dijak Alojzij Klajndinst, Sutna 14 pri Kamniku, ni bil dovolj pazljiv. — Padel je z drevesa in si poškodoval levo nogo.

Pri delu je padla delavcu Stanku Kantele, Trzin 61, jeklena plošča in mu hudo poškodovala desno roko.

Trinštiridesetletno delavko Ivo Jurca, Količev 61, je pri delu pritisnil voziček in ji poškodoval desno nogo.

Cirkularka je zagrabil za prste desne roke mizarja Jožeta Lojka, Obri- niška 3.

Gospodinja Ivana Burnik, Kettejeva cesta 2, Ljubljana, je omahnila z lestve. Zlomila si je desno nogo.

INSTALATERSKO

PODJETJE ZA VODOVOD

KANALIZACIJO IN

CENTRALNO KURJAVO

BEOGRAD

Maksima Gorkega 17 A

Telefon 40-390

Potrebuje

tehničnega

direktorja - inženirja

ki obvlada to stroko. Nastop

tako! Plača po dogovoru!

4023 1-1

VAŽNI NASLOVI

V LJUBLJANI

Uredništvo »Ljudske pra-vice-Borbe«, nočni urednik, ima telefonsko št. 23-261.

Reševalna postaja. Zaloska 25, tel. 22-444.

Porodnišnica, Slajmerjeva 3, tel. 20-215.

Otroška klinika, Ulica Stare pravde 1, tel. 20-975.

Zdravstvena dežurna služba, Miklošičeva 20, tel. 23-081.

Dežurna lekarna, Prešernov trg št. 5, tel. 20-115.

Zavoj za sc. alno zavarovanje, Miklošičeva 20, tel. 23-081-083.

DOZ, Miklošičeva 19, tel. 21-776.

Notranja uprava, Prešernova tel. 21-100 in 21-200.

Gasilska milica, Krekov trg št. 23-555.

Dežurni Tajništva za notranje zadeve Ljubljana-mesto, tel. 21-100, 21-200, 21-700.

Dežurni za prometne nesreče, tel. 20-663.

Putnik, Titova 2/1, tel. 20-475.

Turistično društvo, Miklošiče-va 17, tel. 20-645.

Planinsko društvo, Trg OF, tel. 22-645.

Zveza »Partizan«, Likozarjeva, tel. 22-322.

Elektrarna, Magistrat tel. 22-121.

Planinska Reševalna 20, tel. 20-555.

Vodovod, Krekov trg 10, tel. 20-554.

Železniška postaja, Trg OF, tel. 20-768.

Avtobusna postaja, Masaryko-va, tel. 23-085.

Jug. aerotransport JAT, Miklo-šičeva 12, tel. 20-845.

Hotel »Union«, Miklošičeva 1, tel. 20-570.

Hotel »Sion«, Titova cesta 2, tel. 20-644.

Hotel »Turist«, Dalmatinova 15, tel. 20-129.

Mestni avtotaksi, Slomškova 6, tel. 21-576.

Avtomobilni podjetji Titova 35, tel. 21-429 in Bežigrad 11, tel. 23-362.

Meprom, Savska c., tel. 21-392.

Kurivo, Masarykova cesta 15, tel. 20-570.

Snaga, Povšetova 12, tel. 21-925.

Kdor želi biti vpisan v seznam, naj se osebno ali telefonično javi v upravi našega lista.

MESTNI VODOVOD

V NOVOEM SADU

sprejme

inženirja kemije

ali

starejšega

hidrotehnika

z izkušnjami v sanitarni

tehnik

za vodjo vodovodne postaje

Ponudbe pošljite:

GRADSKI VODOVOD

NOVI SAD

4013 1-2

Zatemnitev

J. B. PRIESTLEY

16

Roman o nacističnem

vohunstvu v Angliji

med drugo svetovno

vojno.

GRETLEYJU

ILUSTRIRAL SABAHADIN HODŽIĆ

Odgovoril sem ji povsem odkritosrčno, da sem se pripravljval telefonirati ji drugi dan. Potem pa sem jo vprašal, kako ji ugaja predstava.

»Strašna je!« je vzklila in se nasmehnila svojima mladima spremljevalcema. »V tem strašnem tlesnem lokalu še nikoli nisem bila, toda Perigo je šilil, tale dva fanta sta mu pa pomagala. Pravijo, da nastopa tu neka zelo dobra akrobatka.«

»Izredno dobra,« je pritrdil mladi pilot.

»Ze prej sem slišal o Mam'zelle Fifine,« je pripomnil Perigo navidez resno, »in mislim, da sem jo videl v Medranu v Parizu. Zdi se mi, da je zanimivo šteti njene upogibe in kretnje.«

»Dobra predstava,« je rekel mladi oficir.

»Zdaj se moramo spet zagostiti v tiste strašne sedeže,« je dejala gospa Jesmondova z nasmehom, namenjenim vsem nam skupaj. »Gospod Neyland, jaz praznujem ... ne vem natanko, kaj, in vsa ta čedna družba bo z menoj večerjala pri 'Trefovi dami'. Ali bi se nam hoteli pridružiti?«

Odgovoril sem, da z navdušenjem sprejemam njen predlog, in vsi smo se vrnili na svoje sedeže, toda tokrat nisem sedel na svoje staro mesto, marveč sredi te družbe, zagostjen med Shello in Perigo. Debeli tujec je še zmeraj stal naslonjen na steno, toda zdaj z gospo Jesmondovo nista več izmenjavala pomembnih po- gledov.

Kakor mnoge ženske, ki se uspešno bore s svojimi leti, je bila videti ko nestvarno bitje. Človeku se je zdelo, da bi se razletela na koščke, če bi jo nekoliko močnejše stresel. Kar se mene tiče, me ni prav nič mikala, čutil pa sem, da vendar okrog nje plava nekaj, kar človeka vznemirja in očara. Podobna je bila eksotični roži, ki je dolgo ležala v ledenici in ki je znotraj najbrž vsa gnila, čeprav je še ohranila svoj vonj in zunanje lice.

Namesto da bi

gledal poskakovanje

šestih plesalk z za-

vihanimi nosovi, sem

se poglubil v raz-

mišljanje o gospe

Jesmondovi. V vlaklu

je nisem mogel do-

bro videti in samo

toliko sem videl, da

ima dolgo vrat, da

nosi drago obleko in

da ji je že na obrazu

napisano, da se ji

dobro godi. Zdaj pa

sem imel o njej jas-

no sliko.

Ni bila več mla-

da, marveč najmanj

mojih let, postave pa

je bila lepe, obraza

ko breskev in imela

je zapeljive lepe oči.

Namesto da bi

gledal poskakovanje

šestih plesalk z za-

vihanimi nosovi, sem

se poglubil v raz-

mišljanje o gospe

IGOR SENTJURC

Ženska ob cesti

Pred nekaj dnevi je izšla dvojna (7., 8.) številka »Naše sodobnosti«, ki je po mnenju časopisne kritike doslej najboljša številka v tem letniku. Da bi našim bralcem nekoliko približali sodobno slovensko literarno ustvarjalnost, objavljamo iz te številke prispevek Igorja Sentjurca.

Sonce je bilo vroče in ves dan smo požirali prah. Francoz André je nekje staknil steklenico vina; bili smo žejni in smo spili na dušek. Vino je bilo svetlordeče in ne posebno močno; toda bili smo lačni in nam je stopilo v glavo. Že dva dni nismo ničesar jedli in lačni so bili vsi okrog nas (bili smo del neskončne kolone ljudi, ki so se vračali iz Nemčije domov čez Madžarsko), toda mi smo pili vino, bili smo rahlo pijani in lakote nismo tako močno občutili kot običajno. André in Makedonec Stevo sta vlekla naš ročni voz, ki je bil naložen s kovčki in zavoji, in jaz sem pomagal zadaj; to je bilo najlažje in smo se zato večkrat menjavali; kdor je bil zadaj, se je lahko včasih prijel za voz, ki sta ga vlekla sprednja dva, in je lažje hodil.

Vrh kovčkov in zavojev na vozu je sedela Ukrajinka Nadja. Med kolena je držala prazno steklenico in se glasno smejala. Venomer se je smejala, čeprav ni bilo videti ničesar smešnega in je bilo morda smešno iz to, da smo bili malo pijani, in Stevo ji je rekel, da jo bo vrgel dol, če se ne bo nehala smejati. Toda Nadja se je na to smejala še bolj, da je smeh posilil še naju z Andréjem. Vedela je, da je nihče ne bo vrgel dol; pravila je, da je Andréjeva zaročenka in da se bosta poročila v Odesi, kamor ga bo vzela s seboj; André temu ni pritrdil pa tudi zanihal ni in mi nismo imeli vzroka, da ji ne bi verjeli; samo smehljaj se je in vedno sta spala skupaj in nas ponoči vznemirjala, čeprav je bila pri nekem bombnem napadu ranjena v nogo in ni mogla hoditi pokonci, ampak se je lahko vlekla samo pri tleh, in nihče ni vedel, ali bo lahko sploh še kdaj hodila pokonci in zato smo jo ves čas vozili.

»Pusti jo,« je rekel André.
»Hudič babji,« je rekel Stevo.
»Kaj si rekel?« je vprašala Nadja.
»Nič.«
»Nekaj si rekel,« je odgovorila. »Črn si ko vrag, toda nič se te ne bojim. Konec vojne je.«
»Za nas je že davno konec vojne,« je rekel Stevo.

Govorili smo nemško; vsak s svojim naglasom, toda drugače se sploh ne bi mogli razumeti. Prišli smo iz Nemčije in vsi smo znali nemško vsaj na pol. Nekateri so se naučili nemško zelo dobro in so govorili kot rojeni Nemci; toda teh je bilo bolj malo. Nemčija nas je združila in zdaj, ko se je bližal konec vojne (vsak dan je lahko konec vojne), se bomo raztepli. Toda za zdaj smo imeli isto pot in smo šli skupaj. Vsi smo šli proti vzhodu in ni nam bilo žal, da se bomo kmalu razšli.

Cesta je bila ravna in prašna in sonce nam je pilo moči; bilo je res nenavadno močno sonce za začetek maja. V glavi se mi je vrtelo. Hodil sem težko in leno in se držal voza, ki me je vlekel za seboj.

»Par dien,« je rekel André »spredaj,« porivaj!

»Bilo je dobro vino,« je rekla Nadja. »Pri moji veri, da je bilo dobro. Ali ti je ugajalo, Slovenec?«

»Bilo je dobro,« sem rekel.

»Nič ne porivaj. Naj kar sama vlečeta. Porivaj raje kak drugoga,« je dejala in se hihitajla in dvignila steklenico visoko nad glavo in rekla: »Konec vojne je — zdaj se poriva — in tudi meni se je zdela smešna misel na to.

»Ne gre,« sem rekel, »tega s praznim trebuhom ne moreš. Preveč prazen trebuh imam.«
Tedaj sem zagledal ob cesti žensko.

Sedela je ob brzozavrnem drogu in noge v spuščeni nogavici je togo iztegnila predse,

kot bi ne bile njene, temveč grčave noge lesene lutke, pokrite s prahom in polne modrikastih lis, in roke so mirno visele ob njej in z dlanmi navzgor ležale v prahu. Sedela je neskončno sama in neskončno daleč, podobna košenemu kipu, ki živi ravno toliko, da lahko diha; dihala je sunkovito in v dolgih presledkih skozi na pol odprta usta, s hrptom se je naslanjala na brzozavrn drog in glava ji je zdrknila ob drogu nazaj in njen obraz je bil prav tako siv kot les ob njem in njeni lasje so bili podobni lasulji iz sivih štrn razcefrane konopljne vrvi. Ob njej je stal oguljen oprtnik.

Spustil sem voz in se ustavil; bil sem rahlo pijan in zdelo se mi je, da jo od nekdaj poznam.

»Kaj vam je?« sem vprašal, čeprav sem vedel, da je to lakota in da so bila razen lakote še tri ali štiri leta taborišče v Nemčiji: vsak otrok bi spoznal, da je Židinja, ki se vrača iz Nemčije, in ves čas sem mislil na to, da sem jo že nekoč videl.

Nekaj časa ni rekla ničesar; bilo je, kot bi me sploh ne bila slišala. Potem pa je počasi

dvignila glavo in dejal: »Malo mi je slabo. Pol ure bom počivala — in njen glas je bil globok in hrapav; bil je težak in truden glas, in ko je govorila, me je gledala in je bilo, kot bi me kljub temu ne videla, kajti v očeh je imela tisti vase obrnjen in sebi prisluskujoč pogled ženske na porodniški postelji, ki pričakuje naslednji dan krčev, in njene oči so bile nenavčno velike in temne in kalne.

»Slovenec!« je klicala Nadja z vrha voza, ki se je počasi oddaljeval, »pojdi, Slovenec!«

»Zdaj ni več daleč,« sem rekel ženski. »Do Budimpešte ni več daleč.«

»Ne, ni več daleč,« je odvrnila.

»Pojdi že, Slovenec!« je vpila Nadja. »Pusti jo in vrag te vzemi, Slovenec!«

»Deset ali petnajst kilometrov,« sem rekel ženski in še vedno nisem vedel, od kod jo poznam.

»Da.«

Nadja je nekaj vpila, toda nisem je razumel. Vpila je po rusko in naš voz je bil že precej daleč in med njim in menoj je bil že drugi, skoraj prav takšen voz, ki sta ga vlekla moški in ženska.

»Ali ste sami?« sem vprašal žensko ob cesti.

»Kenjir,« je rekla. »Sonja bo prišla v Budimpešto in bo jedla kruh; in zdaj sem nenadoma vedel, od kod jo poznam: pred desetimi dnevi (morda jih je bilo samo osem in lahko tudi, da jih je bilo dvanajst) sem jo videl prav na tej cesti, toda še blizu Sopronja na avstrijsko-madžarski meji. Hodila je v družbi druge ženske, ki ji je bila čisto podobna, in pred seboj sta porivali staromodni otroški voziček, ki je v njem vrh zavojev in velikega črnega kovčka sedela tri- ali štiriletna deklica. Hodili

sta hitro in hlastno, kot bi se bali nekaj zamuditi; prehitevali sta druge in se za nikogar nista zmenili; in ko sem ju čez nekaj časa videl počivati pod hrastom ob cesti (hrast je bil edino večje drevo ob cesti in je imel široko senco), sem bil skoraj presenečen nad tem, da sta našli čas za počitek, in sedeli sta prav tako trudno in vdano, kot sta prej nestrpno hodili; bili sta izčrpani in ob njima je stala deklica in zamišljeno in resno gledala na cesto in v rokah je držala majhen košček kruha in ga počasi žvečila; potem smo šli mimo in od takrat je nisem več videl.

»Če hočete vam pomagati vstati,« sem rekel.

»Ne,« je odvrnila. »Še nekaj časa bom sedela. Zdaj lahko sedim, ko je Sonja šla naprej. Dobro je malo sedeti.« Govorila je s težavo in premikale so se ji samo modre ustnice in ves obraz je bil podoben negibnemu obrazu lesene lutke; bila je grozotno suha; bila je mnogo bolj suha kot takrat; njen obraz je bil s kožo pokriti obraz lobanje.

»Kje je deklica,« sem vprašal.

»Kakšna deklica?« je rekla čez čas.

»Sonja. Deklica. Saj ji je bilo ime Sonja?«

»Sonja. Šla je naprej. Prišla bo,« je rekla.

»Kam?«

»Sestra je umrla. Potem sva šli sami in ko nisem mogla naprej, sem jo dala ljudem, ki so lahko šli naprej, in zdaj je ni več. Prišla bo.«

»Na čem je umrla?« sem vprašal.

»Umrla je in Sonjo sem spravila naprej,« je rekla.

»Ali je bila vaša — hči?«

»Da. Ostala bo. Rodila se je v taborišču. Rodila se je takrat, ko je umrla Sara. Dobro vem. Ne. Umrlo jih je še več. Ne vem, koliko jih je še umrlo. Cel kup jih je še umrlo.«

»Budimpešta ni več daleč,« sem rekel nato.

»Ne. Ostala bo. Naši ljudje so jo vzeli s seboj. Otroka so lahko vzeli s seboj. Jaz nisem hotela. Niso me vzeli. Prišla bo.«

»Kaj ji je?« je vprašal mož, ki se je nenadoma pojavil ob meni; bil je majhen in se že dolgo ni bril, oblečen je bil v novo angleško vojaško bluzo in je govoril z močnim francoskim naglasom.

»Lačna je,« sem rekel. »Lakota.«

Francoz jo je gledal. »Ta je gotova,« je rekel potem. »Aus. C'est la vie. Jaz že tri dni nisem nič jedel.«

»Bolje bo, če greste naprej,« sem rekel ženski.

»Kar naprej je treba hoditi,« je rekel Francoz. »Dokler hodiš, si dober. Ko nehaš hoditi, je konec.«

»Samo pet minut,« je odvrnila ženska in jaz sem pomislil, da je ta počitek ob brzozavrnem drogu, ali počitek ob naslednjem, ali ob tistem dve sto ali pet sto metrov daleč naprej ob cesti, verjetno njena zadnja postaja; in mimo nje se bo valil tok ljudi in bo kljub temu sama, kot bi bila sama med soncem in zemljo.

»Če bi imel kruha —« sem rekel in umolknil, ker sem videl, da me ne posluša več.

»Nič ne pomaga,« je dejal Francoz. »Ta je gotova. Lačen človek vedno silijo naprej. Kadar ne silijo več naprej, je konec. Gotova je. Aus.«

Mimo nas je peljala cvileča konjska vprega in nekdo je po rusko zaklel in potem sta stopila k nam dva moža in molče gledala žensko in ženska je rekla, kakor bi govorila sama s seboj ali tistemu v sebi, ki mu prisluskuje in ki ga ves čas opazuje: »Imela je kruha, ko ga midve pet dni nisva imeli, in jaz ga nisem imela še več kot pet dni in zdaj je že vseeno. Vseeno je. Kenjir. Dala sem ji svoj kruh. Kenjir. Štiri leta sem ji dajala svoj kruh. Prišla bo do tja. Zato bo prišla do tja. Samo še pet minut. Potem grem naprej. Pet minut. Pet minut. Nikjer ni kruha. Kenjir. Pokopali smo jo v luknjo ob cesti in nekdo ji je sezul čevlje in mu nisem mogla braniti, ker so bili trije in niso bili naši, in prišla bo do tja — ostala bo in nikjer ni bilo kruha in tudi kmetje ga nimajo. Kenjir. Tako je treba reči, ko ga prosiš. To je po madžarsko kruh. Kenjir je kruh. Prišla bo. Prišla bo.«

»Kaj pravi?« je po rusko vprašal prvi od obeh mož, ki sta malo prej prišla.

»Fantazira,« je rekel drugi.

— prišla bo — je rekla ženska.

ALEKSA TANASIJEVIĆ

Osvajalec Narvika

O njem ujetniki niso mogli zvedeti prav ničesar. Ni vpil, niti psoval kot ostali stražarji. Niti z enim od ujetnikov ni spregovoril niti lepo niti grdo. Se gledal jih ni, kot bi jih ne bilo ali kot bi jih ne videl. V taborišče pa je prihajal vsak dan, redno, brez izjeme. Prihajal je ob času, ko so ujetnike preštevali. On jih ni štel; samo stal je za njimi in molče, brez besede držal red. Okrutno je gledal preko postrojenih glav, ki so se, kot na nit nanizane, videle v petih vrstah. Njegov pogled je drsel nad mršaviimi vrstami, kot da bi se mu jih studilo pogledati.

Stal je, vzravnal in trd, razkoračenih nog, tesno opet v uniformo, čist, obrat. Bil je plavalas in to ga je delalo še mlajšega. Na njegovem obrazu, prav kot na njegovi obleki, ni bilo niti ene gube. Spominjal je na lesene lutke, ki jih, lepo oblečene, dajejo v izložbe. Če si ga gledal, si se moral vprašati, kako le more biti vsak dan tako enako oblečen, kot bi se nikoli ne slegel, prav kot bi večno živel v isti obleki in čevljih. Vsem je bil podoben švabskemu podoficirju na tistih cenenih slikah, kjer vidiš mladega človeka pravilne postave, razkoračenega, s čeladom trdo nad očmi. Ujetniki so ga lahko videli samo kot tako sliko.

Vsako je opazil na njem dvojne odlikovanj, ki sicer nista bili veliki, toda pritezali sta pogled. Večje odlikovanje je bilo srebrno: Osvajalec Narvika; manjše pa: odlikovanje najboljšega strelca. Vsak dan je bil enak in vedno v rokavicah iz jelenje kože, ki jih nikdar ni slegel.

Sčasoma, ko so ga pazljivo opazovali od vseh strani, so ujetniki opazili, da pri hoji šepa, čeprav skoraj neopazno. Morda je to povedal kdo od nemških stražarjev, a naenkrat se je izvedelo, da je »Narvikovec« brez leve noge. Vojaske hlače, ki jih je vedno vezal v čevlje, so bile tako lepo opete, da umetne noge ni bilo niti slutiti. Tedaj se je nekako ustvarilo mnenje, da samo čaka konca vojne, da bo lahko odvrzel uniformo in začel mirno živeti. Verjeli so, da zato gleda preko njihovih glav, ker misli na svojo mladost, ali na svojo nogo, ki jo je pustil kdo ve kje.

— Franc, od vas nimam niti ene prijave. Tako je rekel visoki SS kapetan, obrambni oficir, mlademu podoficirju, ko je ta stopil v njegovo sobo, pozdravil po predpisih in razkoračenih nog stal pred mizo. Podoficir ni takoj odgovoril — molčal je in namršeno gledal kapetana. Potem je mirno dejal:

— Nimam kaj povedati. Visoki SS-ovec mu je na obrazu bral nasprotno. Ni mu ušel bes, ki ga je Narvikovec komaj zadrževal. Kapetan ga je izzival:

— Ali ne postopate preostro? Brez besede ga je gledal Franc. Vse hitreje je dihal, nosnice so se mu razprle, usta ukrižila. Potem je naglo začel:

— Zakaj jih le varujemo... tako hitro so mu pridrele besede, da mu je zmanjkalo sape.

— Naša mladina poginja, čuvamo pa te... Spet so ga dušile besede in spet se je moral prekiniti. Ni mogel izgovoriti niti »suženje«, ne »svinja«, in ne »skote«. Vse to se mu je zazdelo še premilo in prefino in s tem ni mogel izraziti niti stotinko svoje mrznje. Vse huje so je razvnel. Obraz in vrat sta mu poškrlatela. In kot bi končno hudournik podrl pregrajo, se je izlilo njegovo sovraštvo. Lajal je kot besen pes:

— Isto je s Čifuti. Tudi nje prištevamo med ljudi. Tudi nje čuvamo, preliha pa se german-ska kri.

Kapetan ga sploh ni poslušal. Mislil je na nekaj povsem drugega. Gledal je lepo rezani profil Narvikovca in premišljal, ali je v njegovi glavi še kaj, kar je tuje nacistični ideji. Učiti so ga začeli, ko je bil star deset let, s šestnajstim leti je že osvajal Narvik. Še prej morda so ga ločili od matere. Čakal je, da se Franc umiri. Čez kakih deset minut je ta res govoril že precej tiše. Potem sta oba sedla za mizo. Kapetan je vzel papir in začel zapisovati.

— Hans Jodl, drugi podoficir D-taborišča — je zbrano govoril Narvikovec — ima zveze s komunisti iz barak.

Ko se je čez eno uro zasukal na petah, da bi odšel iz sobe, so mu zablestela odlikovanja na prsih.

Nekega dne je stal Narvikovec, kot običajno, za ujetniki, ki so jih preštevali. Tedaj se je pri štetju zgodila neka zmešnjava. Številka v knjigi se ni ujemala s številom ujetnikov, torej so ti morali stati na zbornem mestu, dokler se napaka ne bi našla. Narvikovec je stal zadaj. Preštevanje se je neskončno ponavljalo. Napake niso mogli najti tako hitro. Ujetniki so se komaj držali pokonci. Narvikovec je stal miren in hladen. Njegov pogled je drsel nad vrstami ujetnikov, ki so stali tako strogo urejeni, kot bi nekdo začrtal premice na papir. Kdo ve, o čem je premišljeval. Na obrazu se mu ni zrcalilo ne veselje, ne žalost, ne sovraštvo. Bil je trd, bil je ledeno zadržan. Nenadoma se je obrnil. Vsi so se začudili. Spremljali so ga s pogledi in zdelo se jim je, da danes ne šepa. Šel je naravnost proti prvim vrstam. Ujetnikov se je začel polasčati nek nerazumljiv strah. Prišel je do letalskega podporočnika, najmlajšega med ujetniki. To je bil zdrav, krepak dečko, ki ga lakota še ni skazila. Nihče ni vedel, kaj se je zgodilo. Podporočnik v resnici ni ničesar naredil. V tišini, ki vedno spremlja vse nenadne nemške podvige, se je začel miren, toda odločen glas Narvikovca:

— Nummer!

Hotel je imeti podporočnikovo taboriščno številko, ki je bila vtisnjena v majhen košček pločvine. Nihče ni vedel, da bi podporočnik kaj snoval. Ljudje so iz taborišča izginjali brez sledu in zato je vsak odvrzel taboriščne številke že povzročil nemir. Sedaj se je zdelo, kot da se podporočnik prebujal iz sna, kakor da bi bil prvi dan ujetnik. Gledala sta se iz oči v oči. Na obrazu Narvikovca ni bilo opaziti ničesar, razen morda rahlega zadovoljstva, ki se mu je dotaknilo ustnic. Vztrajno, ledeno je gledal ujetnika. Tudi podporočnik je bil v začetku miren, potem pa so se na njegovem obrazu pojavili trljaji — kot bi hotel zajokati. Narvikovec ni rekel ničesar, kot oni, ki ve, da se morajo brezpogojno izvršiti vsi njegovi ukazi. Podporočnik je še nekaj časa vzdržal, potem pa je zavpil:

— Ne dam, nisem kriv...

Narvikovec se je zganil. Še bolj strmo je pogledal ujetnika; v očeh mu je zasijalo neko zadovoljstvo, glas pa mu je ostal leden:

— Nummer!

— Nisem kriv, ničesar... se je branil podporočnik, toda že tiše. Kakor da išče pomoči, se je obračal na levo in desno.

Narvikovec se je nagnil proti njemu in počasi povlekel rokavico z desne roke. Bila je strašno iznakažena. Narvikovec je zardel. Ujetniki so se še bolj zmedli, iz vrst se je začel nek »ah«. Narvikovec je roko hitro spustil do pasu, nato pa, ne da bi jo še kaj pogledal, prijel za revolver. Proseče je izdaval nadporočnik:

— Nisem kriv, verjemite, da ne...

Oziral se je okoli sebe, ostali ujetniki pa so se molče izmikali njegovim pogledom; gledali so v tla. Narvikovec je stal, kakor da bi sam pri sebi štel sekunde. Tedaj se je podporočnik zganil, se vzravnal in vrzel pločevinasto ploščico Narvikovcu pred noge. Ta je pogledal ujetnika, nato številko in se sklonil, da bi jo pobral. To je bila energična kretnja, toda takoj jo je prekinil. Vsi, ki so stali v njegovi bližini, so videli, da se ne more skloniti. Pod bluzo se je začrtal jeklen pas, ki mu je varoval poškodovano hrbtenico in mu dajal tisti trdi videz lutke. Popravil je odlikovanje »Osvajalec Narvika«, da je bilo zopet na starem mestu, ter suho ukazal:

— Poberi!

Z nogo je brenil številko ter izvlekel revolver. Nameril ga je na podporočnika, levo roko pa je nekoliko dvignil, da bi laže opazoval sekundni kazalec na uri. Bilo je tiho, da se ni slišal niti diha. Sekunde so tekale. Narvikovec ni odmaknil pogleda od ure. Podporočnik je stal kot odsoten, nato pa se je še enkrat ozrl okoli

sebe: vsi so zrl v tla. Globoko je vzdihnil, pogledal revolver in se končno počasi začel sklanjati. Prijel je številko in je pomolil Narvikovcu. Ta pa je kar naprej gledal na uro. Sele, ko je sekundni kazalec dosegel številko, ki jo je čakal, je Narvikovec pobesil revolver in divje zavpil:

— Odpeljite ga!

Po tem, kako so stražarji izvršili povelje, se je videlo, da se ga boje tudi oni. Ko so peljali podporočnika, je po celem taborišču vladala tišina kakor ponoči. Slišati je bilo samo škornje Nemcev in ujetnikove cokle.

Po tem dogodku Narvikovec ni več prihajal v taborišče. Videli so ga izven žice, ko je kontroliral straže. Stražarji so postajali surovi, čim so ga le zagledali. Vsakemu je nekaj strogo govoril, ko pa je odšel, so za njim zaskrbljeno zmajevali z glavami.

V tem času so bila bombardiranja vsakodnevna — ni bilo dne, da ne bi bilo bombardiranja. Alarmi niso nikoli prenehali. Avioni so se spuščali vse niže, artiljerije je bilo vse manj. Avioni so kljubovali Nemcem in rušili vse, kar še ni bilo porušenega. V taborišče je bombardiranje prineslo i veselje i strah. Strah zato, ker sta požar in rušenje nekajkrat zajela tudi taborišče, še bolj pa radost, ker je Nemčija propadala pred njihovimi očmi. Tolkli so jo dan in noč.

Narvikovec je vsak dan, točno ob isti uri, obšel stražarje. Niti najhujše bombardiranje ni moglo preprečiti njegove kontrole. Vstopal je v bunkerje, opazil vsako malenkost in stražarji so morali biti, kot pripravljeni za parado. Hrabro je korakal skozi grmeči pekel, ko so granate bobnale okoli taborišča in je zemlja letela v zrak. Od časa do časa je dvignil glavo in gledal avione, pri tem pa vse huje rdel. Potem se je moglo opaziti, da s petama trje bije ob tla kot običajno.

Najteže je ujetnike prizadela prepoved, da med bombardiranjem ne smejo zapuščati barak. Kasneje so zapoved še poosttrili in ujetniki niso smeli opazovati bombardiranja, niti pri vratih niti pri oknih. Mnogi niso mogli več krotiti strahu. Tekali so po baraki, se zatekli na hodnik, kot da bi bilo tam varneje, nekateri pa so se celo kazali pri vratih ali oknih... nihče jih ni mogel spametovati. Nek majhen Žid se ni mogel več obvladati. Sčasoma je postajal vse težji bolnik... Tekal je do vrat in gledal v nebo. Ob vsakem poku je skakal iz kota v kot.

Daleč, na zunanji strani taborišča, prav poleg žice, je korakal Narvikovec. Hodil je mirno. Včasih je pogledal v nebo, nato pa ostro udarjal s čevlji. Tedaj je opazil Žida, ki je skakal pri vratih. Obstal je in ga gledal. Že se je zganil, kot bi hotel nadaljevati obhod, pa je zopet obstal in se še ostreje zagledal v ujetnika. Kakor ptiček v kletki zadeva s krili ob žice, tako se je Žid zadeval ob stene barake. Stiskal se je k njim in jih objemal. Topovski strel ga je kar vrzel iz enega kota v drugega. Narvikovec je pogledal stražarja:

— Zakaj ne streljaš?

— Na kaj? — ga je preplašeno vprašal stražar.

— Daj sem! je odsekal Narvikovec in preden mu je stražar mogel podati puško, mu jo je sam iztrgal iz rok.

Puško si je ogledal od vseh strani — kot dober mojster. Pogledal je, če je namazana. Počasi je slegel rokavico in jo zataknil za pas. Ozrl se je na svojo iznakaženo roko, puško pa naslonil na bodečo žico kot na naslon. Počasi je pričel meriti. Avioni so krožili prav nad taboriščem, kot bi velikanski orli obkroževali svoj plen. Takoj za njim je padla bomba, on je pogledal za avionom, ki se je navpično dvigal, in nato znova nameril na Žida. V taborišču se je pokazal dim od požara. Zemlja je drhtela. Narvikovcu se ni prav nič mudilo. Žid je skakal iz kot v kot in se stresel ob vsakem poku topa ali bombe.

V tem splošnem grmenju se je pok puške komaj slišal. Žid je padel kot v letu zadet ptič. Narvikovec ga ni niti pogledal, temveč je mirno vrnil puško stražarju. Ko je oblekel rokavico, je, z izrazom kot ga imajo ljudje, kadar govore s kom, ki ga pomilujejo, ker je šlepa, bedak ali nesposoben, pojasnil stražarju:

— Tako se delal

»Gotova je,« je rekel Francoz.
 »Vrag jo jemlje,« je rekel prvi mož.
 »Zidinja je,« je rekel drugi.
 »Prišla bo —« je rekla ženska.
 »Reš ni več daleč. Samo deset kilometrov.
 Morda samo osem,« sem dejal.

»Naši ljudje so jo vzeli s seboj,« je rekla čez čas. »Prišla bo. Še nekaj časa bom sedela.« Mučila se je z vsako besedo, ki jo je morala reči, in gledala je vame in sem vedel, da me ne vidi.

»Kaj bo s tem?« je tedaj vprašal prvi mož in se z nogo dotaknil oprtnika ob njej.

»Vzemi,« je rekel drugi, »saj ne potrebuje več.«

»Njeno je,« sem rekel.

»Pusti,« je dejal Francoz, »jaz sem bil prvi!«

»Idi k vragu!« je rekel prvi mož in se sklonil in dvignil oprtnik.

»Mater ti — pusti!« je rekel Francoz in stopil proti njemu in brada se mu je začela tresti. Toda moža sta bila velika in močna in sta gotovo pred kratkim jedla in Francoz ni storil ničesar; umaknil se je, ko je drugi napravil korak proti njemu in se sklonil naprej in rekel »skozi zobe:« »No — kaj — no — kaj —«

— prišla bo — prišla bo —« je pravila ženska.

»Pusti!« sem rekel in glas bi me bil skoraj izdal. »Pusti ženski!«

»Idi v vrag!« mater!« je dejal prvi in zahteval oprtnik čez ramo in drugi je dvignil debelo palico, kakor bi hotel udariti; umaknil sem se in Francoz je postal še manjši; odskočil je v jarek in preklinjaše splezal na drugo stran in odšel po sivi travi naprej ob cesti in se ne daleč od nas ustavil in se obrnil in nas gledal, nakar se je tisti s palico glasno zasmel. In potem sta šla tud onadva in se nista več zmenila zame in za žensko ob brzotnem drogu in za Francoza onstran obcestnega jarka.

— prišla bo — prišla bo — prišla bo —« je pravila ženska, počasi in vztrajno, kot bi sploh ne mislila končati, in njen glas je bil težak in truden; bil je prav takšen kot prej, samo malo tišji in pomislil sem, da gotovo ni ničesar opazila. Bila je neskončno daleč in neskončno sama in potem je nenadoma in čisto nepričakovano nehala govoriti, kakor ura, ki se izteče, in ni več gledala vame, temveč čezme, in nato ji je glava počasi omahnila nazaj in usta so se ji odprla v črno, brezobno odprtino in njene oči so gledale navzgor in vase kakor pri ženski, ki pričakuje porodne krče; in potem niso videle tudi v sebi ničesar več in njen obraz je bil prav takšen kot mrtva in izčrpana zemlja in okoli njenega židovskega nosu in okoli njene brade je bilo brati smrt.

Mimo je peljal kamion. Sonce je bilo vroče in prah je bil zadušljiv. »Greva, kamerad!« je zaklical Francoz. »Pojdi, greva naprej.«

VLADISLAV ZIVKOVIĆ

Gost

— Kata, slišiš?
 — Slišim, Ruža, slišim!
 — Zdi se mi, da je cvrček?
 — Prav imaš, Ruža, cvrček je!
 — Kako lepo poje! Samo poslušaj, kako zadržava — kot kakšen operni...
 — To ti je nepridiprav, Ruža, pravi mali nepridiprav.

Tako sta se tiho razgovarjali dve stari ženi na visokih vzglavjih okorne, starinske zakonske postelje o čudnem, nenadejanem gostu njune tihe sobice. Bil je mrak, ogenj v peči je skoro že dogorel. Popili sta svoje mleko in se razgovarjali o pravkar minule dnevu, ki je bil prav tak kot dan pred njim. Legli sta in gledali, kako so ostanki ognja v peči slabotno osvetljevali nekaj pedi izribanih rumenih desk v kotu pri vratih. Bil je večer brez meseca — plešasti nestanovitnež se je skrival za snežne oblake zakasnele zime. Zakikirikali so petelini.

— Koliko neki bo že ura? — je glasno zehajoč vprašala mlajša sestra Ruža.

— Da ni že devet? Pozno je, dragica! — je zaspano odgovorila Kata, široko zazehala še ona in s prsti nalahno tapljala po odprtih brezobnih ustih.

— Kje neki je?
 — Kdo, Ruža?
 — Eh, kdo? Cvrček vendar! Kje se le skriva porednež mali?

— Bog pomagaj, kje pa naj bo, če ne v zidu ali pa v podu, v kakšni razpokici. Tam je njegov prostor.

Mimo okna je prirogovala glasna družba. Še dolgo sta zvenela pesem in smeh. Od vseh strani so se oglašili prebujeni psi in še nekoliko minut je trajalo zavijanje in besno lajanje.

— Jih slišiš? Samo pohajkujeto! Pošten človek v tem času že spi, oni pa... se jezi Kata.

— Prav imaš, Kata, spat je treba, v sobi postaja že hladno in babica Marta je ravno pritegnila. Ne bi ji bilo treba zaradi mene, ker so moje noge...

Na speči starki je vsako noč gledalo vse polno fotografij, obešenih po stenah. Obedve sta zelo radi spali — zaradi sanj. V njuni starčevski življenji so tedaj iz svojih okvirjev stopili njuni, sicer že več ali manj časa večni sen sanjajoči ljubi in dragi. Zapustili so ju, sedaj pa, ponoči, v sanjah so ju obiskovali neoprijemljivi in breztelesni. V jutrih pa sta obe stari sestre, Kata in Ruža, včasih žalostno, včasih veselo druga drugi

pripovedovali o teh srečanjih s fotografijami in si prerokovali srečo ali nesrečo, ki naj bi jo napovedovale sanje. Vsa galerija fotografij z obrazy, ki so že davno izginili in obledeli v spominu, ali se izgubili v borbah zadnje vojne, je zanju živela neko posebno življenje, popolnoma drugačno od življenja pokojnih prednikov po drugih domovih. Sami in ostareli sta bili, pa sta si zgradili svoj kult mrtvih, ki ju je zaposloval in v njuno, sicer tako pusto in prazno življenje, vnesel nek smisel.

Spet so zapeli petelini in spet sta se zbudili. — On pa še kar poje. Še vedno se ni utrudil, — je napol v spanju mrmrala kot ovca siva Kata in si potegnila odejo do nosu.

— To je vse, kar počne, — je polglasno odgovorila debela Ruža. Obledela je bila v čipkasto spalno srajco, njene oči so bile zabuhle in solzne, izpod čepice pa so ji v neredu viseli redki in mastni lasje.

— To je zanj, dragica, isto kot za nas kuhanje, pletenje, hoja v mesto, nakupovanje na trgu. Kaj pa naj drugega počne!

— Veš, kaj sem sanjala... je začela Kata.
 — Pst! Ali si opazila, da takoj utihne, čim začneva govoriti ali — a zaškrabljeva s posteljo?

— Naj kar malo počiva. Tudi medve imava pravico do kakšne besede v svoji hiši.

— No, prav, kar povej, kaj se ti je sanjalo. Rekla sem samo, da takoj utihne, čim medve...

je mrmrala Ruža, v presledkih pa je prisluškujoci cvrček sramežljivo začel z novo melodijo.

— Videla sem nekoga — kot naš Mika je bil. Ves v belem, toda neobrit in strahotno črne glave. Bog pomagaj, kot kakšen vrag v angelski halji! Gledala sem ga, pa v oči mu nikakor nisem mogla videti. Vprašam ga: Ali si ti to, Mika-črnuh? Kaj ne poznaš več svoje Kate? On je bil pa kar tiho in proti meni je šel. Gre, gre, gre — pa je stal vedno na istem mestu.

— A? Je kaj rekel? — je vpadla v pripovedovanje Ruža in si popravila blazine, da bi ji bilo udobneje.

— Nak! Ti prekleti petelini so me zbudili. Prav gotovo bi kaj rekel — vse se mi je tako zdelo, da se je ravno pripravljala. Zakaj bi tudi prišel, če ne zato, ker je hotel nekaj povedati. Stokrat sem že rekla, da je treba poklati te peteline!

— To ti kar naprej govoriš, zjutraj pa sama vidiš, da kokoši ne morejo biti same. — Ga slišiš?

— Seveda slišim, kako neki ne! Še oglušil me bo!

Do jutra sta se še nekajkrat zbudili, toda gost se ni več oglašil.

— Spi — je rekla Ruža tiho, kot bi se bala, da ga ne bi zbudila.

Naslednjega dne je Ruža na trgu prav zapupno pripovedovala:

— Kaj ne veste, da imamo pri nas gosta? Hihhi...

— Gosta? — so se čudile ženske.

— Da! In celo noč nama prepeva. Ko bi le slišale, kako lepo poje!

Za trenutek je Ruža premolknila, pogledala ženske, kot da jim pripravlja veliko presenečenje, in nato skoro šepetaje nadaljevala:

— V svojem življenju sem slišala že precej cvrčkov, ampak ta... cvrček, da, da, cvrček, ko bi ga le slišale... Nekaj čisto posebnega, vam rečem!

Razočarane nad novico so žene zmigovala z glavami, odhajale ter pripominjale, da — »uboga Ruža je že čisto čez les.« Ona pa je vesela in nasmejljiva hitela dalje, ustavljala znanke in jim pristrčno skrivnostno pravila o gostu, ki jima prepeva vsako noč.

Mali skriti cvrček je še nekaj noči zabaval starki in poslušal zgodbe o sanjah. Pel je veselo in neutrudno, kot da bi vedel, kako ljub gost je in da v tej veliki tihi sobi živi nekdo, ki ga njegova pesem veseli.

Čri-čri, čri-čri, čri-čri, zri-zri-zri-zri-zri... in zaprašeni okvirji s svojimi fotografijami, okorna zakonska postelja, stara železna peč, podobe svetnikov, leta in leta nerabljeni predmeti iz dveh omar so postali nekako veselejši in svetlejši, kot da bi cvrčkova brezskrbna radost prešla tudi na njihovo patino.

Starki sta komaj čakali, da se zmračí in da ležeta. Zabavali sta se, če sta kdaj pa kdaj zaškrpali s posteljo ali pa glasneje spregovorili, nato pa po pridruženem hahljanju utihnili in čakali na nov začetni akord njunega podnajemnika.

Zri... je začel cvrček, nekoliko posluhlil, nato pa močneje nadaljeval: zri-zri...

— Malce je pa le dolgočasen tale najin dečko. Včasih zaradi njega ne morem zaspati — je rekla Kata, malce bolj nervozna od svoje sestre.

— Nepridiprav — se je pošalila Ruža, — daj mo, odpovej mu kvartir!

Nekega večera pa sta starki zastoj čakali svojega pevca. Odšel je brez slovesa in spet sta ostali sami. Zdelo se je, da je cela soba postala bolj mračna in tegobna.

— Zapustil naju je — je žalostno vzdihnila Ruža.

— Tudi njemu je bilo dolgčas z nama, storkama.

— Morda pa je zaspal, ali pa, če je odšel, se bo morda vrnil, je zaskrbljeno in nepričljivo rekla Kata.

Kadar so ju zbudili petelini, sta obe molčali in napeto prisluškovali. Mali porednež se ni več oglašil. V sobi je bilo tiho. Slišati je bilo samo njuno nadušljivo dihanje in pokanje pohištva. Zaradi te tišine ju je bilo skoraj strah. Zdelo se jima je, da še nikoli nista bili tako sami, tako brezmočno sami in zapuščeni.

— Sanjala sem, kako je tvoj Stevo, v uniformi, s sabljo in...

— Nič ni slišati... Odšel je... je razočarano šepnila Ruža, ne da bi poslušala sestro.

GUY DE MAUPASSANT

Oče Mongilet

V pisarni je bil oče Mongilet pravi vzor. Bil je star uslužbenec, dober človek in samo enkrat v življenju je bil izven Pariza.

Bili so zadnji dnevi meseca julija in vsi smo se ob nedeljah hodili valjati po travi, ali pa se »močiti z vodo« v bližnjo okolico. Asemières, Argenteuil, Chatou, Bougival, Maisons in Poissy so imeli svoje redne obiskovalce in oboževalce. Z ljubeznijo smo govorili o lepota in koristih, ki jih ti sloveči in divni kraji nudijo uradnikom iz Pariza.

Oče Mongilet nam je govoril:

— Taki ste ko čreda ovnov! Res lepa je ta vaša okolica!

Mi smo ga pa spraševali:

— Pa vi, Mongilet, kaj se nikdar ne spre-
hodite?

— Oprostite, jaz se sprehajam z omnibusom. Kadar takole tu spodaj v točilnici dobro pozajtrkujem, ne da bi se mi preveč mudilo, vzamem načrt Pariza in vozni red in grem na potovanje. Sedem na krov omnibusa in odprem svoj senčnik. Oh! Tako vidim marsikaj in več kot vil Večkrat presedem. Prav tako mi je, kot bi potoval po celem svetu, v vsaki ulici so drugačni ljudje. Bolje poznam svoj Pariz kot kdorkoli. Najbolj zanimiva so nadstropja. Kaj vse vidiš v njih z enim samim pogledom; to je nepopisno. Razne družinske scene, grla mož, ki kriče, in še marsikaj. Zelo zabavno je voziti se mimo brivcev, ki milijo nosove gospodom, ker pri tem delu zijajo ven na ulico. Vsak pogled ti nudi novo smešno zgodbo, le da nimaš časa, da bi izstopil. Ah! Kaj vse vidiš!

Gledališče! Dobro, pravo gledališče življenja, ki ga opazuješ med dirom konj. Ne, ne bi zamenjal svojih sprehodov z omnibusom z vašimi norimi potikanji po gozdovih!

Vpraševali smo ga in mu prigovarjali:

— Poskusite, Mongilet, pojdite vsaj enkrat na deželo.

Odgovarjal je:

— Bil sem tam enkrat, pred dvajsetimi leti in ne bodo me več videli.

— Povejte nam, Mongilet, kako je bilo.

— No, če že hočete, takole je bila ta stvar: Poznali ste Boivina (Pij vino, op. prev.), starega urednikovega pomočnika, ki smo ga vsi klicali Boileau (Pij vodo, op. prev.).

— Seveda smo ga poznali!

— Bil je moj tovariš iz pisarne. Ta lopov je imel hišo v Colombesu in zmerom me je vabil, naj se kakšno nedeljo oglasim pri njem. Govoril mi je:

»Pridi vendar, Maculotte (Moje hlačke, op. prev.) — tako me je klical v šoli — boš videl kako lep sprehod bova napravila.«

Pustil sem se mu zapeljati, kot norec in odpotoval, sem nekega jutra ob osmih z vlakom. Prišel sem v nekako mesto, podeželsko mestece pravzaprav, kjer ni videti ničesar, in našel sem v neki gasi med dvema visokima zidovima stara lesena vrata z železnim zvoncem.

Pozvonil sem. Nekdo mi je odprl in na prvi pogled nisem mogel ugotoviti, kaj je, ženska ali opica. Bila je stara, grda, zavita v umazane cunjne in hudobna na pogled. Lase je imela polne kurjega perja in pogledala me je tako, kot da me hoče požreti.

Vprašala me je: »Kaj hočete?«

»Iščem gospoda Boivina.«

»Kaj mu hočete?«

Postajalo mi je slabo pred to divjo izpraševaltjico in zajecjal sem: »Toda — on me čaka!«

Odvrnila je: »Ah, vi prihajate na zajtrk?«

Izjecjal sem prestrašen »da«.

Potem se je obrnila proti hiši in zavpila s togotnim glasom: »Boivin, tvoj možak je prišel!«

To je bila žena mojega prijatelja. Mali oče Boivin se je takoj pojavil na pragu nekakšne sadrene barake, pokrite s cinkasto pločevino. Obleden je bil v modre platnene hlače, polne žepov, in v umazano srajco.

Ko mi je stisnil roko, me je odvedel na prostor, ki ga je imenoval vrt. To je bil spet nekakšen hodnik, obdan z visokimi zidovi, kot

žepni robec velik kos zemlje, okoli katerega so stale visoke hiše, kamor je posijalo sonce le za dve, tri ure na dan. Nekaj spominčic, nageljev in vrtnic je umiralo na dnu tega brezžračnega in kot krematorijska peč vročega jaška.

»Drevja nimam,« je rekel Boivin. »Toda zidovi sosedov mi ga nadomeščajo. Imam tako senco kot v gozdu.«

Potem me je prijel za rob suknjiča in mi potihlo rekel: »Za majhno uslugo te bom prosil. Si videl mojo ženo? Danes mi je posodila svojo obleko, ker sem te povabil; gorje, če jo umažem, potem je vse zgubljeno. Računal sem nate, da mi boš zalil vrt.«

Pritrdil sem mu. Slekem sem si suknjič, si zavihal rokave in se začel mučiti z nekakšno

črpalko, ki je žvižgala, sopla in hropla kot bi bila, jetična in pri tem puščala droban curek vode. Za vsako škropilnico sem potreboval deset minut, preden je bila polna. Bil sem ves prepoten. Boivin me je vodil. »Tule, — tole rožo — še malo. Dovolj! Še tole!«

Škropilnica je puščala in moje noge so sprejele več vode kakor rože. Zmočenj robovi hlače so otrdeli od blata. Dvajsetkrat zapovrstjo sem si zmerom zmočil noge.

Ko sem se hotel ves izčrpan ustaviti, me je oče Boivin proseče prijel za komolec: »Še eno škropilnico — eno samo — in bo končano.«

V zahvalo mi je ponudil velikansko vrtnico; toda čim sem se z njo dotaknil gumbnice, so se ji listi osuli in v okras mi je ostala mala zelenkasta hruška, trda, kot da je iz kamna. Začudil sem se, rekel pa nisem nič.

Zaslišala sva zategel glas gospe Boivin: »Ali bosta končno že prišla? Kdaj sem že rekla, da je pripravljeno!«

Odšla sva proti hiši.

Kakor je bil vrt v senci, tako se je hiša topila v soncu in najnovejša Hammanova parna kopel ni tako močna, kot je bila jedilnica mojega tovariša.

Ko sva sedla, je položila na mizo slabo umite kostirne vilice. Sredi mize je stala zemljata skleda kuhane govedine, pomešane s krompirjem. Začeli smo jesti.

Moj pogled je priklenila nase steklenica, napolnjena z rdečkasto obarvano vodo. Boivin se je zmedel in rekel ženi: »Draga moja, ne bi dala nama danes nekoliko čistega vina?«

Divje ga je pogledala: »Da bi se napila, kajne? In mi potem cel dan tu doma gobce odpirala? Hvala, danes že ne.«

Umolknila je. Za mesom je prinesla še krožnik zabeljenega krompirja. Ko smo molče použili še to jed, je izjavila: »To je vse! Sedaj pa izginitala!«

Boivin je nekaj časa prestrašeno razmišljal. »Toda golobček... golobček, kaj pa danes sku-
beš?«

Uprla je roke v boke: »Kaj mogoče še nimata dovolj? Zato, ker vabiš ljudi v hišo, še ni treba, da bi mi požrli vse, kar imam. Kaj bom pa zvečer jedla?«

Vstala sva. Boivin mi je šepnil v uho: »Po-
čakaj še malo!«

Stopil je v kuhinjo, kamor je maloprej odšla njegova žena. In zaslišal sem: »Daj mi dvajset sujev, ljubica.« »Kaj pa boš storil z dvajsetimi suji?« »Človek nikdar ne ve, kaj lahko pride, in zmerom je dobro imeti denar pri sebi.«

Zavpila je tako, da bi tudi jaz slišal: »Ne, ne dam ti jih! Ta človek je kosil pri tebi, sedaj ti pa lahko plača dnevne izdatke!«

Oče Boivin se je vrnil pome. Ker sem hotel biti olikan, sem se priklonil gospodnji in zajecjal: »Gospa... najlepša hvala... za prijazen sprejem.«

Odvrnila je: »Že prav! Toda ne pripeljite mi pijanega, če ne boste imeli opraviti z menoj, veste!«

Odšla sva. V tej vročini sva morala prekoračiti golo planjavo. Hotel sem izpuliti neko rastlino ob poti in sem pri tem zavpil od bolečine. Strašno sem si opeknel roko. Tem rastlinam pravijo koprive. Povsod je smrdelo po gnoju, da se mi je želodec obračal.

Boivin me je tolažil: »Malo potrpi, kmalu bova pri reki.«

In res sva prišla na breg reke. Tu je smrdelo. Blato in umazana voda — sonce pa je odsevalo od umazane površine, da so se oči vnele.

Prosil sem Boivina, naj kam stopiva. Zrnil me je v neko hišo, polno ljudi. Bila je nekakšna krčma. Rekel mi je: »Ne izgleda ravno najboljše, toda kmalu bo dobro.«

Bil sem lačen. Naročil sem omleto in vina. Toda že pri drugem kozarcu je bil Boivin pijan kot čep in takoj sem razumel, zakaj mu je žena dajala samo z vodo pomešano vino.

Začel je preklinjati, vstal je, se hotel tepsti, potem pa spet skušal pomiriti dva pijanca, ki sta se stepla, toda oba bi bila tepena, če nama ne bi priskočil na pomoč gospodar.

Potegnil sem ga do prvega grma, podpirajoč ga, kot se podpirajo pijanci, in ga tam položil na tla. Sam sem se vlegel zraven njega in zdi se mi, da sem zaspal.

Verjetno sva precej dolgo spala, kajti, ko sem se zbudil, je bila noč. Boivin je smrčal zraven mene. Stresel sem ga. Vstal je, bil je še pijan, toda že manj kot poprej.

Odšla sva v noč. Boivin je skušal najti pot. Obračal se je na levo, potem na desno, pa spet na levo. Bilo je temno, da ni bilo videti ne neba, ne zemlje. Naenkrat sva se znašla v nekakšnem gozdu kolov, ki so nama štrleli do višine nosov. Najbrž je bil vinograd. Nobene lučke ni bilo na obzorju. Krožila sva med kolj eno ali dve uri, se obračala, se gugala in sva znova in znova prihajala na svoje stare stopinje.

Nazadnje je Boivin podrl kol, ki ga je opraskal po licu, se vrgel na tla in začel na vse grlo zategnjeno vpiti: »Halo!«, medtem ko sem jaz kričal: »Na pomoč!« in pri tem prižigal vžigalice, da bi naju rešitelj opazili in da mi srce ne bi padlo v hlače.

Končno naju je zaslišal nek zapoznel kmet in nama pokazal pot.

Spremlil sem Boivina do doma. Toda ko sem ga hotel zapustiti pred vrtnimi vrati, so se ta s treskom odprla in prikazala se je njegova žena s svečo v roki. Silno sem se ustrašil.

Ko je zagledala svojega moža, ki ga je morala čakati skoro do zore, je zavpila in planila proti meni: »Ah, kanaj!«, dobro sem vedela, da mi ga boste pripeljali pijanega!«

Rešil sem se s tekom proti kolodvoru in ker sem mislil, da mi razbesnela ženska sledi, sem se zaklenil v stranišče, ker je imel vlak odpeljati šele čez pol ure.

Vidite, zato se tudi nisem oženil in zato tudi ne grem nikdar iz Pariza. —